

2000

éves az

Irodalmi
Jelen

XXI. évfolyam, 239. — II. kötet

2021. SZEPTEMBER

Irodalmi Jelen

Szerkesztőség és kiadó:

310085 Arad, Eminescu utca 55–57.,

1081 Budapest, Rákóczi út 59. 3/5.

tel.: +40-257-280-751, +40-257-280-596 (fax),

<http://www.irodalmijelen.hu>, ij@irodalmijelen.hu.

ISSN: 1584-6288

Kiadja az **Occident Média Kft.**

Főszerkesztő: **Böszörményi Zoltán**

Főszerkesztő-helyettes: **Bege Magdolna**

Munkatársak: **Varga Melinda** (vers, interjú), **Bene Zoltán** (próza),

Laik Eszter (helyszíni tudósítások, műfordítás, esszé),

dr. Hegyi Pál (tudomány, esszé), **Kis Petronella** (kritika),

Szócs Tekla (fotó)

Olvasószerkesztő: **Hudy Árpád**

Lektor: **Jámbor Gyula**

Örökös munkatársak: **Faludy György, Makkai Ádám,
Méhes György, Szócs Géza**

Rendszergazda: **Csipkár Nándor**

Makkai Ádám

XI. (Nézd, szép hazám)

Nézd, szép Hazám, én nem tudom, mi vár ránk:
„démon sarkall”, vagy „angyal” keze int,
gondolom, néha főleg aszerint,
hogy süt a hold, és mit hoz majd a karmánk.
Csak azt tudom, hogy sóvárgón kívánlak,
bár csonka vagy, ostoba és lökött,
mint kibe húsz Trianon költözött,
s így leghőbb vágyad kis, rejtett privát-lak...
Egy görög sziget kéne, mintha Árpád
apánk egy kicsit lejjebb, távolabbra
vitte volna az ezeréves bandát,
hol félig ébren s félig álmodozva
hazát találnál bennem s én tebenned.
Együtt halnánk: szerelmembe szerelmed.

MAKKAI ÁDÁM (1935. december 16., Budapest –
2020. január 18., Budapest) kétszeres Kossuth-díjas
költő, nyelvész, műfordító, egyetemi oktató, az Iro-
dalmi Jelen örökös munkatársa.

HÁRSÁK ALATT NÉMA MÁR

Égettbor ízű hársak
szélhangon zsolozsmáznak.
Hallgatom, s minden elhagy,
mondják, talán nem is vagy.
Ittlétem fáj a voltban,
a semmiig hajoltam.

(Oláh János: *Hársak alja*)

Szabó Palócz Attila

Mentségeim nyomában

Variációk Oláh János *Az ajtó bezárul*
című versének soraira

*furcsa az, ki
otthonában idegen – idebenn;
a fordulatszámot, mint a pulzust,
ilyenkor a csuklón tapintják
ziháló medikák,
mesebeli lények
a képzeleten túli tartományokból,
csodás képességekkel felruházva,
kik az ajtót még – vélhetően – becsapódni látták:
megint elfordult tőled valaki,
valamely irányba,
szélbolygatta ködben fogta be a vitorlát...*

*a Föld nevű bolygó nekem kicsi már
– kinőttem –
nincs olyan pontja a világmindenségnek
ahol ne szeretnék otthon lenni benne,
de a kulcs...*

A kulcs,
amivel bezártam magam mögött az ajtót
– mentségeimet –, elveszett

*s bár furcsa az, ki
otthonában idegen – idebenn,
nincs bennem bánat, sem fájdalom,
csak dobjatok még a tábortűzre gallyat,
rőzsét, vándorbotot, álmokat, jó reményt
– bevégeztetett – szólt az egyikük –,
hozzátok ide azt a zászlót, azzal alágyújthatunk,*

*ne fázzunk a sötétben, ködölésben, szürkeségben,
záporban,
idegenek meg ne lessék kollektív póreségünk...*

tömjetekek jól megcsócsált rágógumit a kulcslyukakba!

*és akkor a vesztes felemelte a fejét...
a csend is beledermedt, megfagyott a lég,
lépni kellene, de várjunk vele még,
kifordult köpönyeg hevert a támlán,
meztelen parasztlány a bálán...
kijelölt úton, mint mederben csak a folyó halad,
s akárhányszor átúszod, kihúzhatod magad,
s akárhányszor átúszod, kihúzhatod magad,
de a kulcs a zsebedből ott süllyed el épp...*

A kulcs,
amivel bezártam magam mögött az ajtót
– mentségeimet –, elveszett

*megítéltettek már – rég – azok is, akik egykor még ítélték,
koccintó mámor, boltzár, Toblerone,
„bólints, Tibi”,
hexameterekbe törve,
visszakézből rebbenő csasztuska,
csak a szándék az, mi megmaradt,
bús koponyákon mogorva dallam sercen,
már éhkoppon a líra is, áthajol önmaga árján,
csak a kulcs nem kattant a zárján,
s mentség halmozódik mentségnek hátán,
száz esztendő, vagány...
száz év magány...*

Ha kereslek,
szégyenletes önzés, és nem több

mert

A kulcs,
amivel bezártam magam mögött az ajtót
– mentségeimet –, elveszett

*s mert a mesebeli lények
a képzeleten túli tartományokból
csodás képességekkel felruházva
az ajtót még – vélhetően – becsapódni látták:
orrod vére sercent,
s ahogy a fordulatszámot az ütőereden tapintották
a ziháló medikák,
előbb volt az erotikus simogatás,
semmint orvosi beavatkozás...*

*a megoldókulcs elveszett,
nem találok önmagam nyitját,
gyöngygobelinek őrzik álmaim,
meg a keresztaszemes kézímunkák
porhüvelyem ráncát,
mint esendő vallomás a gúny szavát,
mély levegőt véve vetni bele magam
a feledésbe,
a merengésbe,
a legbujább önzés sem lehet trágárabb ennél,
mint ki csodaszarvast látott,
úgy zihálok a mámort,
azt a mindörökkön visszapattanót,
mentségeim menedékét,
a zárban végül élesen kattanót.*

SZABÓ PALÓCZ ATTILA (1971. november 30.,
Zenta) költő, író, szerkesztő, műfordító, újságíró,
színész.

Lackfi János

Búzamageső

Valahol mindig ölnek, s persze valahol mindig ölelnek is, kismillió halálhörgés, kétségbeesett sikoly, zihálás, búcsúzó élet, beköszönő halál, persze valahol mindig ölnek, negyven fokban izzadva, mínuszban bőrre fagy a rémület, víz alá nyomnak valakit, hogy soha többé felszínre ne jöjjön, valahol mindig ölnek, de valahol mindig ölelnek is, ne feledd, porszagú szobákban esnek egymásnak, hotelekben, tisztas családi otthonokban a gazda távollétében, fokozott izgalommal, a mocskosság fűszeres ízével a szájban, törvényes vagy törvénytelen lendülettel, a másokban lakó Istent akarják kiszűröcsölni, kicsiklandozni egymásból, alig bírják türtöztetni magukat állító nap, alig várják, hogy ölelhessenek, mások meg úgy szüretelik le az ölelést, mint aznapjuk nyugalmasan érlelődő gyümölcsét, valamit, ami jár nekik, akad, ki tilosban járva ölel, azzal hitegeti vagy nem is hitegeti magát és a másikat, hogy egy napon legális öleléssé szeretné változtatni a mostani, lebukás félelmétől mohó összegabalyodást, van, aki pénzért ölel vagy erőszakkal, nem tudni, hogyan fér meg a szemgolyókban annyi rettenet, hogyhogy nem robbannak széjjel a feszültségtől, hogy nem csattog ki a bőr az undortól, a színlelt élvezet lihegése, sikolya hol úszkál, milyen óceán tetején soha el nem bomló műanyagként, a világ összes szőnyegén, kő- és fapadlóján festői rendetlenségben ledobált, összetekeredett, vonagló ruhadarabok ölelkeznek, piros bugyik vasalt ingekkel, édenkerti kígyóként harisnyák küzdenek nyakkendőkkal, zoknik és pólók víz alatti élővilága, miközben valahol mindig ölelnek, még ha életet nem is ad a legtöbb ölelés, van, hogy a halált terjeszti csupán, ami ugyanaz, a halál az élet révén terjed leghatékonyabban, kérdés, milyen élet, és milyen halál, egymáshoz csattogó és simuló és tapadó testek mindenhol, bele akarunk bújni egymás bőre alá, szörfölni artériákban, krallozni vénákban,

*sziámi ikerpárrá akarunk változni, nyolc végtagú gigapókká,
szőrös, ráncos, nyálkás, csupasz polippá, és közben színes
porrá, melyet a levegőbe hajítanak, vízben kavargó tarka
festékkeverékké, tűzijátékká, nyüzsgő hangyabollyá,
sistergő metróhálózattá, kombájnból özönlő, végtelenített
búzamagesővé, egy szál rózsa lassú atomrobbanásává,
valahol mindig ölelnek, belehalunk,
beleszületünk minden egyes ölelésbe.*

LACKFI JÁNOS (1971. május 18., Budapest) József
Attila- és Magyarország Babérkoszorúja-díjas költő,
író, műfordító, tanár.

Lajtos Nóra

[Hársak alatt néma már...]

Oláh János halálának 5. évfordulójára

*Hársak alatt néma már
öt éve egy hím madár.
Párja nélkül szállt tova
oda, hol most otthona
van, mert ég kegyeltje ő,
a nagyberki hús erdő
egykori lakója volt,
a zöld veltelini bort
itta Bacchus asszonya,
hús koroknak dalnoka.
Hanyatt fekvő a parton
pókszövés sincs az arcon,
legalábbis nem látszik,*

*hogy a múlt kicsírázik.
Ütőerek, gyíktokák,
kifeszített diófák
kemény termés csonthéja,
kérdi: hol a probléma?
Isten áldott göröngye
legyen ekképp köszöntve:
ne fájjon a nehéz múlt,
népmesékből így kihullt
szép hím madár ne szálljon
túl e földi határon.
Ha pedig már hazaszállt,
ne bánja, hogy ellenállt,
a harangok nyelvével
konduljon meg elvével,
hogy a versben a képek
néha utcazenészek.
Tiszta forrás, hús patak
itták a szavaidat,
és a talpalatnyi föld
ha oly sokszor meggyötört,
most már te nézel le ránk,
égi hársak, vén nóták!
Mégis, mégis jó volna
forrás fölé hajolva
arcunk tükrét látni meg,
ami már s még nem öreg.
Az utolsó szó jogán
átlépni a tű fokán.
Menny ajtaja, gyertyaláng:
Istengyermek Golgotán...
Hársak alján néma már
öt éve egy hím madár.*

LAJTOS NÓRA (1977. április 26., Püspökladány) költő, író, irodalomkritikus, tanár, az Irodalmi Jelen *Légy jelen* című prózapályázatának díjnyertes alkotója.

Ladik Katalin

Matild álma

(hangköltemény)

*Párnám felett a Tejút. Kékség.
Tejüveg-álmom. Kékség. Szürkület.
A Hold teje. Kékség.
Tejbimbóim robbanása. Tejzuhatag. Szürkület.
Ajkaim felett női mell. Kékség.
Kacagásom felett a Hold mellbimbói. Kékség.
Az álmom mellbimbói. Szürkület.
A női mell Holdjai. Kékség.
A magány tejüveg mellei. Szürkület.
A női Tejút égboltja. Kékség.
Holdbimbók. Kékség.
Hold-magány. Szürkület.
Mellbimbók könnyei bánatom felett. Szürkület.
Sikolyom felett a Tejút villámjai. Szürkület.
Hold-sikoly. Kékség.
Mellbimbók villámjai. Kékség.
Combjaim között a női Tejút. Kékség.
Villámló égbolt a fájdalom felett. Szürkület.
Villámlás. Kékség. Szürkület.*

LADIK KATALIN (1942. október 21., Újvidék) Jó-
zsef Attila- és Magyarország Babérkoszorúja-díjas
költő, író, performer, színművész.

Géczi János

Egy múmiához

*Szabad szemmel látható legtávolabbi objektum,
nem követ ismert ritmust.*

*Sehol egy rím,
sehol egy hangzási vagy gondolati párhuzam,
sehol egy metafora.*

*Letéphető róla, mi bábként betekeri körbe, a mondatszalat,
óvatosan, de határozottan,
ne sérüljön se a textil, se az,
amit megőriz a látatlanságában, és magával beborít.
Minden mozdulat újként fedi fel. Minden mozdulatba belevész.*

*Aztán, hogy végéhez jut a szalat, részesül a végből,
lehámlik a múmiaborító,
beomlik, s egyben, régész apró lelete, megsemmisül,
mit őrizni volt hivatott.
Szó, szó. Egyedüli anyag.*

*

*Ha a képzeletet a szó valósággá alakítja,
ha lehasad róla, nem marad belőle egyéb,
mint amit képes volt üregként burokbá bújtatni,
s amelyre rá lehet húzni, hogy alakhoz jusson,
mint istenre szokás, a szent szöveget.*

GÉCZI JÁNOS (1954. május 4., Monostorpályi) Jó-
zsef Attila-díjas író, költő, képzőművész.

Fenyvesi Ottó

Trash Talk

(Józsefnek nincsenek testvérei)

*Csapkodott az eső a vasútállomás peronján.
Korábban értem, tíz-öt perccel,
a cipőm orrával a sínek közé rúgom a kavicsot,
– s kezdetét veszi a koboldmese.*

*Jön velem szemben József, akit keresek.
Fotón már láttam, összetéveszthetetlen figura.
A parolázó megszólításra a legtermészetesebb
módon válaszol, csillogó szemmel hallgatja
magyarázkodó hadovámat.*

*Hát akkor ülünk le beszélgetni.
A váróterem sarkában találunk egy padot.
Leteszi koszos szatyrárt,
fejéről leveszi sokat megélt sapkáját,
s néz azokkal a kék szemeivel.
A magnó nem zavarja. Próbálok
koncentrálni a bonyolításra, de nehéz.*

*Meséli, ötszobás háza volt a városban.
Eladta, s egy újsághirdetésre vette meg a falubeli vályogot,
amelyik most omlik.
Ázik benne több ezer könyv.
Kacifántos az egész ügylet,
de nem akarom keresztkérdésekkel zavarba hozni.
Röviden és tömören úgy összegezhethetnénk,
átválták a palánkon, mint azt a bizonyos emberi terméket.
Ami bizonyos, s be is ismeri, nagyot hibázott.
Mevásárolta az ingatlant úgy, hogy belülről meg sem nézte.*

*Állítólag az eladónál nem volt kulcs.
Hallgatunk erre egy nagyot,
majd megpróbálunk más dolgokról is szót váltani.
Pannonhalmán elvégezte a hitoktatói szakot.
Az orvosi egyetemre anno nem vették fel,
miként vadászpilótának sem.
Állítólag azért, mert nem volt az állampárt tagja.
Emlékekből épülő mondatai úgy követik egymást,
miként a teába mártott Madeleine keksz pórusaiba
szívódik fel a nedvesség: egyre inkább feltárul a múlt,
minden mindennel kapcsolatba kerül.
Ha továbbtanul a teológián, néhány esztendő után
doktorálhat, és pappá is szentelhetnék volna.
Felcsillan némi latin nyelvtudás.
A Testnevelési Főiskoláról viszont meglett
a vívó szakadзői képesítés. Innen tud franciául.
Hallgat eget újra: taníthatná vívni a fiatalokat.*

*Bírja még az angol és a német nyelvet is.
Próbát tettünk, tényleg bírja.
Finoman firtatom csak, ennyi nyelvtudással
miért nem sikerült valami szép ívű karrier?
Tovább szívódik a tea a kekszben,
máris az akadémia kémiai kutató intézeténél tartunk,
ahol az egyik professzor segédjeként dolgozott.
Majd a tanárképző főiskolára ugrunk.
Ott ismerte meg a feleségét.
„Tudományos” értekezésbe kezd, amelynek
annyi a végkifejlete: hát igen, azért
nem lett kutató, mert a vívás jobban érdekelte.
Megtudom, miként kell a kilopondot lóerőre átváltani
(s eleve honnan származik a lóerő kifejezés...),
miszerint azt is, anno hogyan sütöttek
tükörtojást a vadászrepülőgép szárnyán.*

*Folyamatosan tényeket sorol,
füzi őket a maga módján.
À la recherche du temps perdu
– Az eltűnt idő nyomában –
Marcel Proust regényfolyama kattan be:
József gondolkodása hasonló, mint Prousté,
mindenre emlékszik, de azokat sajátosan rendezi,
és teszi egymás után egy különleges logikai rendbe.
Bármilyen bármivel összefügghet.
Mindent el akar mondani, látom a szemén,
örül, hogy valakivel beszélgethet.
Hogy valaki szóba elegendett vele, meghallgatja.*

*S ekkor orvul témát váltok: miért feketék a kezei?
A kátránypapírtól, amit gyorssegélyként kapott,
hogy valami szigetelésfélét húzzon fel
a félig összeomlott háza tetejére.
„Nem az a helyzet, hogy ne tudnék mosakodni,
de ötpercenként nem fogok,
amikor újra fel kell mennem a tetőre.”
Víz nincs, a villanyt is kikötötték.
Összevitatkozott a szolgáltatókkal.
Kevés a nyugdíja.
Egy helyi vállalkozóhoz néha elszegődik napszámba,
de inkább csak kosztot és ruhát kap, mint készpénzt.*

*Józsefnek nincsenek testvérei.
Gyermekei sincsenek, pedig szeretett volna.
Nem tűnt nagy kunsztnak rájönni:
nincs megoldás.
Úsztak a múltban az emlékei,
miként elúszott az élete is.
Gyakorlatilag már hajléktalan, elvileg még nem.
Csak félig dőlt össze a háza.
Ám még bírja. A vályog is, ő is.
Koboldmese ez – zárójelbe téve.*

*Elindulunk az állomásról, megnézni a portáját.
A házához menet vettem
Józsefnek egy csomag gyufát,
hogy legyen mivel begyújtani.*

*Ha nem gond, kerülnénk egy utcát,
mert akkor meghívhatom egy pohár borra a kocsmába.
Kávét is kért. A pultos kisasszony jó szándékkal
magyarázza, felajánlotta Józsefnek,
szedje össze minden korábbi munkahelyét igazoló papírját,
s akkor a nyugdíjbiztosítónál talán lehetne valamit
még szerezni ehhez a havi negyvenezerhez.
Mindannyian tudjuk, ez nem egyszerű.
Az önkormányzat is megpróbált rajta segíteni.
Ám az öregúr, amilyen szabadon viszik gondolatai,
legalább olyan konok saját szabadsága védelmében:
neki nem kell hajléktalanszálló,
nem kell szociális otthon.*

*Az utcán nyüszítve fut felénk egy sovány kutya,
József a fogai között sziszeg,
pedig bezárta a másikkal együtt.
A ház kapuján bejutni nem gond,
hiszen semmi sem védi a birtokot.
Már mindenki prédája.
Az esőé, a fagyé és a szélé.
Hívatlan látogatóké.*

*A ház? Tragédia.
Ha még egyáltalán háznak nevezhető.
Finoman bekukkantok, ennyi talán elég is.
Az eddig egyébként magabiztosan mesélő József
itt egy kicsit zavarba jön: ez van,
itt kellene valami nagyon okosat kitalálni.
Mutatja, mi dőlt le, mi maradt.*

*Elképzelnem nem tudom, hol alszik.
Az egyetlen megmaradt helyiség felett korhadt gerendák,
akkor omlanak majd teljesen össze,
s zuhannak be a „szobába”, amikor nekik tetszik.*

*Indulunk, vissza a vasútállomásra,
ballag előttem ez az aprócska, hetvenhét éves férfi.
Afféle koboldtörténet az övé, de zárójellel.
(Mert a valóság jogán hozzá kell tenni:
megy, még mindig megy előre –
de már csak az eltűnt idő nyomában.)*

FENYVESI OTTÓ (1954., október 28., Gunaras)
József Attila-díjas költő, író, képzőművész, a Vár
Ucca Műhely szerkesztője.

VÉGTELENÍTETT REPDESÉS

„a csomóra kötött
lét bogain le-föl
ballagni kevés.”

(Dobozi Eszter: *Circulus*)

Mirtse Zsuzsa

Az összes erdőt egyszerre

Rossz kedve volt aznap. Nem akarta azt sem, hogy felolvassak neki, csak nézett ki az ablakon, mintha a fák lombjai között osztogatnának valami fontosat, amit ő már nem érhet el. November volt, ilyenkor a kedv is könnyebben esőre áll.

Minek örüljek én már, szólalt meg végre.

Hetente egyszer meglátogatom, együtt kávézunk, beszélgetünk, mint a nagyok. Ő nagy, nekem még csak növegetnek a szárnyaim. A kávé egy termoszban bekészítve vár ránk az íves lábú, kerek asztalka tetején. Két csésze, fedeles, régi cukortartó, kicsi kancsóban tejszín. Egy idősebb asszony jár hozzá segíteni, rendbe teszi a lakást, gondoskodik róla.

Tizenhét éves vagyok.

Muszáj megismerned, mondta Emma néni néhány hónappal korábban a zongorára támaszkodva, óra után. Jelentőségteljesen néz rám, hogy tudjam, ez nem csak ajánlat a részéről, nem csupán kósza gondolat. Neki jót tenne a társaság, hiszen nem tudja elhagyni az otthonát már évek óta, nekem pedig az, hogy lenne egy pótnagyapám, mert ő érzi, hogy mi jól megértenénk egymást.

Készülök ezekre a délutánokra. Várom a szerdákat. A szerda a mi napunk. Pedig megkopott egykori fénye, járni alig tud, mindegyre toldott-foldott, mindene emlékké vált. De jó nagy tágasság van a fejében, végeláthatatlan rétek, mezők, azokon sétálgat naponta, kardgyakorlatozik, vívőleckéket vesz, időnként egy-egy sárkánynak is levágja a fejét. Amikor nem abban a világban kalandozik (ott bezzeg nem botorkál), leginkább olvas, sokat, mert ahhoz nem kell láb. Betűkből építi képzeletbeli várait, amelyek megvédik őt. Én is betűkből szeretnék várat építeni magamnak, csak még nem tudom, hogyan kell. Tanulgatok tőle, tényleg jól megértjük egymást.

Hogy minek örülj? Annak, hogy oly szép a világ, mondom bizonytalanul. Nem szereti a nyilvánvaló állításokat, ezért inkább

elkezdem sorolni, pontosan mire gondolok. (Pontosan kell fogalmazni, ahogy tanította.) Hogy a bodobács meg a kankalin. De mondjak merészebbeket, menjünk csak tovább! Bíboros kosbor, aggófű, fekete nadálytő, mezei ticszem, erdei gyöngyköles, apró szulák, mogyorós lednek, erdős sárma, bérci here. Aki ott van, ott van. Aztán a mohalepte erdő! Cseres tölgyesek, ha magasabbra megyünk, mert megyünk, akkor gyertyános tölgyesek. Más hol bükkfatemplomok.

Néz rám befelé nyíló szemével – vajon hány rét fér el egy tekintetben, vajon hány erdőt jelent nekem az arca... Beszűkült a kicsi szobájába, amely nem is olyan pici persze, de ahhoz képest, hogy régebben járta a világot, ha csak tehetette, azért ahhoz képest mégiscsak elég kicsi.

Mondom neki, hogy jobb kedvre derüljön, majd meglátja, tavasszal jobban fog járni (mitől?), és akkor elviszem őt kirándulni is. Nem nagyot megyünk majd, csak kicsit. Nem is kirándulás lesz, csak séta. Séta az utcában, amelyben lakik, megyünk majd előre, egyik lábunkat a másik elé tesszük, és közben mindent megjegyzünk, ami a szemünk elé kerül. Sőt, a mi utcánk belőlünk indul majd, mert bentről kifelé könnyebb lesz talán, ezért először odabent fogunk gyakorlatozni. Az lesz az utcánk neve, hogy Mi utca. Mit szól hozzá.

Rendben, bólínt rá, végül is mindegy, mi a neve annak az utcának, amelyik nem is létezik. Mutatok neki képeket patakról, nézd csak, ezeken a köveken fogunk álldogálni, aztán mutatok kilátót, ha oda feljutunk, minden a miénk.

Tudnék menni, ha nagyon akarnék, csak már nincs kedvem hozzá, legyint.

Nem akarja már látni a jót, hogy könnyebben tehesse le a kabátot, a botot, mert máshová készül, ott pedig ezekre nincs szükség.

Hagyd már ezt a hülyeséget, mondom neki, nem mész sehová, hiszen megígérted, hogy itt maradsz velem, korholom. Annyi mindened lehetne még!

Lehetne, de bár *ne volna*, így ő. Így is annyi mindenem van már, nehéz ezt cipelni, teher. Mutatja színtelen tenyerét, abban tényleg

nem férne el már a világ. A fejében viszont ott van minden kosbor, szulák, sárma és aggófű, valamint az összes erdő egyszerre.

De a kedvemért, a kedvemért maradnál még picit?– kérlelem. Csak amíg én is megtanulom tőled az összes nevét, csak addig.

Megállapodtunk, mondja komolyan, de – teszi hozzá mélyen a szemembe nézve – utána egy perccel sem tovább.

Bólintok, áll az alku.

Csak tudjak elég lassan tanulni. Csak örökké szerda lehessen.

A novellát Dobozi Eszter *Ne volna* című műve ihlette.

MIRTSE ZSUZSA (1967., Budapest) költő, író. A Magyar Köztársaság Ezüstkeresztjének kitüntettje, Az év legsikeresebb szerzője-díjas, a Magyar Napló szerkesztője.

Tallián Mariann

Végtelenített repdesés

*„már hallom is, már érzem is,
a ránk zárult levegő rezgésében
a végtelenített repdesést,
és hogy repesve játszik
megunhatatlanul”*

(Dobozi Eszter: *Csuhé-angyal*)

Álmában a madarakkal szállt, széttárt szárnyakkal hasította a levegőt. Majd a felhők között keringett, ahogyan az autók száguldoznak a szerpentinén. Azután megpihent egy szivárványon, és egy harmatcsepp polaroid tükröződésében – ahogyan ő látta a világot – illegette

magát, éjkék szárnyait odatartotta a fény felé. Opálosan tündökölt a két irányban kiszélesedő, amorf, hártvás szárny. Egyhelyben forgott, repdesett, a végtelenjel útvonalát követte, miközben kék potrohát megcsillantotta a víz tükre. Mindeközben a nap aranysárga sugarában melegegett, és ha leszállt a tópartra, galambokkal együtt csipegette az uzsonnját. Ám amikor álmában életére tört az énekesmadár, és kiáltani szeretett volna, fuldokolva ébredt fel. Néma volt, és hallani sem hallott semmit. Magányba zárta őt a teremtő.

A szitakötő ott bóbiskolt a város parkjának egyik kőrakásán, a csónakázótó partján egy gömbölyű kavicson. Elrévedt, miközben a békák unalmas kuruttyolását figyelte, csend burkolta zárt világában. Nagy szemei a mocskos vízben tátogó, buta halakra tapadtak, amelyek körbe-körbe úsztak a tó felszíne alatt, buborékösvényeket hagyva maguk mögött. Körülötte idegesítően zsongtak a szúnyograjok, amelyek rendszeresen elsodorták érzéketlen vadászataik során. Másodperceken múlt, hogy újra átgázoljanak rajta, de ő lustán odébb szállt egy távolabbi kőrakásra. Unottan kémlelte a levegőt, a nádi énekesmadarak veszélye sem ingerelte már.

Minden nap ugyanúgy telt. Békák, szúnyogok, legyek, galambok, színes ruhák kavalkádjá. Csupán a leveleken megbúvó kis férgek, bogarak zsákmányolása okozott némi izgalmat és változatosságot az életében.

Az átváltozás után szinte azonnal rátalált a szerelem. Párási rituáléja, amint végre imágó lett belőle, érdektelen volt számára. Pár perc volt az egész, és a petéket még aznap kitojta, miután párjával együtt megfelelő rejtekhelyet talált számukra a hínárnövényzetben. Veszélyes küldetés volt a potrohon és a szárnyakon megtapadt légbuborékokból levegőt nyerni, amíg a víz alatt biztonságba helyezték azokat a láthatatlanul miniatűr petéket. Párja ezalatt lábaival megkapaszkodott – éppen úgy, mint páráskor, amikor a nyakszirtjét fojtogatta –, majd félrehúzta a leveleket, és helyet biztosított számára. A sikeres fészekrakás kocsonyás állagú, védelmező massa elkészítésében végződött. Az a nap volt életének egyetlen érdekes napja.

Fajtája jellemzően együtt őrzi az utódokat a tökéletlen átalakulás hosszú időszakában, egészen a halála napjáig. Közös a territóriumuk, mindenben készségesen segítik egymást. Az ő párja is megetette időnként messziről szerzett ízeltlábúakkal, és elbújtatta a veszélyes madarak elől, a viharban összebújva lapultak meg az árnyas bokrok alján. Éjszakánként együtt gyönyörködtek a holdban, és őrizték életük értelmét, a lassan lárvává nemesedő petéket. Aztán szerelme egyszer csak nem tért haza, nem hozott több csemegét, magára maradt. Bizonyára valahol máshol, másvalahol őrzi csemetéit a telihold fényében.

Hiába, az emberek hegemoniájának áldozatai szokatlan módon láznak a flasztorsors ellen.

Tisztában volt vele, hogy a lárvácskái, akik még évekig nyüzsögnek a víz mélyén, az átváltozást követő örömtelen párázás után átveszik a hatalmat, hacsak addig fel nem falják egymást. Ezt a törvényszerű ismétlődést, a természet örök körforgását rezignált beletörődéssel kezelte.

Álmában viszont rendre felrepült az égbe, madarakkal hasított, szivárványon bukdácsolt, felhőkön ugrándozott. Maga sem tudta, hová vágyakozik, és miért nem nyugszik bele a nagy küldetésbe, az életbe, csak azt tudta, hogy a nap fénye vonzza, a világosság.

Egy nap úgy döntött, hogy felrepül az égig. Egyenesen a napba. Oly rövidke idő adatott meg neki, gondolta, hiszen beköszönt az ősz, és elpusztul. Gyermekei imágókká érnek, és helyette majd egy másik kék légivadász bambul a köveken. Ugyan mitől fosztaná meg a tavi társadalmat, ha egy nap nem ücsörögne életunt ábrázattal a kövön?

Áttetsző szárnya egy izgalmas, modern festményre hasonlított. A négyzethálóba formált, girbegurba vonalak úttestek, útvonalak térképére emlékeztettek, halvány erezetükön pedig átderengett a kék. A két pár sűrűn erezett hártás szárny majdnem egyforma méretű volt, puha, szőrös felületük finoman simogatta egymást, amikor megmoccant. Az ívelt szárny felső részén, szinte észrevétlen, egy fehér pötty lapult. Mintha a festőművész megrebbentette volna az ecsetet, és a széthulló akvarell véletlenül rácseppent volna a parányi állatra. Ettől

a szabálytalan összevisszaságtól lett tökéletes teremtmény. Gyönyörű volt! Hosszú, égbék színű potrohát fekete csíkok mintázták, ahogyan ez a két szín uralta a fején lévő mintát is. Szuggesztív, óriási szeméit az égre meresztette, felette a ponszerű, apró látószerveit úgyszintén, majd hirtelen kitérte hártvány szárnyait, és felrepült.

A magasba törő szitakötő egy ideig kellemesen érezte magát. Távolodni kezdett a való élettől. Elhagyta a tavat, a parkot, a liget körüli háztetőket, majd a város látképe tárult elé. Fókuszában a legjelentéktelenebbnek tűnő részletek villantak fel. Apró mozzanatok sokasága, kettőslátásban. A széthúzó polarizációban zavaró aprólékossággal észlelt mindent, amit eddig nem láthatott. A tébolyító nyüzsgést és azt a milliányi felesleges mozdulatsort a létezésért. Ez a tudatállapot örökkévalónak tűnt. Minden pillanatonként változott, mégsem mozdult előrébb a világ.

Aztán a háztetőkön túl mintha megállt volna az élet. A tiszta levegőben madarak szálltak látszólag szabadon, valójában a *rend* alkotta szabályok szerint. Kijelölt útját követte mindegyik, a választás lehetősége nélkül repült tovább a legerősebb vezérlése nyomán. A szitakötő egy madáracsapathoz szegődött, de a szárnyuhogásuk folytán keletkezett légörvény elcsapta, mélyen bukott alá. Fuldokolva próbálta utolérni őket, de a szárnyai nem bírták az iramot. A madarak légvágóját minduntalan megpörgette a rovar, úgy forgott tehetetlenül az égen, mint a centrifugában a koszos ruhák. Hamar lemaradt, igazából észre sem vették. Némán tátozott segítségért, de a madarak már messze jártak, teljesen egyedül volt. Idefenn, az ismeretlenben csak magára hagyatkozhatott, nem volt semmiféle biztonsági háló vagy kerülőút, csak az átlátható kékség és az egyre fokozódó hideg. De a szitakötő nem adta fel, továbbra is a nap felé tört, hiszen a fényesség vonzotta.

A végtelenjel fekvő nyolcas alakzatát írta le repüléskor, négy szárnya külön-külön mozgott, az egész irányíthatatlan, kusza mozdulatsornak tűnt. A földön nagy hasznát vette különleges képességének, kiszámíthatatlan volt és veszélyes. Hátrafelé is tudott repülni, de leginkább azt szerette, amikor egyhelyben lebegett a levegőben.

Minél közelebb került a naphoz, annál jobban fázott, így kis időre alászállt egy melegebb légrétegbe, és lebegett. Majd erőre kapott, és újból felrepült. Egyre hidegebb lett, fagyos szél toltá őt vissza. De a szitakötő a széllel szemben is tudott repülni, izmait megfeszítve állt ellen. Röviddel a madárraj gázolása után egy pehelyfelhő közelébe került. Jégkristályokkal teli, függőleges felhőmező. Nála kétszer-háromszor nagyobb, jéghideg darabok számkáztak felé. Gyors reflexből kerülte ki a felé áradó jégzuhatagot, de minél keservesebben próbált menekülni, annál inkább elnyelte a rostos, sűrű szövésű jégszöttek. A kristálydarabkák rendre eltalálták, erezett szárnyait kilyuggatta a számtalan ütközés, szemei megsérültek, potroha kezdett elfagyni, kéksége halványodott. Egy idő után a szitakötő nem bírta tovább, ernyedtesttel szédült egyik ütközéstől a másikig. Féláljultan bámulta a különféle alakzatú jégdarabkákat, amelyek eltiporták.

A felhő felett felvirradtak a nap sugarai, és megtörték a jégkristályokon. A szitakötő megpillantotta a felhő szegélyén áthaladó fényt, mely két irányban futott körbe a nap körül, és a gömbölyded horizont közepén tündöklő égiteket felglóriázta egy fehér fénygyűrű. Elképzelni sem lehetett hasonlót. Pár perc múlva a körgyűrűből lebegő, színes híd képződött, és a szivárványnak ezernyi színében hullámozott a fény. Körülötte minden villódzott, szikrázott, majd a híd átkarolta, és ölbe vette, mintha egy varázsgömbbe került volna, melyben részletekbe menő pontossággal lejátszódott röpke élete. Csakhogy itt színes volt és izgalmas mindaz, ami eddig megtörtént vele, és igaz volt a szerelem, a vádászat és az örökös az éj leple alatt. Fényárban lebegett, és úgy érezte, hogy ez az, amire mindig is vágyott.

A határtalan végtelenben a végtelen jelében repdesett, és átadta magát a fényességnek.

Roncsolt szárnyait azonban áthasította a szél, sérült potroha miatt egyensúlyt veszített, és zuhanni kezdett. Próbált a saját tengelye körül forogni, de ez sem segített, izmai nem engedelmelkedtek. Lábai az utolsókat verdesték görcsösen. Mint a tört üveg, úgy zörögtek szárnyacsonkjai, és a szitakötő kiáltani szeretett vol-

na, épp, mint az álmában. Zuhanása közben kitárta szárnyait, és fájdalmai közepette is élvezte a sodródás semmihez sem fogható élményét. A föld közelében, a nyáriasan meleg légkörbe érkezve megpillantotta élőhelyét, a várost, a parkot, a kis tavat, állatok és emberek sokaságát és a mozdulatok értelmetlen rengetegét. Elszédült, és eszméletét veszítette.

Egy pocsolnyában landolt, az aszfalt járdája mellett egy kocsi kerekének a tövében, a kutyák piszkította város aszfaltrengetegében. Élt még, de az esővíztől duzzadt, koszos lében fuldokolni kezdett. A foszladozó jégfelhők között kibukkanó nap erős fényéből kortyolta az utolsó leheletekre az erőt, a bátorságot. A jöttmentek átlépték, de részvétre nem számíthatott. Sokáig haldoklott. Szárnyai csonkját emelgette, fejét mozdította, vergődött. Az utolsó pillanatban elbúcsúzott a fényességtől.

Mindaz, amit valaha elmondott volna, most már végleg kimondatlan marad.

Aztán lassan elvesztette a színeit, a kék szárny és potroh kifakult, szürke, élettelen tetemként hevert a pocsolnyában.

Egy kisfiú járt arra, és észrevette az elhullt állatot.

– Nézzétek, egy szitakötő!

De a többiek már mentek is tovább. A kisfiú közelebb hajolt. A szitakötő szárnyecsonkján megvillant a neonkék fény, mintha SOS-jelzést adna, és a kisfiú megnyugodott. Még él, gondolta magában, és a többiek után eredt.

A szitakötő a halál felé vezető úton, amelynek végén a napnál is fénylőbb sugár várta, még mindig érezte azt a *végtelenített repdesést*, amiért érdemes volt világra születni.

TALLIÁN MARIANN (1974. február 21., Pécs) író,
színművész.

AZ ELMONDHATATLAN IS ELMONDHATÓ

*„az idő rövid története véges,
a rövid idő története azonban végtelen.”*
(Tandori Dezső: *A rövid idő története*)

Csehy Zoltán

[D. télen van elemében]

D. télen van elemében: szót tapaszt szóra, a hógolyó anatómiai kívánalmai szerint, persze, a hógolyó előbb-utóbb hőemberaljazat lesz (ezzel D. nem számol), s itt, egyszerű fizikai okok miatt, kénytelen abbahagyni a naaaaaaaaaaaaaaaaaagy görgetést.

Van, hogy kitör a nyár, az évszakszimbolika, és a golyó igénytelen pocsolóba olvad. Ilyenkor D. elszalad, mert olyan érzése támad, mintha saját maga alá pisilt volna, és ez bizonyos kor után komikus, vagy, ami még rosszabb, szánalmat kelt. D. az allegóriáktól retteg, mert azok nem folynak szét ilyen könnyen (viszont szerinte szégyenletesebbek, mint a magunk alá vizezés). Jöhet a lángsugarú, a perzselő, az anapesztikus, az allegória veszettül tart, mert az allegória a kombinatorika csótánya, vagy, hogy a terepen maradjunk, pumpával ideális méretűvé telíthető műhógolyó.

És ott vannak az állatmesék! D. minden állatban felismeri magát, hol ő a holló, hol a róka, sőt (álmatlan éjszakákon) olykor maga a sajt is! Sajtolni, rókázni, hollózni, mondja magában viccesen, de ez egyáltalán nem vicces.

Ilyenkor a legszívesebben mások kabátja mögé bújjik. S ha kibújjik az allegória gogoli köpenye alól, felolvas. Tanulmányt, esszét, csak verset nem, mert a versnek nincs tartalma, a vers tartalmatlan, ha mégis tartalmaz valamit, az a kabát mögött maradt. Kivéve, ha a költészet állatmese, mert akkor egy szárnyzuhogásban, egy szarkacsörgésben, pávapihében, struccfej-bedugásban kitör az önismeret, a szerző ilyenkor megbukik emberségből, mert ő a hibás az egész állatkertért, mely nem ismer zárórát, és nem biztosít

kedvezményes jegyet a családosooknak sem. Ó, ezek az emberségből megbukott

Phaedrusok, Lessingek, Lafontaine-ek! Hogy mennének az ezópusi búsba, az állatkerti villanypásztorok mögé, ganajozni az elefántok alól! Hányjuk rájuk a kabátjainkat (de főleg másokét), hogy megfulladjanak! D. ilyenkor érzi a szavak terjedelmét, szókincse oxigéndús lesz, mint békában a híg levegő, persze abban, amelyik ökörré fújja magát, a szerencsétlen szimbolikus lufi, el fog durranni, el fog durranni, és nem lesz ökör, pedig D. alább nem adja, ha már így belebékásodott a szövegmocsárba.

Minden értelmezést lebékásít, a békaaljzat alatt a lép és az elmaradt ugrás szaga.

A felfújtt szavak, nocsak, emelkednek a földről, lebegnek a föld fölött, és fölszállnak

az égi magasba, ebbe az szabadító adoneusba. D. ilyenkor a legzöldebb, felfújja magát a maximumig, mosolyog: már-már akkora, mint egy igazi, egy igazi ökör.

CSEHY ZOLTÁN (1973. november 26., Pozsony)
Déry Tibor- és József Attila-díjas költő, író, műfordító, irodalomtörténész, szerkesztő.

Szilágyi-Nagy Ildikó

Húsz évéd, Mária, eltelt

Harminchárom voltál, fölnéztél, és ötvennégy, ma is már fél három. Közben megposhadt a gránátalma – amit akciósan vettél, félig rohadtan – egészen. A magok körül az almaüszkös hús elfolyósodott. Sejtek közül szivárgó húszévnnyi élet.

*Hétezer eltékozolt nappal, fűnyírózajjal
(odakint) és epilológépeddel (odabent).
Mária, mennyi elpocsékolts sejt a szőrszálakban,
az élet értelmetlen burjánzása. Jobb volna a sejt közötti
állományban élni, de kiszárad a heges idővel a
magadon belüli űr.*

*A csillagos ég feletted, az erkölcsi törvény
csak benned. Az extracelluláris mátrix ürességet
kántál. Feltöltöd a sejt közötti teret. Betöltöd
a kopár eget. Így lesz mások Istene a tested,
idegenek gyűlnek köréd. Százhetvennyolc fokon
felforr a kadaverin.*

*A drive-in-ben a Fordok meg a béemvék a Beata
Maria Virgo menüt kérik. Roppán a gluténmentes
ostya, pezseg a szenteltvíz, hogy tovább tartson
a lent lakók korpusza, és bírják, hogy a földi pokolban
van egyre lejjebb. Folyós tested nagy pohárból isszák,
a halált étellel mérgezik.*

A versben részletek szerepelnek Tandori Dezső (*Kavafisz-haiku, Kant-émlékzaj*) és Immanuel Kant (*A gyakorlati ész kritikája*) műveiből.

SZILÁGYI NAGY ILDIKÓ (1978. május 13., Veszprém)
Móricz Zsigmond-ösztöndíjas költő, író, szerkesztő, az
Előretolt Helyőrség Íróakadémia oktatója.

Vörös István

Végmondási kísérlet

Képzésformák Tandori Dezsőnek

*Vég végessége,
végesség vége,
elejesség,
végességesség*

*Fény fényessége,
fényesség fénye,
sötétség,
fényességesség*

*Végtelenség végessége,
végesség végtelensége,
kezdetlegesség,
végtelenségesség*

*Árnyék árnyéktalansága,
árnyéktalanság árnyéka,
árnyékosság,
árnyéktalanságosság*

*Igazságtalanság igazsága,
igazság igazságtalansága,
hazugtalanság,
igazságtalanságosság*

Ugyanez elmondható nemugyanerről:

*Azonosság mássága,
másság azonossága,
különbözőség,
másságosság*

*Automatizmus újszerűsége,
újszerűség automatizmusa,
biciklizmus,
újszerűségesség*

Más is elmondható ugyanígy:

*Más elmondhatósága,
nemmás elmondhatatlansága,
elhallgathatóság,
nemmásságosság.*

*Folytathatatlanság folytathatósága,
folytathatóság folytathatatlansága,
egyszeriség,
folytatólagos hatáság*

Szinte bármi elmondható, ami nem elmondhatatlan:

*Hatóság hatástalansága,
hatástalanság hatásága,
hatalomtalanság,
hatalomtalanítás*

Az elmondhatatlan is elmondható:

*Ide semmit nem írás,
a semmit nem ide írás,
v a l a m i,
d e*

VÖRÖS ISTVÁN (1964. szeptember 20., Budapest)
József Attila-díjas és Térey János-ösztöndíjas költő,
író, műfordító, egyetemi oktató, Irodalmi Jelen-köl-
tészeti díjas alkotó.

Nagy Lea

A parkon keresztül

(Tandori Dezsőnek)

„Vigyázz magadra,
ne törődj velem!”

*Madár száll a vonat felett.
Madár felett az ég,
s alattuk benne te.*

*Háromszor adod a csókod,
észrevétlen,
mint titkos szövetség.*

*Autóba szállsz,
majd vonatra,
„Integessél” –
szólítasz fel.*

*S én integetek,
vadul integetek.*

*Részegen a hiányodtól
megyek hazafelé
a parkon keresztül.*

*S bennem a mondat:
„Vigyázz magadra,
ne törődj velem!”*

NAGY LEA (2000. június 2., Szolnok) Magyar Író-
szövetség-debütdíjas költő.

Bék Timur

Túlesünk mindenem

A polcokról a port végleg letöröltem,
örök-tiszta ruháim dróton száradnak,
a poloskadögök két koncentrikus körben
feksznek a mintha-nem-is-lenne-ablak
alatt, sárdarabkamentes a bőrcipő,
és makulátlan a csöpögtetőtálca.
Elolvastam, írtam mindent, amit kellett,
pipát rakhatok az „élet” rubrikába.
Huszonnégy évbe és pár hónapba tellett –
talan nem új rekord, de jó idő.

Tandori

Része-e a képnek a keret,
a keretnek a kép,
a valónak a képzelet,
a kezdetnek a vég?

BÉK TIMUR (1997. január 12., Szászvár) Magyar
Írószövetség-debüt-, Gérecz Attila- és Khelidón-
díjas költő.

Fülöp Dorottya

Történetek a régi házból

Most csendes a ház. A padlódeszkák alatt növények csíráznak, a falak félig leomlottak, a réseken betűz a nap, a fényben szálló porszemek. A lépteknek nincs koppanása, a rozsdás kilincsek nem nyikorognak, a szekrényajtók alig forognak, törött poharak, szakadt papírok a padlón. *Elhagyatott ház – mondják –, vigyázzon, nem is jár arra senki, egy ilyen hölgynek kár odamenni, a tavacskát is belepte a békalencse... a környéken annyi más látnivaló van. Jól van, jól van, hát ha azt szeretné, odavezetem (ezek a külföldiek mind bolondok), de bizony nagy hazugságot nem mondok azzal, hogy legalább húsz éve lakatlan. Ugye bírja, ugye tud jönni? Ne segítsek, nem fárad el? Ebben a korban... ezen a rossz úton... egy ilyen házat... Ha nem felel, hát nem felel.*

Üres volt, kopott, a fala vakolatlan, de erős voltál, és nagy volt a kedved, felmásztl a létrán, én felnéztem rád, és vigyázva tartottam a malteresvedret. A repedések egyre fogyatkoztak, és a mész rásimult minden falra. Együtt rendeztük be a szobákat... az asztalt jobbra, az ágyat meg balra... és velünk együtt épült a kicsi ház. A kiterített ruhákat a szél úgy paskolta, mint egy kisgyerek. Megcsókoltuk egymás homlokát, és nem kellett más, csak hogy itt legyek, hogy itt legyünk, és ennyi legyen a világ. Félve jegyezted meg egyszer, hogy egyre bővebb ruhákat hordok, szelíden ívelt fel a hasam, mint tavasszal a zsenge dombok, aztán kisimult, mint nyáron a rét – és megcsókoltuk Tibi fejét. Két évre rá fogyatkozni kezdtek a kamrából a savanyúságok, nevetted a karosszékben, hogy egész nap uborkát rágok. Egy őszi este úgy láttad, hogy a szemem megváltozik, autóba ültünk gyorsan – pár nap múlva hoztuk Borit, és négyünk fölött szelíden emelkedett a kicsi ház.

Borinak varrtam egy mókust, gyapjúval tömtem ki a belsejét, azzal aludt el esténként, miután megpuszilta a fejét, és hogyha

iskolába ment, a mókus az asztalnál várta. Egy délután beköltözött a konyhaszekrény fiókjába. Tibinek egy fahajót hoztál (irigyelte az egész osztály), és a régi porcelántálcából lett óceán, és Tibi volt a kapitány. Mikor a gyerekek aludtak, késő nyári estén úszkáltunk a holdfényben, a ház mögött, a kicsi tóban, és a nagy fűzfa, mint baldachin takarta a csókjaink. Aztán más lett a szélirány, Tibi már nem volt kapitány, elhagyta a széles tengert, és bemutatta nekünk Esztert. A tükörben a fehér tincsen megakadtam, de azt mondtad, kincsem, még szebb vagy tőle. Sokszor együtt mosogattunk, a rádión hallgattunk zenét, aztán a fotelba huppantunk, és szorítottuk egymás kezét, amíg fölöttünk szelíden emelkedett a kicsi ház.

Először csak egy villanykörte ment ki, és hunyorogtunk zavartalan, aztán csöpögni kezdett a csap, és bántott, hogy milyen hangja van, nem volt már saját reggel, este, nem volt már anélkül óra, hogy egy ki nem mondott mondat csöppent volna a lefolyóba. Próbáltuk még javítgatni, ami darabokra hullott, szétszedted a vezetékét, tartottam a csavarkulcsot, vettem egy új villanykörtét, de mielőtt becsavartam, leejtettem és összetört, mert megingott a szék alattam, és te nem fogtál ki engem. Az asztal fölött elég ritkán néztünk egymás szemébe, a plafonról vakolat hullt a frissen főzött ebédbe, a fennakadt mozdulatod valahol még most is őrzöm (megmozdítottad a kezed, de nem érintetted meg a bőröm), és felemeltem a hangodat, hogy a csapot túlkiabáld, Bori sírt a szobájában, hogy utálja a matektanárt, Tibi éppen, hogy hazaért, de megállt az ablak alatt, megfogta a kilincset is, de jobbnak látta, ha kinn marad, néhány cserép a háztetőről a szél miatt a kertben landolt, olyat csattant, nem hallatszott, hogy széttörtem egy vizeskancsót, amit feléd dobtam, de nem talált el téged.

Bár láttuk, hogy a tető egy viharban szétesett, megbeszéltük, megpróbáljuk, legyünk jó kőművesek, megtoldoztuk valahogyan, pléhvel, sárral, nem is tudom... A ház mögött a kis tavacskát megtöltötte a sok sulyom. Volt még néhány derűs este, úgy, ahogyan rég nem volt már, aztán jött egy kicsi eső, és te rögtön

elhajtottál – és nekem csak a motor hangja maradt. Pedig akkor hogy beáztunk! Ömlött a víz a plafonon át. Nem használtuk soha többé a közös kis hálószobát. A lepedőt szárítgattam. Még néhány hét, még néhány mondat, és tudtam, hogy szépen lassan a kicsi ház összeroskad, és amikor kibontottam a kontyba tűzött hajamat, felugrottam, hogy megtartsam én magam a falakat, nekivettem a vállam, nekivettem a testem, de hallottam, hogy felettem a tartógerenda megreccsen. Elengedtem, és csak néztem néhány szürke penészfoltot. Letörölni nem volt idő. A kicsi ház összeomlott. Másnap aláírtam azt a papírt, és délre mentünk a gyerekekkel.

Most csendes a ház. A padlódeszkák alatt növények csíráznak, a falak félig leomlottak, a réseken betűz a nap, a fényben szálló porszemek. Emlékeznek ránk a tárgyak. Emlékszik az asztal, hogy annyiszor megterítettem, emlékszik a szekrény, hogy a vasalt ruhákat beletettem, emlékszik az ablak az ölelésre, amikor összebújva néztük a nyári esőt. Emlékszik a pohár a málnaszörpre, emlékszik a padló a gyerekek első lépésére, az első esésekre és horzsolásokra, emlékszik a porcelántál arra, hogy valaha ő volt a tenger. Emlékszik ránk a ház. A konyhaszekrény fiókjában most mókusok tanyáznak, a szekrény aljában egy mosómedve pihen, a legfelső polcon egy bagoly alszik, a sarokban lila virágok nyílnak. Nem maradt a ház lakatlan, hiszen minden pillanatban továbbépíti magát. Nézzétek, a hölgy mintha sírna... simogatja a padlót, házfalat... *Ezek a külföldiek mind bolondok, hogy így szeretik a tárgyakat.*

FÜLÖP DOROTTYA (1997. november 30., Erdőszentgyörgy) Irodalmi Jelen-debütdíjas költő, irodalomkritikus.

EGY ÜVEGHEGYGERINC TÖVÉBEN

„Nos, élünk!, egyre élünk, még-magunknak-valóbban,
Szétnéztünk újszülöttként szikár magánvalónkban,
És felfedezzük – égtáj – az ablaknégyyszöget [...].”

(Térey János: *Nagypénteki beszéd*)

Ilyés Krisztinka

Alkotás

„Kamaszkorod pikkelypáncélját levedled”

*Bársonykabát belső zsebében
hordod szerződésed:
belepirulsz megalkotottságodba.
Puha felhőkbe burkolózva
a sziklaszilárd csönd mögül
figyeled a visszhangtöredékeket.
Csontszínűnek képzeled a hangot.*

*Az irgalmi negyed penészes házfalai
roppantják össze Isten szavát,
a kérgekben homályosan átmosódik
a széles mosolyú, elégedetlen.*

Az álló betűs részek idézetek Térey János *Az irgalmi negyedben* című verséből.

ILYÉS KRISZTINKA (1998. szeptember 3., Keszthely) költő.

Dimény H. Árpád

eljőve. újra és újra

„Saját árnyékom ugrom át. Hogyha egyesülnék
Az árnyéktalanokkal, sosemvolt egyszerűség
Szabályait tanulva: sakkoznék egyedül,
Minden kötél szakadtán, ha társam nem kerül.”

*ha az én Egy, akkor az Én jobban tenné, ha
nem venné számba az édes fájdalmakat,
a keserű kincseket, a genomok táncát.
ha pedig az ő mására teremtett,
akkor minek a hasonmások végtelen sora?
és miért a sok halálos bűn?*

*a kamera be van kapcsolva? megy már az adás?
HD-minőségben feszítetek keresztre!
kezeimet a patibulumra, a sing- és orsócsont
között üssétek át a szeget, vigyázzatok,
nehogy kiszakadjon a kézfejből,
az nem nézne jól ki.
az őhasonmásának keze kiszakadt
az őhasonmása furcsán lóg a keresztben.
így nem fárad rekeszizma.
az őhasonmása nem tud megfulladni.
az Én nem tud megfulladni.
és mondd,
te másik hasonmás,
te mire vársz?*

csodára?

„Mindazt, mi játszva túlél, rovásunkra: örök lesz,
Szilárdabb, mint sorsunkban a fejedelmi többes.”

*az ég távoli alja kettészelt krumpli,
holnap biztosan havazni fog.
magasztos ráncfüzerek díszített arcunkon
árnyék nem maszatol, a lámpákat letakartuk,
nézzük, hogyan gyűjti össze nyáját a tél,
már tele velük a kert, kecskái rágják a fenyőriügyeket.
idegesítő jószágok, az ablakhoz jönnek,
ágaskodnak, néznek befelé, kérődző pofájuk
mintha azon röhögne,
hogy mázas csuporból isszuk a teát.*

mesére?

„Dicsőségünk dele jottányi nyugtot ad,
Viselni kell utána üres lap undorát.”

*várakozással telnek a napok, lassan,
mint amikor víz csepeg egy magánzárkában.
kimehetnénk a kertbe, nekidőlhetnénk egy fának,
várhatnánk ott kint is, a hideg ég alatt,
ahol mennyi levegő, de te kapkodva lélegzenél,
vékony bőrödön, mint iskolásfüzetben a sorok,
az erek tintával írt meséje arról, hogy voltunk mi is
fiatalok, hogy vannak városok fehér kőből épült
házakkal, mondjuk egy üveghegyerinc tövében,
óriásmadarak tojásaihoz hasonlítanak, és mindnek
megvan a maga története, amely úgy kezdődik
hogy élt egy fiatal és szép...*

megváltásra?

„Nos, élünk!, egyre élünk, még-maguknak-valóbban,
Szétnéztünk újszülöttként szikár magánvalónkban,
És felfedezzük – égtáj – az ablaknégszöget [...]”

*a ház egy lakatlan szigeten megfeneklett hajóroncs,
csak annyi az otthonosság benne, hogy
mindenki pokrócokba burkolódzva,
saját embertől fosztott álmára vár.
csak egymaga és a belső állat.
a távolság két alvásra hangoló
lélegzet között mérhető.
mintha a hajóroncs motorházából
valami meghibásodott szabályozó kattogna.
úgy várjuk a fényes reggelt, mintha mindennap
nem hatkor kelnének, mintha nem fázósan
öltöznének, betűrve még a blúzt is nadrágba,
majd végül szkafanderbe bújva ülünk a tornácon,
és várjuk a dagályt, hogy előbb felolvassza,
majd felduzzassza a pocsolókat.*

békére?

„És álmos szellemem ha megvilágosul,
Leszek cselédeim fölött talányos úr”

*meséket mondunk a tűz körül,
az egyetlen elvárás a lehangolt valóság,
mint amikor a rádióban egy nő, akinek
beteg férje bent égett a kórházi tűzben,
reggel nyolc órakor a riporter kérdéseire válaszolgat.
fájdalomra szomjazunk, nem kérünk belőle,
a máséból igen. és ezért nem tudjuk átkapcsolni a csatornát.*

reményre?

„...Semmi dolgom sincs ez idő szerint.
Mint hagy végleg magamra. Mily szökési sebesség
Lendíti. Meddig hordja édesapja keresztjét ---”

*megvesztegetett a halál. a markomba
dugdosta a napokat, mint valami ragacsos pénz,
és egyre nehezebb nemet mondanom.
emlékszem, amikor apám a földön aludt,
és mi mintha álmát őriztük
volna, közben arra vártunk, hogy elmondja,
megkapta-e már a fizetését, vártunk
az ébredésére, mint egy csodára,
vagy a világ végére, hogy ne érezzem az éhséget többé,
lássam a világot pislákolni, ellobbani
apám ébredő tekintetében, így vártunk,
szemüket az egyetlen ablakra szegezve,
melyet fóliával fedtünk be, hogy kizárjuk a fényt,
senki meg ne leshesse apámat a konyhapadlón,
hogy ki ne hallgathassa, amint álmában testvéreivel beszél.
hogy ki ne szagolhassa a tüdőjében rothadó virágot.*

szenvedélyre?

„A száj, a fül, az ágyék szokott örömeit
Kétkedve kóstolom. Az étvágy földérit.”

*egyszer elvittelek egy patakhoz,
amely ledéren emelgette
szoknyáját, kőidomaival csábított,
Isten ezt látva száműzte a látványt egy
ülepítőállomással, mely olyan, mint
egy címke nélküli húskonzerv.
azóta nem hiszek a hazug testeknek,
a testnek, mely hallgat, mikor sikoltania kellene,
tiltakozni csobogva, köhöz csapódva,
a testnek, mely hallgatott akkor is, amikor a legérzékenyebb
részein érintettem. nem sóhajgott,
amikor az ujjaim a köldöknél
köröztek, nem remegett hajszála,*

*nem hunyta be szemét, szájából egyetlen
sikkantás nem fakadt a hazug testnek,
mely hidegen feküdt, ahányszor
ittam belőle. nem lett libabőrös a kéz,
comb, nem sercegetek árammal feltöltődve
karján-hátán aranyló pihéi, szíve nem
dörömbölt, a mellkas nem zihált,
nem szorította ki a levegőt,
bőrén nem lett pír, nem lett szederjes,
izmai nem feszültek, nem álltak ellen
izmaimnak, a mellbimbója lágy maradt,
kiszáradt ez a hazug szenvedő,
éhesen fetregő test, melyet
szégyenében az ülepítő alá rejtettek el...*

szerelemre?

„Az udvarias élet mesterfogásait
Ellestem, s nem gyakorlom; maradtam álnaiv:
Sors választóvizében? Eldől, mi hő, mi álság?”

*amikor még a legenyhébb fuvallat is ősszé
olvasztotta a telet, s a nyárfák
úgy remegtek, mint két vállad és
mellkasod, én visszatartottam a lélegzetem,
ameddig bírtam. ezt hívtuk életnek.
te piruett voltál és szökőkút,
én filigrán és lángnyelv,
amikor még minden ezután történt.
és csak azt kívántam, tudd, ismerd,
értsd meg, hogy minden vágnak van határa,
a boldogok csak a boldogságot látják,
az élők az életet, a fiatal az erőt,
ahogyan a szeretők is hiszik,
hogy mindig amellettt ébrednek,*

*aki nekik teremtetett, és ez a birtoklásból
meríti erejét, mint ahogy a hit a halálból.*

„Adjuk tudtára mindenkinek, kit bizalmunk megillet:
Árnyékunk útra vált, nem kísér a sírba minket.”

*Ha az én Egy, akkor az Én jobban tenné, ha
nem venné számba az édes fájdalmakat,
a keserű kincseket, a genomok táncát,
ha pedig az ő mására teremtetett,
akkor minek a hasonmások végtelen sora?
miért várjuk, hogy mindig az Egy jöjjön el,
és váltson meg a sok halálos büntől?*

Az álló betűs sorok Térey János *Nagypénteki beszéd* című verséből átvett vendégszövegek.

DIMÉNY H. ÁRPÁD (1977. szeptember 28.,
Kézdivásárehely) Méhes György-debütdíjas költő,
szerkesztő, újságíró.

Méhes György

Tatárok a tengeren

Első fejezet

Ujjé, nyaralni nagyszerű!

– El van intézve! – jelentette ki biztató mosollyal Vilmos atya.
– A nyaralást én fogom megszervezni.

Ebből rögtön tudtuk, hogy most rémes dolgok következnek. Ha ugyanis Vilmos atya kijelenti, hogy „El van intézve!”, az azt jelenti, hogy egyáltalán nincs elintézve, sőt nem is lesz, vagy ha igen, akkor csak valamikor a messzi-messzi ködös távolban, és semmi esetre sem úgy, ahogy azt józan ésszel elgondolná az ember, hanem valahogy egészen másként, meglepő bakugrással, olyan fantasztikusan, mint egy repülő csészéalj. De persze mindez lehet fordítva is. Mert megesett már, hogy Vilmos atya kijelentette: „El van intézve!”, mire mi tudomásul vettük, hogy nincs elintézve, és másnapra Vilmos atya elintézte gyorsan, hibátlanul azt a valamit, és csodálkozott azon, hogy mi csodálkozunk. Azt hiszem, már ennyiből is látják, hogy Vilmos atya a meglepetések embere. Tetteit éppen úgy nem lehet kiszámítani, mint válogatott labdarúgócsapatunk eredményeit – hogy költői kifejezéssel éljek –, ámbár Vilmos atya aligha hasonlítható focicsapathoz, legfeljebb annyiban, hogy időnként ő is ofszájdba kerül, amikor fiacskája, a jó kis Vili, akihez fogható elvetemült gazfickó legfeljebb egy-kettő nyüzsög a föld hátán (ezek közül az egyik én va-

gyok), valami egészen kivételesen nagyszabású gaztettet követ el.

Szóval Vilmos atya csodálatos ember. Ez attól van, hogy rendkívül élénk a képzelete. Ha ő valamit elgondolt magában, akkor azt képzelet, hogy az tulajdonképpen meg is valósul. Ő ugyanis a jellegzetes alapkölerakó fajtájához tartozik. Vagyis imád alapítani, lerakja az alapkövet, aztán a többit mireánk, köznapi emberekre bízva, míg ő továbbáll egy házzal, és újabb alapításoknak gyürkőzik neki. Ebből aztán remek dolgok sülnek ki. Így alapított nemrégiben gombatelepet a mi pincénkben. Az apu költségére lehordatott annyi trágyát a pincébe, hogy a bűdösséget tulajdonképpen máig sem sikerült kiszellőztetni. Aztán megvásárolt – ugyancsak az apu költségére – másfél tucat gombatenyésztési szakkönyvet, és minden este felolvasott nekünk belőle, úgy, hogy éjszaka légyölő galócának álmodtuk magunkat, és piros pettyes kalapunkat emelgetve köszöngettünk a dongóknak meg döglegyeknek.

Ez persze csak a kezdet volt. A trágya elteretése után, amit kettőnknek kellett elvégeznünk apuval, és igazán rémes volt, nemcsak azért, mert a trágya bűdös, hanem azért, mert utána mindig fürödni kellett, szóval a trágyázás után Vilmos atya körbetelefonálta az összes ismerősünket, és megkérdezte, hogy mennyi csiperkegombára tartanak igényt. Aztán táblázatba foglalta az igényeket, a dátumot, a mennyiséget, mind különböző színű tintával jegyezve be a táblázatba. Gyönyörűséges munka volt. Aztán... aztán bekövetkezett az a bizonyos pillanat, amikor Vilmos atya úgy érezte, hogy ő most már éppen eleget tett gombatenyésztünk érdekében. Tehát eltűnt, felszívódott, megsemmisült. Azelőtt naponta hatszor is beállított apuhoz. Villogó szemüveggel és lelkesen pöfékelve a pipájából felolvasott egy cikket arról, hogy a gomba a világ legtáplálóbb eledele.

Most már egy hete nem láttuk. Mint utólag kiderült, visszavonult a padlásán lévő iroda-műhely-laboratóriumába, és neki látott egy jelzésrendszer kidolgozásának, melynek segítségével érintkezésbe léphetünk más csillagvilágok lakóival, feltéve, ha vannak ilyenek, és feltéve, ha sikerül elég erős rádiókészüléket

szerkeszteni. Most ez a probléma izgatta Vilmos atyát. Visszavonult tehát rejtekhelyére, hogy senki se zavarja a feltalálásban.

Mi ezalatt vártunk. Vártuk Vilmos atyát, és méginkább vártuk, mikor dugják elő selymes, hófehér kalapocskájukat az első csiperkegombák a Vilmos atya által költőien televénynek elkeresztelt trágyadombból. Nem dugták, csak a bűdösség vált egyre szúrósabbá. A szomszédok először nekünk panaszkodtak, aztán a milíciának, végül cikket írtak ellenünk az újságban. A cikk megjelenésének napján összeverődtek kapunk előtt, és az újságot rázva durva szavakat kiabáltak ablakaink felé. Egy néni azt visította, hogy apu biztosan kiirtotta a családját, és a pincében rejtette el a hullákat. A hangulat egyre fenyegetőbbé vált. Ekkor apu gyorsan kiállított bennünket az erkélyre, engem, vagyis öcsit, Krisztinkát meg anyut. Ha azt gondolják, hogy ettől lecsillapodtak a szomszédok, akkor nagyon rosszul tetszik ismerni az embereket. Családunk megjelenése, ha lehetséges, még jobban felháborította az utca népét. Egyesek már tömeggyilkosságot emlegettek, és talán be is törnek a ház kapuját, ha apu ki nem áll az ablakba, és nem tart szónoklatot a tömegnek, egy-egy kiló első osztályú csiperkét ígérve minden családnak.

– Mikor? – kérdezték.

– Amint kikel a gomba.

– De én utálom a gombát – jelentette ki Marinkai bácsi, a nyugdíjas trafikos.

– Akkor ön füstölt kolbászt kap.

– Rendben.

Ezek után a felháborodott tömeg gombarecepteket tárgyalva széteszlott. Anyu elmélázott.

– Majd ha kikel a gomba... – idézte az apu szavait, és reá nézett. – De vajon kikel-e?

– Miért ne kelne ki?

– Tulajdonképpen mennyi spórát vetettetek el?

Apu eltakarta a homlokát, mint akinek valami fényesség kezd forogva, pörögve szikrázni a szeme előtt. Elszédülve reám támaszkodott, aztán kinyögte:

– Úgy áll a helyzet, hogy a spóraüggyel Vilmos atya foglalkozott.
– Vilmos atya? – kérdezte metsző hangon anyu. – Akkor már értem.

Természetesen, mint mindig, ezúttal is anyunak volt igaza. Vilmos atya valóban csodálatosan megszervezte a gombatenyésztést, mindenről gondoskodott, csak éppen a gombaspórákat felejtette el beszerezni.

– Én? – pislantott reánk szemüvege mögül, mikor betörtünk padlásrejtekébe. – Hát mindent én csináljak? Igazán gondoskodhattatok volna a spórákról. Persze azt várjátok, hogy mindent én végezzek.

Eddig tartott a szemrehányás, de csak eddig, és nem tovább. Mert máris felvillant Vilmos atya zseniális szemüvege, és ő ki mondta a varázsszót:

– El van intézve! Holnap beszerezem a spórát. Különleges indiai sivagombát fogunk termesztetni.

Azért hívják sivagombának, mert állítólag istenekhez méltó eledel. Így szólt Vilmos atya, de az indiai gombatenyésztéssel semmi sem lett, mert a néptanács három körbélyegzővel és két olvashatatlan aláírással azt a néptanácsot adta nekünk, hogy huszonnégy órán belül pucoljuk el a trágyát a pincéből, mert ellenkező esetben... A többit már nem is olvastuk el. A kipucolás meg is történt. Én lapátoltam, apu hordta. (Vilmos atya természetesen nem jelent meg.) Mikor este fél tizenkettőkor felvászorogtunk a lépcsőn, apu meg én, szent esküvéssel megfogadtuk egymásnak, hogy soha többé, amíg élünk, Vilmos atya semmiféle vállalkozásába nem társulunk be.

MÉHES GYÖRGY (1916. május 14., Székelyudvarhely – 2007. április 10., Budapest) Kossuth-díjas író, az Irodalmi Jelen örökös munkatársa.

FÜRDÜNK, CSAK FÜRDÜNK A FEKETE TAVAKBAN

„Álomba lépsz, ha tűzbe lépsz.
Ha simogatnál parazsat,
Hiába hogy a lángnak élsz,
Majd híred-hamvad sem marad.”

(Kinde Annamária:
Rózsavér. Végeérhető)

Bartis Attila

ENCYCLOPAEDIA
sőt
C H R O N I C A
R A K O N C Z Y K A

AZAZ, MINDEN IGAZ ÉS HASZNOS TÖRTÉNETNEK
SZÉP RENDBE FOGLALÁSA ÉS VILÁGRA BOCSÁTÁSA

RAKONCZAY BERE JÁNOS

udvari másodpatikus és polihisztor által

ráadásul komoly dokumentumokkal kiegészítve
a főművel párhuzamos Appendixben

(ez mind a cím, kéretik nem kurtítani. RBJ)

Mottó:

*„Csak tiértetek szólok, hogy hasznokra legyek, mint
álmatlanság ellen a Rakonczy-féle barackos pirula, sze-
rénységem szerepe népem történetében másodlagos, és eh-
hez akkor is ragaszkodni fogok, ha majd főpatikus leszek.”*

(ezt is én írtam, más tollával nem ékeskedem, mint egyesek...)

ELŐLJÁRÓ BESZÉD

avagy szerénységem és szülőhazám rövid bemutatása

Rakonczy Bere János udvari másodpatikus vagyok, bánatom-
ban s szégyenemben írom ezt a könyvet, a saját gyalázatomra, s
Őfelsége, szegény, szegény Őfelsége dicsőségére.

Magammal kezdeném. (Az ő bajáról majd később.) Csak röviden persze, hiszen szégyenletemben legszívesebben névtelen maradnék, vagy mondjuk R. B. J., esetleg „egy rakonczaí”, pontos ível és kis errel, de bár ne is élnék leginkább!

Mint azt már említettem, őfelsége Első avagy (ahogy egyesek szégyentelenül nevezik, mert bizonyos műveltségi fok és szellemi szint alatt már csak ilyen a nép), Rettegő Litán kegyelméből látom el a másodpatikus szolgálatot, mely tisztséget származással, Őfelsége iránti hűségemmel, valamint szerény tudással érdemeltem ki. Őfelsége iránti hűségem ott lapul e krónika minden sorában, szerény zoológiai, botanikai, csillagászati, földrajzi, néprajzi, történelmi, matematikai, filozófiai, sőt mitológiai ismereteim rövid, de igazán rövid összefoglalója pedig megtalálható a főművemmel párhuzamos mellékművemben, az Appendixben, e két párhuzamos a négyesszázadik oldalon található, hogy segítségére váljék az olvasónak. Ahol kell, tessenek hátralapozni, ott el van magyarázva minden.

Már dédapám is patikus volt, nagyapám és jóatyám szintén, így magam is ezt a tudományt választottam, mi mást is tehettem volna. E pillanatban formálisan még jóatyám Őfelsége első patikusa, így amíg, Istennek hála, ő jó egészségnek örvend, addig én csak másodpatikus lehetek, de tudjuk, az a szomorú idő is eljő, amikor majd keserű kényszerűségből első patikussá kell előlépnem. Jóatyám immár négy aratás óta visszavonult, nem mintha nem lenne szellemileg friss, de, hogy egy egyéni költői képpel fejezzem ki magam, az idő vasfoga még egy patikust sem kímél, így igazából én látom el a főpatikus szolgálatot. Ismétlem, immár négy aratás óta. Ez semmit nem von le az atyám iránti szeretetből, tiszteletből, megbecsülésből, sőt gondoskodásból, hiszen minden pozitívumomért hálás vagyok neki, úgy is, mint fiú az atyának, meg úgy is, mint tanítvány a tanítónak, hiszen ki mástól tudnám, mi a spatula, ha nem tőle. Azért a spatulát emelem ki, mert az van a családi címerünkben, meg fűvészmózsár, két vājármédve között. A vājármédvét az Appendixből tessenek kikeresni, a föld alatti medvefajtáknál részletesen le van írva a kül-

leme is, meg, hogy milyen rettenetes, amikor a humuszból, drága anyaföldünkből váratlanul előbukkan. A patikusnak viszont a vājármedve az iránytűje, mert ahogy az amúgy elég idegesítő kattozó lepke vezet el az estenyíló pimpéhez, ami köszvényre kitűnő, úgy vezet el minket a vājármedve a legfontosabb gyökerekhez, amelyek a gyógyszertárunk fundamentumát képezik.

Ahol hosszú vagyok, tessenek nyugodtan átugorni, de itt azért meg kell jegyeznem, hogy érdeklődésem a felmenőiménél, különösen a dédapáménál, sokkal szerteágazóbb. Legeslegidősebb Rakonczay Bere János (dédapám) még igen egyszerű patikus volt, úgy is mondhatnám, fűvész, míg jómagam már a kor szellemének megfelelően ízesített tablettákat állítok elő. Van néhány egészen különleges ízű pirulám is, de ennek részletezésére itt nincs hely, s nem is lenne illendő kutatási eredményeimmel untatni a kedves olvasót. Egyedül a barackízű, heveny álmatlanság elleni pirulám emelném ki, amit említettem már a mottóban is. Ez a pirulám mosványból készül, hiszen a lápi mosvány lenne a legjobb altató, ha nem lenne annyira keserű és bűdös, hogy rögtön felébred tőle az ember. Nos, ezt a problémát oldottam én meg, már le is van szabadalmaztatva. Egyszóval, mi, Rakonczay Bere Jánosok voltunk, vagyunk s leszünk patikusai e nemzetnek, ahogy a Nyesők a böllérei, a Borovicsok a kocsmárosai, s a Gutmann Prométeuszok a feltalálói, bár szerencsére belőle csak egy van.

Csege várától erősen jobbra, Nagyarakoncán születtem, élek, s teljesítek szolgálatot – és ezzel már át is tértem szeretett szülőházam leírására, szerény személyem a háttérbe szorítva, mert bár sose láttam volna meg a napvilágot!

Az öt nép közül, úgymint: litánok, muforcok, nefritek, szeromédek és mormoránok, a sorrend nem végleges, egyedül mi, litánok vagyunk az államalkotók, amely tény leszögezésével nem szeretném más népek fiait, lányait alábecsülni – különböznek igényeink, szokásaink, képességeink, ennyi az egész –, de államot mégiscsak mi alapítottunk, mégpedig Első, avagy Rettegő Litán jóvoltából. Őfelsége amúgy igen kedves és barátságos ember, hajdan velünk átellenben lakott. Gyerekkoromban sokat jár-

tam hozzá, még mielőtt megalapította volna Litániát, s fel nem költözött Csege várába.

Mi, litánok, ősidóktól fogva itt élünk a Kétfolyótól északra, a Hideg Pusztáktól s az Utolsó Domboktól délre, a világ legszegebb vidékén, elsősorban a Rakonca-patak partján. Megjegyezném, hogy csak a külföldi olvasóra való tekintettel használok népünkre a litán kifejezést, mert ők hívnak minket így, mi önmagunkat csak szerényen rakoncaiként emlegetjük. Egyesek szerint – hogy egészen pontos legyek, a Hoppá Ellemér-féle férifodrások és áltörténészek szerint – mi, litánok, a Hideg Puszták felől jöttünk (haha!!!), s az akarják és a nemakarják egyenes ági leszármazottai vagyunk, ez a keveredés látszik tükröződni nemzeti összetartozásunkban, döntőképességünkben, tisztánlátásunkban, de még családi életünkben is.

Namármost én ezt a feltevést még cáfolni sem szándékozom, mert ez a legnyilvánvalóbb dőreség, félművelt férifodrásokat boldogító fantazmagória, ugyanis mindenki pontosan tudja, hogy a Hideg Pusztákon nem él, és nem is élt soha senki, azon túl meg különösen nem, s hogy az akarják és a nemakarják a szorongokkal, lamentákkal, hollandusokkal és portugálokkal együtt amúgy gazdag fantáziánk szüleményei. Egyszóval, nincs annál nyilvánvalóbb tény, mint hogy a puszták népe merő hallucinálmány, de Hoppá úr szabad akaratából természetesen onnan származtatja magát, ahonnan akarja, mert államunk királyság ugyan, de igazságos, senkit nem foszt meg a származás jogától.

Ugyancsak Hoppá Ellemértől származik az a siralmas feltevés, hogy a litán név bizonyos fajta nemzeti sajátosságra, mégpedig a szűkszavúság ritka előfordulására utalna. Lingvisztikai vitába nem bocsátkoznék egy fodrással, különösen, ha kertesomszédom, de csak a példa kedvéért említem meg, hogy anyai nagyapám, Sárbereki Anton, egy családi vita után némasági fogadalmat tett, s azt estig tartotta. Hát ennyit Hoppá úr fantazmagóriáiról. Természetesen jellemző, hogy pont az a honfitársam áll elő ilyen feltevésekkel, aki napi munkája során – finoman szólva

– nem tesz tanúságot különösebb szűkszavúságról. De a továbbiakban nem szeretnék Hoppá Ellemér úr egyetlen felvetésére sem reflektálni, mert méltatlan volna mások kártékony szűklátásának teret adni hazám történelmének írása közben, s egy lapon említeni a Hoppákat a Csegékkal, Kocsányosokkal, Sümegfőiekkal. Mert ugyan szégyen van rajtam, nagy, nagy szégyen s szomorúság, de egy Rakonczay mindig tudja, hol a határ!

CSEGE VÁRÁNAK HITELES TÖRTÉNETE

ellentétben Hoppá Ellemér úr állításával, miszerint dicső várunkat homály fedi

Csege várát legidősebb Csege Adorján építette, mégpedig jóval Litánia megalapítása előtt, így a mi várunk nemcsak az első és az egyetlen, de régi is. A Csegék mindig is jeles kőművesek voltak, és Adorján bácsi egyszer csak a fejébe vette, hogy egy olyan házat akar építeni, ami sem lakni nem való, sem kocsmának, sem boltnak vagy fogadónak, egyszóval nem jó semmire, de azért szép.

Rozália asszony ennek nem látta értelmét, és azt mondta Csege bácsinak, hogy ha vénségére elvesztette az eszét, akkor legalább olyan helyre építse ezt a micsodát, ahol nem bosszant vele senkit, például fel, a Veres-hegyre. Ezt a javaslatát később nagyon megbánta s szégyellte, de csak miután Csege vára Litánia büszkesége lett. Másrészt, ha ő nem a Veres-hegyet javasolja, akkor a vár nem lesz olyan, amilyen, mert nem nyílik belőle ilyen szép kilátás, tehát tulajdonképpen nem azt szégyellte, amit javasolt, mert az jó volt, hanem, amiért javasolta, nevezetesen, mert nem bízott fenntartás nélkül az urában mint udvari műépítészben.

Már hogy lett volna Csege Adorján udvari műépítész, mondhatná erre a még nem teljesen művelt olvasó, hiszen még udvar sem volt. Ami lehet egy nézőpont, elismerem. (Hoppá!) Csakhogy én ezzel a nézőponttal nem értek egyet. Mert ki más jöhetne szóba, mint udvari főépítész, ha nem pont az, aki magát az egész várat megalkotta? Talán valamelyik nefrit vendégmunkás? (Hoppá!)

Csege Adorján bejárta széltében-hosszában Litániát, ami akkor ugyan még nem létezett, mert akkor még csak úgy egyszerűen itt éltünk, szóval járt-kelt, alkalmas helyet keresve építményének, míg végül ő maga is belátta, hogy egy ilyen épület helye kint van a hegyen, ahol nem botlik bele senki, de messziről mégiscsak látszik, hogy van odafent valami szép. És mivel minálunk a Veres-hegy a legmagasabb, ráadásul Nagyrakoncához is közel esik, ezt a helyet választotta.

Mivel szorgalmas népeknél otthon nem találni meg soha senkit, Csege bácsi még aznap bement a Pihenő Vándorhoz, Borovics Szulejmán fogadójába, és többeket megkérdezett, hogy szerintük zavarná-e a népet, ha ő építene valami szépet a Veres-hegyre.

Borovics Szulejmán kérdezte, hogy minek, hisz nem jár arra senki, hacsak nem gombáért. Amire Csege Adorján részletezte a tervét, nevezetesen, hogy pont ez a lényeg, ő olyan építményt akar, ami csak úgy ott van, és szép. Ezt többen helyeselték, egyedül Borovics nem tudott beletörődni. Neki megszakad a szíve, ha fent, a hegytetőn lát egy prima, fogadónak való épületet, ami nincs kihasználva, mondta. Meg hogyha már nem fogadó, mert senki nem jár arra, akkor lehessen ott gombát szárítani, vagy legalább ott gyakoroljon a dalárda, de valami kis haszna mégiscsak legyen, elvégre az ember ne dolgozzék hiába.

Csege Adorján újra kihangsúlyozta, hogy az építmény hasznát ő annak szépségében látja, és erre már Borovics sem tudott mit mondani, mert ami szép, az szép, s azt tényleg nem lehet haszon nélkül valónak nevezni. Tavasz kercintőt sem azért ültet az ablak alá az ember, hogy tudja, mikortól van tavasz, hiszen azt amúgy is tudja, hanem, mert szép.

Szeder Atanáz, a postamester afelől akart megnyugodni, hogy ugye, Adorjának esze ágában nem lesz oda kiköltözni, mert ő csak így tudja tiszta szívvel áldását adni a dologra. Vagy akkor legyen kitalálva oda egy szerkezet, felvonó vagy kötélpálya, mert ő nem szeretne a napi postával oda kijárni. Ezen többen is hangosan nevettek volna, ha Szeder Atanáz nem lenne igen érzékeny, a napi

posta ugyanis a születésnap díszátvitelében merül ki, meg néha egy-két sürgönyben, hogy kedves édesapám, örömmel tudatom, tegnap megellett a tamaránunk, kéne egy ki zab, vagy hogy édes öcsém, három házivaracsok jutányosan eladó, rád gondoltunk.

Csege Adorján elővette ácskereszét, kért egy ív csomagolópapírt, és ott, helyben megtervezte az épületet, mert úgy érezte igazságosnak, ha mindenki elmondja a véleményét. Az első skicc még csak egyetlen torony volt, de akkor Borovics leküldte az inast egy korszóval a pincébe, elvégre át kell gondolni az ilyesmit, egy ilyen építmény nem karácsonyfa, amit két hét múlva leszednek.

És mire az inas harmadszor tette meg az utat a korszóval, már elkészült a torony köré a négy bástya, meg a kapubástya, és akkor jött Szederné, ami egyébként már várható volt, mert a harmadik korszó körül mindig be szokott jönni, de kivételesen nem parancsolta haza Atanáz, hanem javaslatot tett a felvonóhídra, meg a vizesárokra, aminek mindenki nagyon örült, mert az nemcsak, hogy szép, de végképp semmi értelme.

Másnap délben, amikor Adorján bácsi kiült pipájával a tornácra, s maga elé terítette a tervet, igen megrökönyödött, mert nem ilyenre emlékezett. Ő eredetileg csak egy szép kis tornyot képzelte, amolyan kilátót, a csomagolópapíron meg, ha girbegurba vonalakkal is, de ott volt egy egész város. Amit neki most már kutyakötelessége megépíteni, elvégre erre adta áldását a nép.

Még az ebédetől is elment a kedve. Alkonyatig csak ült és számolt, az eredmény pedig az volt, hogyha ő holnap reggel nekifog építkezni, és segít a három fia meg a kilenc unokája is, esetleg Nagyakonca éppen ráérő férfijai, mert érjenek csak rá, ha ekkorra micsoda kell nekik, igen, tessenek szíves lenni ráérni, szóval ha hármas váltásban, napi huszonnégy órával és háromszáz fővel számolunk, akkor úgy harminc esztendő múlva már állnak a falak, de még sehol a tetőszerkezet, a felvonóhíd meg a lényeg, a vizesárok.

Rozália néha megállt a konyhaajtóban, és elégedetten nézte az urát, ahogy szenved, ahogy szoroz és oszt, kivon és összead, köz-

ben meg szörcsögteti kialudt pipáját, de büntetésből a tegnapi dínomdánoméért az istennek nem segített volna. Aztán este csak odament, vetett egy pillantást a csomagolópapírra, majd foghegyről megjegyezte, hogy ha ez az egész értelmetlen tákolmány nem kőből van, hanem fából, akkor néhány nefrit egy hét alatt felépíti, egyébként meg mindjárt kihül a vacsora.

Csege Adorján nem volt veszekedős ember, de ezt a vacsorát azóta is emlegetik Nagyraconca-szerte. Mert akkor ő minek élt mostanig? És egyáltalán, mit képzelsz az ő felesége róla? A fakukac nefritek építsenek maguknak, amit akarnak, odaát, a folyó túlpartján. De egy litán nem fog soha se nefrittől, se szeromédtől, se senki emberfiától segítséget kérni olyasmire, amit ő maga is meg tud csinálni. Ha negyven év alatt, hát negyven év alatt, de az meg lesz építve rendesen, kőből, ahogy illik, és neki ne hókuszpókuszolják össze faanyagból hét éjszaka alatt. Ismeri ő az ilyen építészetet, se szigetelés, se vakolat, cserép helyett meg zszindely, mint a kutyaházon. És különben is, ez az ő vára! Mert ez igenis egy vár, ez egy sokkal nagyobb és erősebb vár, mint amiről a mormoránok fecsegnek, hogy ilyen meg olyan várak vannak besüllyedve a Csend Homokjába. Ez nem fog besüllyedni, azok meg nem láttak semmit, legfeljebb egy-két kalibát, oszt' slussz, de a várat ő találta fel, tegnap este, Borovicstól Atanázig erre neki tanúi vannak. És ha ő találta fel, akkor ő is fogja felépíteni. És ha ő úgy látja jónak, hogy fából, mert az praktikusabb, akkor igenis, fából fogja felépíteni. És ha ő nefrit vendégmunkásokat alkalmaz, csak mert az aratás miatt a rakoncaiak most nem érnek rá, ahhoz senkinek semmi köze, úgyhogy nagyon szépen megkéri a feleségét, ha már nem hajlandó őt inspirálni, legalább ne gátolja az alkotásban!

Itt ragadnám meg az alkalmat tudatni kedves olvasómmal, hogy én csakis olyat írok le, ami biztos, mert a történésznek ugyanaz a legfőbb ismérve, mint a patikusnak, nevezetesen a megbízhatóság. Tehát mindannak, ami általam papírra vetődik, én szem- és fültanúja voltam, de minimum megbízható forrásból értesültem, hogy úgy mondjam: tiszta forrásból. Mert ahogy azt

Őfelsége annyira, de annyira bölcsen és találóan szokta mondani: Zavaros kút, teli budi.

(innen majd Litánia megalapításával folytatom, de az még fogalmazás alatt, tessenek türelemmel várni)

BARTIS ATTILA (1968. január 22., Marosvásárhely) József Attila- és Magyarország Babérkoszorúja-díjas író, fotográfus.

Miklóssi Szabó István

Avarból kipattant erdő

Méhes Györgynek

Az avarba rejtette harisnyáját. Úgy gondolta, ha mezítláb folytatja útját, léptei sokkal csöndesebbek, akár teljesen nesztelenek lesznek. Cipőjét már odalent, a patak partján lehúzta, és köveket halmozott rá. Vigyázott, csöppnyi víz se érhesse. Úgy gondolta, ha lábbelije a patakhoz ér, örökre beszennyezi a vizet.

Egyre mélyebbre hatolt be az erdőbe. Melege volt, levetette a pulóverét. Száraz ágat keresett, arra terítette. Úgy gondolta, ha élő ágat borít be vele, elhal tőle a fa.

Medve figyelt fel a szagára, követni kezdte a nőt. A nő, mivel valójában már régen eltévedt, körkörösén róttá útját az erdőben, így a medve is körkörösén követte. Olyanok voltak, mint valami egymástól nagy távolságot tartó pár, akik sajátos ritmusukban járnak táncukat.

Hajnalodott, mikorra iszappal teli, mocsaras területre vergődött. Liánok tekeredtek a testére, ahogy kiverelkedte magát szo-

rításukból, letépték a maradék ruházatát is. Mély levegőt vett, majd az iszapba lépett. Néhány lépés után az iszap lustán, közbönsen nyelni kezdte, mint kígyó a zsákmányát.

Csupán a feje látszott ki, amikor megpillantotta a medvét. Az állat leült a mocsár szélén, kíváncsian nézte a nőt. Ahogy azt teljesen magába nyelte az iszap, utánaugrott. Addig evickélt, amíg megtalálta a testet. Magához ölelte.

Együtt süllyedtek.

Fejét a medve bundájába fúrta. Ahogy fogyott tüdejéből a levegő, elméje úgy lett egyre nyugodtabb. Mikorra a halál kapujába érkezett, teste ellazult, csak a medve szorításából érezte a világot.

Egyszerre zuhanásra tért magához. Mélyet lélegzett, tüdejébe már-már erőszakosan tódult a levegő, hogy az élethez kösse.

Zuhantában körülnézett, víztől csillogó falakat pillantott meg.

A medve teste hárította az esés erejét. Kis ideig mozdulatlanul heverték egymáson. Egyre simult a medvéhez, alig látszott ki az állat öleléséből. Aztán felállt, körülnézett a homályos fényű barlangban.

Ameddig csak ellátott, halmokban állt az arany, gyémánt, zafír, rubin. Finoman megművelt ékszereket emelt fel, gyerekes élvezettel tette a nyakába, csuklójára, bokájára, fűzte fülébe, csatolta a hajába. Az egyik halomban koronára, jogarra lelt, nevetve megkoronázta a medvét, a jogart mancsába adta, bohókásan térdet hajtott előtte. Ült az állat az agyagos földön, kissé félrebillegő fejjel nézte a vékony nőt. Néhányszor intett a jogarral, majd eldobta, aztán feje rázásától a korona is elgurult. Felállt, elindult a halmok között. A nő követte. Keblét fájdalmasan verdesték a gyémántos nyakláncok, bokáján az arany enni kezdte be magát a bőre alá. Rémulten kapott oda, de hiába, nem tudta ledobni magáról. Fájdalomkiáltására a medve megfordult, letépte róla az ékszereket, sebeit tisztára nyalogatta.

Megkönnyebbülten sóhajtott fel. Jártányi ereje sem maradt, ezért a medve hátára kúszott, úgy mentek tovább.

Hamarosan maguk mögött hagyták a halmokat. Vaksötét volt a barlangban, a medve egy könnyed, friss légáramlást követve haladt, isten tudja, mennyi ideje.

Mikorra újabb fényt pillantottak meg, már begyógyultak a sebei. Leszállt az állat hátáról; fülelt. Emberi hangokat hallott, halk, ritmikus zenét, a kék, a beteljesülés jellegzetes hangjait. Egy fiatal suhanc nevetve szaladt el mellettük, nyomában két lány, a medve bambán bámulta, majd mit sem törődve velük, indult volna tovább. De a nő megállásra intette.

Fiatal, izmos, ágyékkötős férfi kínált fel neki egy serleget, ami-ben fűszerezett bor volt. Annyira mohón itta, hogy több jutott a mezítelen testére, mint a szájába. A férfi könnyedén mosolygott, újabb serleget kínált. Azt is elfogadta.

Kiűritette és messzire dobta az ivóedényt. Leült. Megkönnyebbülten sóhajtott.

Kamrákat vett észre a barlangban, majdnem mindegyiket szeretkező párok foglaltak el. A levegő egyszerre volt nehéz és izgató a lázban égő testek kipárolgásától, a látvány ugyancsak gerjesztően hatott a fűszeres italtól felajzott érzékeire. Ekkorra már több férfi is felkínálta magát neki, s ő, nem szokva az ennyire féktelen bujasághoz, kissé félve adta át magát nekik.

Ám a beteljesülés elmaradt, amikor kiderült, hogy egyetlen partnere sem rendelkezett a szerelmi csatához szükséges fegyverrel. Ágyékuk csupasz és üres, kopár és magtalan volt. Azonnal felocsúdott a szerelmi mámorból, undor és félelem vegyítéke töltötte el. Kisietett a kamrából, ahová a fiatal férfiak vitték, és most sóvárogva, könnyörögve nyúltak utána.

A medvét kereste. Hamarosan megtalálta, a terem közepén. Nyakába a kő színét utánzó virágokból font koszorúkat akasztottak, eléje különféle étkeket tettek. Néhányan fáklyával a kezükben táncoltak körülötte, közben ritmusos dalt gajdoltak, és egyre-másra öntötték magukba a fűszeres bort. Végül néhány-nak az örülete akkora magasságokba csapott, hogy megpróbáltak közösülni az állattal, mire az többször is fenyegetően ordított fel. Hangja visszhangzott a barlangban. A nő futva indult feléje. Mire melléje ért, az orgia minden résztvevője eltűnt, csak néhány üres, pókhálós serleg maradt utánuk. Megsimogatta a medvét a nő, magához ölelte. Ekkorra ellobbant az utolsó fáklya is.

Továbbmentek, a nő a medve bundájába kapaszkodott. Követték a friss fuvallatot.

Úgy tűnt, már időtlen idők óta járnak a barlangban. Mikor a nő a fáradtságtól és a talpán keletkezett sebek miatt sírni kezdett, könnyei úgy szaladtak össze a talajon, mintha üveggolyók lettek volna, majd világítani kezdtek, egyre fényesebben. Aztán egymásba olvadtak a golyók, ragyogásuk hatalmas könyvtárt világított meg, közepén kényelmes kerevettel, melyre a nő azonnal leheveredett, és elaludt. A medve a tiszta, portalan padlóra feködött, nézte, ahogy láthatatlan kezek rendezik a könyveket, állandóan megváltoztatva sorrendjüket. Úgy kúsztak a levegőben az egyik polctól a másikig a könyvek, mintha ez a természetük veleje lett volna.

Mikor elaludt az állat, felébredt a nő. Kezébe vette a könnyeiből formálódott, kékes fénygömböt, tünődve nézte. Bár a gömb erős fénnel világított, mégsem vakult el a belepillantó.

Aztán a könyvek vonták magukra a figyelmét. Találomra emelt ki egyet a polcról, kacagott, mikor látta, hogy egyetlen betű sincs benne, csupán mindenféle krikszkrakszok. Nemtörődően dobta a háta mögé, másik könyv felé fordult, így nem látta, hogy az eldobott könyvet elkapja egy láthatatlan kéz, és könnyedén visszacsúsztatja a helyére.

Ezzel a könyvvel sem volt sikere, érthetetlen szavak voltak benne. Unottan tette vissza a helyére. A harmadik könyvvel már több szerencséje volt, igaz, témája, a szarvasmarhák hatékony etetése az optimális tejhozam érdekében, egyáltalán nem érdekelte. Lebiggyesztette a száját, már-már unatkozni kezdett, amikor egy gyerekrajzokkal teli könyvet emelt ki az egyik halomból. Ahogy lapozta, egyre inkább hagyta el az ereje. Remegni kezdett, elejtette a könyvet, átölelte térdét, és hisztérikusan zokogni kezdett. Csak úgy rázta kis testét a fájdalom. Végül erőt vett magán, felállt, kezébe vette a fénygömböt, és úgy vágta a padlóhoz, hogy ezer darabra robbant. Kitapogatta a medvét, melléje bújt, magára vona a mancsát, álomba merült.

Körülöttük a könyvtár lassan beszívódott a nedves falakba.

Olybá tűnt, évezredek óta alusszák álmukat. A barlang lassan változott, újabb szintek, üregek nyíltak benne, mások beomlottak, betemetődtek, örökre lezárultak. Testüket finom homok lepte be, amit a nedvesség agyaggá alakított, ami lassan száradt meg rajtuk. Így lettek önön szobraik, melyekre emberi szem soha nem tekinthet.

Talán ott is pusztulnak, felissza őket a barlang, ha egy napon a minden barlangok teremője arra nem téved, és le nem ül közelükben. Teintetével végigsimította a halmot, megpillantotta benne a nőt és a medvét, elkomorodott, amikor meglátta kettőjük fájdalmát. Sokáig töprengett, hogy ébressze-e fel őket, vagy hagyja meg a barlang prédájának. Végül úgy gondolta, ezt a döntést nekik kell meghozniuk, ezért hozzáért a vastag borításhoz, mire az darabokra törve szülte meg a benne rejtőző embert és állatot.

Több napnak kellett eltelnie, mire magukhoz tértek hosszú álmukból. Ezalatt a minden barlangok teremője türelmesen üldögélt mellettük, kavicsokat vett a kezébe, majd eldobálta, mire azok lágy fényvel világították meg a kis termet. Olykor egy-egy érintéssel segített a nőnek és a medvének, hogy le ne tévedjenek az élethez vezető útról. Ébredése után a nő vizet kért, mire a teremő egy kavicsot nyomott a kezébe, biztatta, emelje a szájához. Ahogy ajka hozzáért, bőséges sugárban kezdett ömleni a kőből a víz. Szomja csillapítása után az arcát, nyakát, keblét is megmosta, majd a medvének nyújtotta a kavicsot. Az habozás nélkül lenyelte, mire a teremő mosolyogni kezdett.

„Már nem vagy életben”, mondta a teremő, mikor látta, hogy a nő kérdezni akar. „Ne kérdezd, hol vagy, mert arra magam sem tudom a választ”.

„Van út a teljes megsemmisülés felé?”, kérdezte a nő.

„Itt nincs. Talán odakint.”

„És mi van most odakint?”

„A te fajtád már nem él. Nem él az ő fajtája sem”, mutatott a medvére.

„Akkor mi van odakint?”

„Azt látnod kellene”, ragyogott fel a teremtő szeme.

„Mi van, ha nem akarom látni?”

„Mivel utolsó vagy a fajtádból, döntésed előtt bárki és bármi meghajol. Legyen e- vagy túlvilági, vagy a kettő között rejtőző. Örök biztonságban vagy.”

A nő kezét a hasára helyezte.

„Itt bent ő is biztonságban volt”, suttogta.

„Halálában egyetlen bizonyosság van”, mondta a teremtő.

„Mi lenne az?”

„Nincs többé, mégis része az örökkévalóságnak.”

„Hogyan jutok el az örökkévalóságig?”, kérdezte a nő.

Minden barlangok teremtője mosolygott.

„Feküdj a medve mellé, lányom”, mondta.

Pillanatok alatt hatalmas boltozatú teremmé tágult a barlang belseje, felhők gyűltek össze magasságában. Villámok csaptak ki a fellegekből, eleredt az eső. Szorosan ölelte a nő a medvét. Egyre emelkedett a víz körülöttük. Erejük fogytával a fenékre merültek, immár örökre összefonódva.

*

A világ megkövesedett, de nyomokban még őrizte az életet. Néhol hatalmas pusztaságokat terített be a különös alakzatokat formáló homok, máshol megkövesedett fatörzsek szöktek a rendkívül tiszta égbolt felé, éjszakánként élettelenységük a szelíden ragyogó, hunyorgó csillagokat fenyegette. Halottak voltak a vizek, csupán az óceánok legmélyebb árkaiban, ahol még tiszta volt a víz, rejtőztek különös élőlények, minden elképzelhető formában.

Olykor hánykolódott a föld, ilyenkor tűzfolyamokat okádott a világba, melyek tehetetlenül folytak, felemészttve a megkövesedett állati és emberi tetemeket.

Egy erős rengés után hatalmas barlangrendszer szakadt be. Tiszta vízű folyó került napvilágra, melynek a rengéstől megváltozott az iránya. Immár a felszínen folyt, ráérősen, rácsodálkoz-

va a felszín világára. Vak halakat hozott magával, melyek a lassú évszázadok alatt érzékenyek lettek a fényre. Ahogy pusztultak a halak, tetemükre egyre több apró madár járt rá. Az állandó táplálék miatt mind változatosabb madárfajok jöttek létre, lepték el a világot.

Lassan visszakövetelte magának az élet a megkövesedett területeket. A tengerek mélyéről a folyó által megtisztított felszínre jöttek a különféle fajok, némelyikük, hasonlatosan az egykori teknősbékákhoz, tojásaikat a tengerparti meleg homokba ásták el. Idővel néhány faj vissza sem ment a tengerbe, a parton tanyáztott a meleg nap alatt.

Madár röppent egy kiszáradt mocsár felett. Mikor megéhezett, leszállt, eleség után kutatott. Ám hiába mélyesztette csőrét a mérgező talajba, mit sem talált, csupán egy különös alakú, apró magra akadt, és nyelte begyébe. Csalódottan tovarepült. Hamarosan végig is szaladt emésztőcsatornáján a mag, s a madár röpében a folyó partján kipottyantotta, éppen egy valamikori megkövesedett erdő helyén.

Ahogy múltak az évek, a magból hatalmas erdő növekedett a folyó mindkét oldalán.

Egy nap a minden barlangok teremtménye haladt a fák között. Ráérintően ment, minden öregebb fát alaposan megvizsgált. Mikor rátalált egy öreg tölgyre, óvatosan végighúzta rajta a kezét, mire a fa törzse feltárult.

Benne egyazon burokból lévő csecsemő és medvebocs rejtőzött.

MIKLÓSSI SZABÓ ISTVÁN (1977. december 13., Sepsiszentgyörgy) újságíró, kritikus, író, az erdélyi Előretolt Helyőrség munkatársa.

G. István László

Tűpróba¹

*Orrcimpámon, szemhéjamon tűt böknek át,
s ha könnyen csúszik, ártatlan vagyok.
A régi bokor mellé ültetnek, anyám
hajladozó alakja rémlik, ahogy gyűjtögetéskor
fellógatott két bokorág közé, akkor
a harmat a homlokomon, mintha a Napban
égő tűz fénye a leveleken tisztulna,
csepp alakban kicsapódott, fekete bőrömön
csorgott, ahogy később a mangólé a vádlimon.
Most összekötve a kezem. Arcok nem, csak
több maszk közelít, kezekben a tű, a mély alagút,
ahogy belém mártják, mint mikor asszonykútba
nézek, s a pupilla mögött forgó-terjedő magot,
anyagot magára vevő embriószalagot
látok spirálesésben, fehéredő pólyafényben,
úgy forog, terjed, fogan a bűn a seb
legbelsejében, s mikor kihúzzák, üres,
folyadékitalan, semmi sincs a vércsatornán.
S bár tudom, hogy bennem a bűn mindig
gyümölcsöt érlel, ártatlan vagyok.*

G. ISTVÁN LÁSZLÓ (1972. december 21., Budapest) József Attila- és Füst Milán-díjas költő, műfordító, esszéista, tanár.

¹ Tűpróba: az istenítélet egyik ritka formája Afrikában. A vádlott orrába, szemhéjába, fülébe tűt szúrnak, s ha a kihúzott tű után nincs vér és folyadék nyoma, a megvádolt ártatlannak bizonyul.

Farkas Wellmann Éva

Fordulj ki

*Fürdünk, csak fürdünk a fekete tavakban,
Anyánkhöz készülünk, távoli országba.
Mi vitte őt oda, s minket mért hagyott itt,
vagy el mi bolyongtunk, s szárnyunk visszalódít?*

*Biztos a fekete, biztos a tó, kerek,
amilyen fekete, annyira végtelen,
mégiscsak körbezár, nem vezet ki innen,
szárnyunk sem segíthet át a hegygerincen.
Megbotlik a sarok, a talp is kicsúszik,
már nem is remélnénk jutni bármi csúcsig,
fordulj ki, ahogy más magából kifordul,
arany az alma is, fogad közt csikordul.*

*Ringat a, ringat a fekete méhmeleg,
nyugszik a gondolat, már nem is tévelyeg.
Hogy jutnál, hová is, anyád is hol lehet,
bírnál-e vad ösvényt, sós tengert, kék telet?*

*Vár rád a fekete, vár kint a sós, hideg,
még aki szeret is, ajkad közé sziszeg.
Fordulj ki mégiscsak, világra fordulj ki,
hogy elérd, hogy meglásd, vérrel kell koldulni!*

FARKAS WELLMANN ÉVA (1979. március 19., Marosvásárhely) József Attila-díjas költő, irodalomtörténész, a Bárka szerkesztője, Irodalmi Jelen-versdíjas alkotó.

Király Farkas

Árnyékkert

Arról nem volt szó, hogy élve megesznek.

Ezt persze nem mondom ki, mert csak felbosszantanám Ödit, aki éktelenül káromkodik, amikor felfő az agyvizete. Látom rajta, hogy hamarosan ömleni fognak belőle a llofaszok – így mondja, hosszú l-lel és rövid o-val – meg egyéb cifraságok. Ő sem élvezi, hogy nem tudja, hol van.

Még jó, hogy nem kukoricát vetettek ebbe a határrészbe, abból ki sem látnánk, csak az eget bámulhatnánk. Bár az is valami, onnan még érkezhethet némi segítség. Holdfény, ha elvonulnak a felhők. Ha nem, akkor viszont víz vagy jég, ami csak rontana a helyzetünkön. Ha azon még lehet rontani. Állunk a nyári éjszakában egy búzatábla kellős közepén, zseblámpa nélkül, mert úgy volt, hogy a korábbi vonattal megyünk haza, és amúgy is telehold lesz. De hiába van tele, nem látunk semmit, mert borult az ég. Nagyon is. Szerencsére a vaddisznók sem látnak, igaz, nekik alapból rossz a látásuk, és bár a szaglásuk kiváló, az enyhe szél felőlük fúj, nem szimatolhatnak ki minket. Őket viszont megérezheti az a néhány farkas, amelyik ismeretlen távolságban vonít. Akkor pedig erre veszik az irányt.

Ödi hirtelen megkérdi:

– Kussolsz? Mire gondolsz?

Mit mondjak?

– Arról nem volt szó, hogy élve megesznek.

Egy ideig az arcomba bámul, várom a dühkitörést, de végül csak ennyit mond:

– Ne legyél ennyire negatív.

Nem hát, majd ha a vonaton leszünk. Vagy legalább az állomáson.

– *Te mi szerettél volna lenni?*

– *Kémiatanár. Vagy árnyékkertész.*

- *És a másik fiú?*
- *Azt nem tudom.*
- *Nem gondoltam volna, hogy szereted a kémiát.*
- *Pedig igen, nagyon is. Látom az atomokat, látom köztük a kötéseket. Az elektronpályákat.*
- *És ez nem uncsi?*
- *Nem. A vegyészkedés nagyon érdekes.*
- *Nekem az árnyékkertészet jobban tetszik.*

Lemi néhány kancsó bor után kitalálta, hogy maradjunk még, majd az éjjeli zónázóval menjünk haza. Mondtam Ödinek: jobban szeretnék világosban elindulni, de hát vele ez nem így megy.

– Menj csak egyedül a llofaszba – mondta –, több bor marad nekünk! – és visítva röhögött. Lemi pedig letámolygott a pincébe egy újabb adag agyzsibbasztóért.

Napokkal korábban hívott fel Ödi, hogy Lemi bevonul másfél évre a seregbe, addig kölcsönadja a cuccait, két negyvenes kötet meg még isten tudja, mit, és nekiadja a karbidkészletét is, ami legalább tíz kiló. Azzal jó sokáig lehet világítani, úgy kétszáz órára elég. Mondta Ödi, menjek vele vonattal elhozni a cuccokat. Azt válaszoltam, jó, van ott egy várrom, amit le akarok fotózni, menjünk. Meg ugye jó lett volna szerezni abból a karbidból is vagy két kilót. Egyre kevesebb az építőtelep, és a hegesztők is vérszemet kaptak, fél liter vodkát kérnek egy öklömnyi darabért. A vodka huszonöt lej, és hiánycikk, mindenhol a színes posadék likőröket árulják egy ideje. Szóval ez volt a terv. De hát a tervek tudjuk, milyenek. A vonat egy órával később indult, aztán még egy félórát állt a sziklási alagútnál, mert egy fa rádőlt a sínekre, meg kellett várni, hogy szétvágják a szakik. Úgyhogy Rátkán nem fotóztam semmiféle romot, mert azonnal elindultunk a faluba, ami nyilván a másik irányban van, úgy három kilométernyire, a völgyben.

– *Az árnyékkertészet is kissé olyan, mint a kémia. Csak nem az elektronokat kell látni, hanem a fényrészecskéket. És elterelni, megszabni az útjukat.*

- *Így olyan földhözragadtan hangzik.*
- *Ez a része, a technikai, sajnos száraz. De amikor az árnyékból létrehozol egy mozgókertet, az egészen más. Egyik álom, a másik költemény. És van olyan, amiről nem is tudom, hogy mi.*
- *Készíts nekem egy árnyékkertet.*
- *Most, itt, a semmiből?*
- *Kérlek.*

Lemiben már volt egy-két léggömb, amire megérkeztünk. Nagy örömmel és boldogsággal nyitott kaput, aztán összevissza ölelgett minket. Nem is tudom, miért, asszem összesen egyszer találkoztunk azelőtt, de az a híres vendégszeretet, ugye. Leültetett az asztalhoz, töltött mindhármunknak, koccintottunk, lehajtottuk a bort. Noahból volt, jó rókaízű. Lemi megkérdezte:

- *Hogy ízlik a borom, öcskös?*

Nem értettem, mit öcskösözik, én tizennyolc vagyok, ő legfeljebb húsz. A bora meg szar. Mondtam:

- *Hát, meg lehet inni.*

Itt szúrta el.

– *Na, várj egy kicsit, te nagy szakértő – nézett rám durcásan, s azzal lement a pincébe, ahonnan hamarosan egy újabb tele kancsóval jött elő. Töltött, majd rám szólt:*

- *És ez milyen, öcskös?*

Finom volt, mondtam is neki. Örült, mint a majom a farkának. Legalább négy kancsóval hozott még fel, mind különfélét, nem is értem, hogy bírtunk annyit meginni. Ezért alakult úgy, hogy az éjjeli zónázóval megyünk haza. Ődi még diskurálni akart, én meg nem szerettem volna egyedül elindulni a korábbi vonathoz, miután Lemi jól ránk ijesztett a vadmacskás meg hiúzos rémtörténeteivel.

- *Megpróbálom. Hunyd be a szemed.*
- *Rendben.*
- *Ne csalj!*
- *Jó.*
- *Miért kék a hajad?*

- *Nincs is hajam.*
- *Pedig van, és kék.*

Azt mondta Lemi a kapuban, hogy rövidítsünk a búzamezőn, különben lekéssük a vonatot. Már ha egyáltalán jön a vonat. És ha jön, hát meg is áll. Azt is mondta, hogy amikor felérünk a búzában a domb tetejére, nézzünk jól körül: két fényt fogunk látni. A jobb oldali a bauxitátrakó őrtornyaé, a másik az állomásé. Vegyük szépen célba a bal oldalt, negyven perc alatt ott leszünk.

Most meg itt állunk, Ődi meg én, a búzamezőben a domb tetején. Amikor felértünk, csak egy fényt láttunk, most meg már azt sem. Fohászkodom, hogy oszoljanak szét a felhők. Nem oszlanak, viszont forogni kezdenek, az éggel együtt. Űstökösdarabok hullnak, kopognak a fejemen, vállamon. Ődi őryöng. Nem lépked, mégis egyre távolabb van. Néha mintha több lenne belőle. Különféle színekben játszik, jól látom, pedig sötét van. Talán a molekuláit látom, az atomjai körül száguldozó elektronokat. Mozdony sípol. A hang felé fordulok, fényt látok közeledni. Úszik a vonat a búzatengeren. Ődi szétesik, darabjai táncolnak a gabonában. A vonat megáll, a mozdony épp előttem. Felmásznék, megfogom a kapaszkodót, de valami a lábamba kapaszkodik, és visszaránt. Zuhanok.

- *Kinyithatod. Nézd!*
- *Ez gyönyörű!*
- *Neked adom. De törődni kell vele, mint a virágokkal.*
- *Köszönöm! Tudod, én örülök, hogy akkor téged megettek a farkasok.*

KIRÁLY FARKAS (1971. május 1., Kolozsvár) költő, író, az Országút szerkesztője, az Irodalmi Jelen volt munkatársa, Irodalmi Jelen-prózadíjas szerző.

Magyar Eszter Csenge

A tenger gyermeke

Édesapám emlékére írott versemet
az Irodalmi Jelen azon szerzőinek ajánlom,
akik sajnós már nincsenek közöttünk.

*A Mai Nap eladósorba lépett.
A félkarú Halálnak gyűrűvel fizet,
amikor kiszolgálja.
A papírzacskó miatt, mely két napja zizeg,*

*egy másik kasszánál a Tegnap reklamál.
Ha belepergett egy összemorzsolts élet,
nagykanál kell, hogy egymás közönyét kihalásszuk
saját jövőnk emlékei közül.*

*Ágyad mellett virraszt a megkövült idő,
tenyerében bolondok makettjét szorítja.
Egy teherhajóra pakolják: „messzire menekülj!”
– így bánnak egy légből kapott számkivetett mozdulataival.*

*Ahonnán bennünk törtető szökőkutakba
zuhannak alá az elengedett sóhajok,
oda kívánczik az elme.
De Apa nem látszik, botja a világ feje tetejére dőlt.*

*S amikor a gomblyukakba hasító fények
izzó matróbőrünkről visszaverődnek,
arcunkat felsérti a várakozás iránytűje,
hirtelen felnövünk, pólusaink hiányossá válnak,*

*ám az ösztönök intő szavára erről minden nyelv hallgat:
a kopogó égen átzuhanó ember
attól a pillanattól örökké a tenger gyermeke marad.*

MAGYAR ESZTER CSENGE (1992. június 21., Budapest) Irodalmi Jelen-debütációs költő.

Iancu Laura

Lélegeztetőgép-szállító repülők

*úgy lélegzem mint aki fél
többet beszívni mint
amennyi kell
arcom kék és másnapos lesz
amikor viharral tör be a szél
elég nekem a rezdülő
tüdőmben hintázó szellő
kicsi gyermek játszik így
s az árokban zenélő bogarak
Isten huncut követői
félszeg vagyok nyomul a rothadás szaga
és emberszaga van
vajon Isten eltakarta már arcát és
elegendő gépe van
a tömegsírokhoz felszentelt föld
s a krumplibogárhoz is permetszer és
felkészült már az új hullámokra –
de most itt állok a zsenge nefelejcs előtt
és lökdös a szél üvölt és vicsorít
felfalta már Európát – nagyfiúnak tetszik*

*pofája bús s repedezett
hitvány szeme vértócsáit
csókolgatja Ferenc a szent*

IANCU LAURA (1978. december 30., Magyarfalu)
József Attila-díjas költő, író, néprajzkutató.

Kertész Dávid

Ellopott végződések

Néztem, ahogy alszik. Az oldalán feküdt, mint mindig. A félhomályban nem látszott, ahogy lélegzik. Olyan volt, akár egy szobor. Megmozdult, kinyújtózott, hamarosan felébred. A redőny lemezein át beszűrődő fény megtört a cigarettám füstjén, és ködbe vonta alakját, akár egy ébredező istennőét.

– Szia.

Macskaszerű kecsességgel nyújtózkodott még egyet. Ásított.

– Jó reggelt – válaszoltam. – Főztem kávé.

Felült az ágyon, megdörzsölte a szemeit, és a konyhába ment. Töltött egy csésze kávé, tejet is tett bele. Azon gondolkodtam, milyen volt az eredeti hajszíne. Amióta velem van, azóta festi, nem emlékszem az eredeti hajszínére. Furcsa, mert szinte minden másra igen, a kocsmára, ahol dolgozott, a rothadó falura, a blúzára, ami formás, kicsi melleit rejtette.

Nekem is hozott egy bögre kávé.

– Mindig festetted a hajad? Előttem is?

– Nem, előtted nem.

Az ölembe ült. Megcsókol, kezdett merevedésem lenni, de hamarosan indulnom kell, ha hazaértem, majd bepótoljuk.

– Mennem kell.

– Tudom. Mikor jössz vissza?

– Nem tudom, ma ne igyál, lehet, hogy neked kell vezetned.

Elvett egy szál cigit, és rágyújtott. Felálltam, és öltözni kezdtem, elfordultam, ha tovább nézem, nem tudok elindulni. Kivettem a bőröndömből a laposüveget, tegnapról még maradt egy fél üveg whiskynek, feltöltöttem a kulacsot, és a kabátzsebembe tettem, a pisztoly mellé.

– Pakolj össze, ha visszaértem, indulnunk kell.

Még szebbnek láttam, mint az imént. Most már emlékszem, szőke volt, mikor megismertem, de a mostani fekete is jól áll neki. Az ajtóhoz léptem, ő mellém állt, és megcsókolt.

– Ha nem jönnek vissza, tudod, hogy hol van a pénz, menj haza, ott nem fognak keresni.

– Visszajössz.

Még akkor is mosolyogtam, amikor már kiléptem a lépcsőházból. Mindig azzal búcsúzott, hogy visszajövök, soha nem kérdezte, mindig kijelentette. És mindig igaza lett. Kezdtem babonásan hinni benne, hogy amíg visszavár, addig én is visszatérek.

Metróval mentem. A belvárosban szinte lehetetlen volt kocsival közlekedni, másrészt, ha mégsem jön be a babona, a kocsira neki lesz szüksége. A lakás, amit kerestem, nem volt messze, de kerülőúton mentem. Két megállóval korábban szálltam le, és körkörösén kerültem meg a tömbházat. Közben az ablakot figyeltem. A célpont tudta, hogy a környéken vagyok, azt is, hogy miért. Látott engem, és hagyta, hogy én is észrevegyem őt. Postakóddal léptem be a lépcsőházba. Az ajtóban várt.

– Gondoltam, hogy téged küldenek. Iszunk egyet?

– Egyértelmű.

Bevezetett a lakásába. Apró hely. Nem kellett meglepetéstől tartanom, persze, nem úgy ismertem, mint aki tervezne valamit, de ő tanított meg rá, hogy mindenre készüljek fel. A kicsiny előszobából nyílt a konyha. Pálinkásüveget hozott, és két poharat. Leültünk, töltött, megittuk, újra töltött, újra ittunk. A harmadik pohár előtt rágyújtottam.

- Barna Imagine, még mindig ezt szívod?
 - A legjobb cigi a világon.
Felé nyújtottam a dobozt.
 - Leszoktam.
 - Minden változik.
 - Majdnem minden. Szóval?
 - Most valamelyikünk meghal.
 - Valamelyikünk? Nem azért jöttél, hogy megölj?
 - De. Ahogy ismerlek, ez nem lesz olyan egyszerű, szóval esélyes, hogy én maradok itt.
 - Mi okom lenne rá?
 - Hogy túlélj.
 - Arra mi okom lenne? Ha nem te, akkor a következő nyír ki, mindig van B terv.
 - Talán én vagyok a B terv. Hoztam neked valamit.
- A belső zsebembe nyúltam, és elővettem a laposüveget, a pisztolyért is nyúlhattam volna, de nem tett semmit. Talán tényleg meguntta ezt az egészet. Felé nyújtottam az üveget. Beleszagolt, és mélyet kortyolt az italból.
- Nem hittem volna, hogy megmérgezel egy ilyen finom whiskyt.
 - Nem mérgeztem meg a whiskyt.
- Az asztalra tette az üveget. Én lehajtottam a pálinkát. Elnyomtam a cigit, majd újat vettem elő.
- Biztos, hogy nem gyújtasz rá, utoljára?
- Elmosolyodott, kihúzott egy szálat a dobozból.
- Szóval? Hogy csinálod?
- Rágyújtott a cigarettára.
- Pár perc, és szívrohamot kapsz, nem túl elegáns. De külön kérés volt, hogy így intézzem.
- A cigit kezdte vizsgálni.
- Ebben van?
 - Nem. A whiskyt nem mérgeztem meg, de a kulacsot igen. Sajnálom.
 - Érted is eljön majd valaki, ugye tudod?

– Idővel biztosan.

Hátradőlt, és remegni kezdett, a karját a mellkasához szorította. Szinte láttam, ahogy kiszállt belőle az élet. Egy utolsót sóhajtott. Lezártam a szemeit, visszatettem a zsebembe az üveget, töltöttem még egy pohár pálinkát, lehajtottam, és elindultam. Visszafelé már nem köröztem, egyenesen hazaindultam. A lakás ajtaja nyitva volt, de nem találtam otthon senkit. A holmija is eltűnt, ahogy a kocsi is a ház elől. Természetesen a pénz is. Az asztalon egy papírfecni várt, ezzel búcsúzott: Tudtam, hogy visszajössz, de legközelebb nem lettem volna benne biztos.

KERTÉSZ DÁVID (1993., április 19., Tiszaásvány)
Irodalmi Jelen-debütdíjas író, újságíró.

Acsai Roland

Még újabb leoninusok

Felkavarodna a zacc

*Kávém kortyolom, és a sötét ege reggeli néma
ennek a napnak, a fák élve hagyott katonák.
Kávém hűlni akarna, a laptop – a tétova arca –
fénylik előttem azért, fénylik a zaccmaradék.
Kávésbögrém fénye kanálba, magányba kimérve.
Mind, ami élve riaszt, felkavarodna a zacc.*

Énben az ő

*Szarvast láttam elütve, tekintete mélye a tükre.
Teste körül csak a vér tükrözi már, hazaért.*

*Ugrott ő ki az útra, kapott idejét ma letudta.
Ezt, ami mérve ki itt, egyszer a jégre kivitt.
Létnek a néma jegére, lehetne a kezdete vége.
Dél fele járt az idő... Kondul az énben az ő.*

Elfeledett feledés

*Szól a kakukk ezer éve, az életemet felidézve.
És dala hogyha leszáll, zárul a szíven a zár.
Béka a tóba ha ugrik, gyűrűt vetne a múlt is.
Lenne a minden idő: egy nyara én, te, az ő.
Szól a gyerekkor a félbe, a szerbe hagyott feledése.
Égi a régi, a kék, elfeledett feledés.*

Hull a becsapott csapadék

*Gesztenye gyertyavirága, ha nyúlik az ég magasába,
lángja talán hazajár, égi mezőkre talál.
Égi levél a hazája, az ága helyén csak az árnya.
Árnya helyén csak az ág. Kéri, ne add ma alább.
Kéri, ne add ma, se holnap, amíg a nyarunk jege olvad,
míg a teliink jege ég. Lángja talán a veréb,
lángja talán az a fecske. A csillaga feljön, az este.
Kezd kavarogni a füst. Pernye lehullna, ezüst.
Hull becsapott csapadék. Kezd odaégni az ég.*

Gesztenye és horizont

*Újra növények a felhők, múlt idején leszereplők.
Gesztenye és horizont. Kellene még, ki kibont.
Kint levelek sokasága, a benti idők pora árva.
Kellene még, ki kibont. Gesztenye és horizont.*

*Égi szobák sora nyitva, az ablakaikra az ikra.
Gesztenye és horizont. Kellene még, ki kibont.
Földi szobák hava hullik az égi szobákba ma úgylis.
Kellene még, ki kibont. Gesztenye és horizont.
Még sehol és soha már a falombja levéllobogása.
Gesztenye és horizont. Kellene még, ki kibont.
Bontani szirmot az ágon, lenni az égen a lábnyom.
Kellene még, ki kibont. Gesztenye és horizont.
Régi napokra az újak, a régié is, ha hazudnak.
Kellene kelve kelő. Gesztenye gesztje sem ő.*

ACSAI ROLAND (1975. június 16., Cegléd) Zelk Zoltán-, Bárka- és Res Artis-díjas író, költő, író, műfordító, drámaíró.

Borcsa Imola

Hot dog

Az egész a hotdog-pultnál kezdődött. Erre jutott később Sándor, egy másik pultra támaszkodva, miközben az ürülő söröskorsóba bambult.

Gyanútlanul sétált be a nemrég nyílt szupermarketbe, csak egy kiflit vagy sós perezet akart, bármit, ami enyhítené a maró fájdalmat, amit az éhgyomorra, sebtében felhörpintett kávé okozott. Éhes sem volt, ilyen idegesen egy falat sem szokott lecsúszni a torkán. Ráadásul sietnie kellett. Ettől még felfoghatatlanabb. Bement tehát, de ahelyett, hogy a helyzet megkívánta céltudatos, gyors léptekkel a kenyeres polchoz sietett volna, a bejárattal szembeni pult előtt megtorpant, nézelődni kezdett. Ekkor pil-

lantotta meg az egyébként ínycsiklandónak egyáltalán, inkább indokolatlanul zsírosnak tűnő virsliket és kolbászokat, ahogy egy melegítőn forogtak, várva, hogy egy elcsábuló vásárló kérésére kiflibe szökkenhessenek, és ketchup-mustár-ezersziget szósz-tengerben úszva elhagyhassák az üzletet. Megállt tehát Sándor a pult előtt, és teljesen érthetetlen módon elcsábult.

Néhány perccel később meglehetősen elégedettséggel, egy barna papírzacskóban lapuló hot doggal lépett ki az utcára. Elégedettsége nem is annyira az imént beszerzett reggelinek, inkább annak a ténynek szólt, hogy a pultoscsaj mosolygós volt, amiből egyértelmű szimpátiát vélt kiolvasni. Ez jó előjel, talán most elkezdenek helyrezökkenni a dolgai, remélte akkor balgán, pedig utólag átgondolva ez is jócskán hozzájárult a történetekhez. Ha nem akar kedveskedni a csaj, talán nem pakolja olyan bőkezűen a szószokat, és akkor talán... Eh, túl sok itt a ha és a talán, lökte Sándor a báros elé üres korsóját, ezzel jelezve, hogy jöhet a folytatás.

Kijött tehát az utcára, s mivel időben akart odaérni, mert tudta, mi forog itt kockán, és kínosan ügyelt, nehogy rossz benyomást keltsen, szóval csupa nemes szándéktól vezérelve nem ült le az üzlettel szembeni padra, hogy ott egye meg a hot dogot, hanem menet közben látott neki. A második falatnál pedig máris bekövetkezett az elkerülhetetlen, a túlzott bőkezűséggel adagolt szósz utat tört magának kifelé, és a kifli teljesen hosszán csorgott lefele, ő pedig nyomban kellett cselekedjen, nehogy a fehér ingén kössön ki.

Az eset súlyosságának érzékeltetése végett jól hangzana, hogy frissen vasalt fehér ingén, ez azonban szemenszedett hazugság lenne, az inge ugyanis nemcsak nem volt, de nem is lehetett frissen vasalt, ugyanis vasalója nem volt, az is a dögé lett a lakással egyetemben. Az utóbbi hajszálnyival jobban bántotta Sándort. A válást alig két hónapja mondták ki, és számára még mindig egyértelmű volt, hogy ezért egyvalaki hibáztatható. Hiszen ő még csak két éve, igen, most már be meri vallani, ő két éve játékfüggő, de ez csak hullámvölgy, a jóban-rosszban része, nem válóok. Rá-

adásul próbál kikászálódni belőle, csak a dögnék ezt türelme sem volt kivárni, nemhogy a támasza legyen. Fogadalomszegő kurva!

Sándor tehát éppen a hot dog alsó végéről szopogatta ingmentés céljából a lecsorgó ketchupot, mikor felkelt a szél. Egészen megdöbbsent, mikor az események újrajátszásának erre a pontjára jutott, ugyanis itt jött rá, hogy ez nem egyszerű balszerencse, hanem az univerzum álnok összeesküvése ellene. Itt volt ez a szél. Éppen akkor kezdett fújni, mikor ő egy kerítés mellett haladt, amely fölött virágzó faágak – alma, körte vagy cseresznye, mégis ki tudja megállapítani az ilyesmit? – lógtak az utcára. A meglebbenő szélben pedig hullani kezdtek a szirmok, puhán és sűrűn, akár szépnek is gondolta volna Sándor, ha egy részük nem a hot dogon landol, és nem ragad bele az oldalt lefolyt szószba. Ekkor már igazán bánta a vásárt, és káromkodni támadt kedve, de inkább lenyelte. S habár egy pillanatra átfutott az agyán, hogy, úgy ahogy van, szirmosan egye meg a rohadt hot dogot, végül mégis úgy döntött, letörli szalvétával. Ez hiba volt.

Annyira koncentrált ugyanis a szírommentesítésre, hogy fel sem nézett, úgy trappolt végig az átjárón. Vagyis nem végig. Még az úttest közepénél sem járt, mikor hatalmas fékezésre, aztán hosszú dudálásra eszmélt. Mint egy felpattanó gumilabda, akkorát szökken ijedtében, az autó alig pár lépésnyire állt meg tőle. Hotdog-törölgetés közben átrappolt a piroson.

A sofőr sem volt béketűrő típus, állapította meg az üres söröskorsót tologatva, nyomban kipattant a kocsiból, és kefebajsa alól üvöltözni kezdett. Ezt ő sem tűrhette csendben, így hamarosan szitkok záporoztak mindkét irányba. Nem emlékezett egészen pontosan, milyen kifejezések hangzottak el, de szóba kerültek nőrokonok nem túl hízelgő kontextusban, zárómozzanatként pedig Sándor a sofőrhöz vágta a szírommentesített hot dogot. Igazán jól sikerült a mozdulat, mustárfolt az ürge ingnyakán és zakóján keletkezett. Ezzel ő lezártnak tekintette a vitát, és indult is tovább.

Húzz a faszba, részeg bunkó! Ezt kiabálta utána a másik. És ez az aljas feltételezés, miután az este is két, na jó, négy sör után

hazament a kocsmából, hogy színjőzanan, üdén és felkészülten mehessen állásinterjúra, ez úgy felbőszítette Sándort, hogy legyűrhetetlen vágy ébredt benne egy végső revansra. Visszalépett, és alapos herákolás után egy jól irányzott köpést loccsantott az autó szélvédőjére, éppen az anyósülés elé. A sofőr úgy taposott a gázra, hogy alig tudott félreugrani, de még látta a másik ülésen elfancsalódó kis arcot, vélhetően az ürge kölyke bögte el magát.

Külön hely kellene a pokolban a bunkó sofőröknek, mondjuk egy többsávos út, amelyen véget nem érő dugóban araszolgatnának, nyáron, a déli forróságban, mikor rántottát lehet sütni az aszfalton, mindenki dudál, és igen, ezerháromszáztíz Daciákat vezetnének. Léghondi a pokolban, nehogy már! Így morfondírozott Sándor, de kaján elégedettsége hirtelen párologni kezdett. Nem volt ő mindig ilyen indulatos. Hogyhogy az út közepén ordibál vadidegenekkel, hová tűnt az önuralma? És igen, a sofőr egy nagy marha volt, bárki tévedhet, nem kell erre az autóból kiszökni és önkívületben ordítani, szóval jogos volt a reakciója, de attól még nem biztos, hogy jó is, miért nem intett neki be, és sétált tovább fölényesen, minek kellett leálljon veszekedni, hogy most ezen rugózzon, ahelyett, hogy fejben az interjúra készülne?

És a tetejébe folyton a gyerek képe villant be neki, ahogy sírásra torzul az arca, aztán valahogy a felesége jutott eszébe a hülye babonáival. Mindig volt valami aktuális dilije, amiben éppen mélyen hitt, pár éve például a gyógynövények voltak terítéken, főleg a kínaiak, hiszen csakis hatásos lehet az, aminek a nevét ki sem tudja ejteni. Aztán jött csakra meg a karma, és próbálta őt is beavatni, elmagyarázni a működést, hogy visszakapod, amit adsz, csak nem olyan egyszerűen, hogy jót tesz veled, akin segítesz, vagy bosszút áll, akinek ártasz, hanem körmönfont és nyakatekert és kicselezhetetlen módon érkezik hozzád vissza az, amit másokkal teszel. És ő egész idáig legyintett az ilyen badarságokra, de most – vajon a válás tette túlzottan érzékeny? – rossz érzése támadt. Mi van, ha mégis működik, ha balszerencse veszi üldözőbe az előbbi jelenet miatt, és épp az interjún éri utol? Erre a gondolatra izzadni kezdett.

Mire a szőnyegraktárhoz ért, kész idegroncs volt. Az álláshirdetésre még legalább ketten jelentkeztek, egy savanyú képű férfi álldogált, egy pocakos pedig széken ült, lábát szétvetve, a háttámlának dőlve. Volt mellette egy üres hely, oda ült le. A pocakos ezt nehezményezte, mivel összébb kellett húznia addigi kényelmes terpeszét, de Sándor ezt észre sem vette. Feldúltan turkált a hajában, vadul rugózott a lába, és fohászkodott, hogy ez a buta kis ballépés nehogy most bosszulja meg magát, mikor éppen minden helyrezökkenhetne. Nem tudta, mennyi idő telhetett el, de a láb rugózás már szelídülni látszott, mikor az irodából őt szólították.

Fújt egy rövidet, aztán felállt, lassan sétált be a terembe, a kimért mozdulatok önbizalmat sugároznak, ismételve magában. Már egy laza mosolyt is sikerült magára erőltetnie, és hallotta, milyen kellemesen bizalmat keltő a hangja, amint azt mondja, jó napot kívánok, szóval lassan sikerült magát meggyőznie, hogy van oka reményre, mikor látóterébe egy folt került. Egy zakó mellrészén diszkréten lapuló, nedves folt. Egy dobbanásnyit kihagyott a szíve. Félve feljebb kúsztatta tekintetét. Kefebajusz – pipa. Még feljebb. Találkozott a pillantásuk. Nyelt egy képtelenül hangosat. Aztán lendületesen megfordult, és szó nélkül kivágta-tott.

Csalódott a karmában, állapította meg később, még mindig a söröspultra támaszkodva. Hiszen még arra sem tartotta őt, Hengán Sándort érdemesnek, hogy a legcsekélyebb körmönfontásgot alkalmazza vele szemben.

BORCSA IMOLA (1990. szeptember 5., Kézdivásárhely) Irodalmi Jelen-debüt díjas, Román Írószövetség-debüt díjas, Móricz Zsigmond-ösztöndíjas prózáíró.

ÉGI SZOBÁK SORA NYITVA

„Mit kínáltak föl nekünk? Egy darab Európát.
Szellőkések, együgyű Elvis-utánczók, fenyegető öklök
dacára még ma is derekasan helytállunk.”

(Lászlóffy Csaba: *Flamand balladmotívum*)

Rónai-Balázs Zoltán

A buszra várva

*Szeretnék úgy ülni itt a Határ úton,
a zajban, mint régi
japán tusfestő, aki nézi
a nádszálat a kerti tavában
néhány csöndes évig,
hogy aztán pár gyors mozdulattal
suhintsa egy drága papírra,
és az tényleg az lesz, és nem
csak a színes, ügyes rajza.
Nézem a juharfát a buszok közt,
réz-ezüst épp a törzse,
mert a nap budán most megy le,
lombján kadmiumfények égnek,
és pár percem hinni hiába igyekszem
annyi évnek.*

RÓNAI-BALÁZS ZOLTÁN (1970. június 7., Oros-
háza) költő, író, az Országút szerkesztője.

Döme Barbara

Sanyi erősen kívánós

Még jó, hogy a nyulat festettem be próbaként, mi lett volna, ha élesben derül ki: a hal nem arany, hanem neonsárga lett ettől a

löttytől. De most honnan szerezzek aranyfestéket? Talán elég lesz az is, ha Virdzsikém csillámporos szemfestékébe beforgatom ezt a keszeget, ha néha megcsillan, már hihető, hogy aranyhal. Jó van, Sanyi, ez is miattad van, hogy egyen meg a nyavalya!

Reggel arra ébredtem, hogy Sanyi beszél, ráadásul hozzám. Ez egyáltalán nem jellemző, többnyire én vagyok a főnök, megmondom, mit tegyen, aztán ő szó nélkül végrehajtja. Újabban a napindító sörét és felesét sem követeli, tudja, hogy ki lesz készítve a reggelije mellé. Minek vitatkozzunk egymással, ha ez így bevált. Nekem jó, mert nem kell hallgatnom az óbégatását, ő meg ihat. Az uramnak már csak a pia számít. De ma reggel megszólalt. Kijött a konyhába, és azt mondta: Mari, én erősen megkívántam a palacsintát, süssél nekem! Azt is hozzátette, hogy biztosan valami gyógyíthatatlan betegsége van, mert ha a pálinkára gondol, hányinger fogja el, viszont a palacsintáért csorog a nyála. Azt mondja: a múltkor láttam a tévében, hogy Amerikában terjed egy kórság, ami veszettül fertőz. Ha azt valaki elkapja, elrohad az agya, teljesen meghülyül. Jaj, Mari, én biztosan elkaptam ezt a nyavalyát, mert mióta kinyitottam a szememet, csak a te túrós palacsintádra tudok gondolni. Ha istent ismersz, sütsz néhányat a haldokló uradnak.

Amint befejezte a beszédét, kivert a víz. Na nem attól, hogy haldoklik, hiszen az vadbaromság, kalapáccsal sem lehetne agyonverni, olyan erős a szervezete, hanem a palacsinta-kívánásától. Ma reggel ugyanis épp azt sütöttem a nálunk megszálló drága vendégeknek, amiről Sanyi nem tudott. Ennek ellenére éppen azt kívánta meg, amit reggelire csináltam. Hát mégiscsak képes a csodákra, nem hiába találtam ki a *Sanyi csodái* programsorozatot. Azonnal megöleltem, és töltöttem neki fél deci pálinkát. Csak egy kortyot vett a szájába, aztán azt is kiköpte. Szokatlanul köhögött, krakogott utána, és azt állította, nem esett neki jól. Lehet, hogy az éjszaka szent lett belőle? Nem emlékszem, a Biblia ír arról, hogy a szentek ittak-e, de én úgy képzelem, hogy nem lehettek iszákosak. Igen, csak ez történhetett. Az uram az éjszaka szentté lett, és csodatevő is, ezért érezte meg előre, hogy én palacsintát sütöttem. Ezek szerint, amit erősen megkíván, az

beteljesül. Ettől a gondolattól egészen bezsongtam, lelki szememmel már láttam is, ahogy dől a pénz Sanyi legújabb csodájától.

De még mielőtt kihívnánk a híradót, meg kell győződnöm arról, tényleg csodatévő-e az uram. Nem járathatjuk le magunkat élő adásban. Mondom neki: Sanyi, mit kívánsz még, meséld el nekem szépen! Kicsit gondolkodik, aztán sorolja: áfonyás joghurt, müzliszelet, mandulatej. Mintha tudná, hogy ma reggel milyen lejárt szavatosságú cuccokat hoztam a diszkontból. Te láttad, hogy mit vettem a drága vendégeknek? – kérdem tőle gyanakodva. Aztán rájövök, nem tudhatott sem a joghurtról, sem a müzlről, sem a mandulatejről, mert azokat Juciéknál felejtettem a szomszédban, miután bementem hozzájuk pletykálni, valójában persze kémkedni, tudni akartam, hány vendégük van. A lényeg, hogy a szatyor a szembe szomszédnál maradt, Sanyi tényleg megérezte, miket vettem. Ráadásul ezeket a dolgokat soha életében nem szerette, valami tényleg történhetett vele, ha most ezekre ácsingózik.

Arra gondolok, ha kicsiben megy neki a kívánás, nagyban is ki kellene próbálni. Kívánhatna mondjuk jó sok pénzt, vagy egy óriás házat, de minimum egy jókora kínai turistacsoportot, akik épp nálunk akarják elkölteni a pénzüket. Sanyikám, hízelgek neki, látod, tényleg csodatévő lettél, minden kívánságod teljesül. Próbálj meg valami értékeset is kívánni a lejárt joghurt mellé, hátha végre meggazdagszunk. Ha megteszed, akár két túrós palacsintát is ehetsz. Az uram vakargatja a fejét, aztán azt mondja, ő nem akar sem pénzt, sem házat, sem gazdagságot, jó neki minden így, ahogy van. Ne csináld már ezt, mondom, kívánjad már a jólétet, különben itt rohadunk meg örökre, és címkézhethetjük át a sok romlott cuccot. Sanyi viszont megmakacsolja magát, nem hajlandó kívánni. Hogy a rosszseb vinne el azzal a cudar természetteddel együtt!, ordítom. Most mi lesz így velünk? Mire hívjam ki a tévéseket, arra, hogy te palacsintát kívánsz? Engem ugyan nem produkáltatsz többé, mondja, majd hozzáteszi: vegyél egy aranyhalat, és baszogasd azt a kívánságaiddal. Nagy a baj, gondolom, Sanyi fellázadt, ez csak azért lehet, mert kezd kijózanodni. Ilyen évek óta nem történt vele. Muszáj leitatnom, mert különben végem, nem csinálja meg, amit

mondok neki. Miközben a legféltettebb dugi pálinkámat keresem a spájzban, leesik, mit mondott az uram az imént az aranyhalról meg a kívánságról. Ez az, ezzel fogom idecsalogatni a sajtót. Sanyi nemcsak úgy kíván bele a vakvilágba, hanem az aranyhaltól kér majd dolgokat, az meg teljesíti. Csak jól ki kell dolgozni a tervet, és híresek leszünk, aztán meg milliomosok.

Na jó, de honnan vegyek aranyhalat? Utasítom Sanyit, menjen be rögvest a városba, és az állatkereskedésben vegyen egy aranyhalat. Azt mondja, ő bizony nem megy, és engem sem fog többé fuvarozni. Ennek fele sem tréfa, gondolom, egyedül kell megoldanom a problémát. Eszembe jut, hogy tavaly lefagyasztottam néhány kisebb keszeget, ha abból egyet kiolvasztok, és befestek aranyra, talán hihető lesz, hogy az uram kifogta a csodatévő állatot. Ha meg rákérdeznek, miért nem mozog, majd azt mondom, transzban van, vagy meditál. Még jó, hogy az unokám, Virdzsike megtanította nekem ezeket a puccos kifejezéseket. Úgy emlékszem, aranyfesték maradt a kamrában, megyek, megkeresem. Nem könnyű bármit is megtalálni ebben a kuplerájban. Végül rábukkanok egy kartondobozra, Sanyi ebben tartja a maradék festékeket. Ezekkel szokta eredeti antikra felújítani a lomis bútorokat, vagy átfesteni az IKEA-s cuccokat. Itt is van az aranyfesték, de mielőtt elpazarolnám az egyetlen fagyasztott keszeget, amit a mélyhűtőben találtam, kipróbálok valami máson. Ehun van ez a nyúl, hát ez is állat, mint a hal, kicsit befújom, meglátjuk, csillog-e eléggé. Jaj, Sanyi, hogy a nyavalya törne ki, hát ez nem arany színű festék, hanem neonsárga. Ez a szerencsétlen nyúl most itt fog nekem világítani a sötétben. De még jó, hogy nem a halat festettem be. Most mit csináljak? Egyedül nem tudok bemenni a városba, itthon meg nincs más. Ahogy töröm a fejem, megérkezik az unokám. Arról faggat, mit csinálok. Nem merem elmondani neki a tervemet, mindig le akar beszélni mindenről. De ahogy kérdezet, látom, veszettül csillog a szemhéja. Épp olyan arannyal van kifestve, ami nekem is kéne. Elhatározom, amint elfordul, kilopom a táskájából a festéket, és beleforgatom a keszeget. Ez pont jó lesz.

A délután gyorsan elrepült, kiolvasztottam és befestettem a halat, értesítettem a híradót Sanyi legújabb csodatételéről, és végre sikerült leitatnom az uramat, aki most már elég részeg ahhoz, hogy azt csinálja, amit mondok neki. A túrós palacsintába kevertem a pálinkát, úgy megette, mert egyébként továbbra is tiltakozott az ivás ellen. Ahogy az alkohol kezdte átjárni a szervezetét meg az agyát, emlékezni kezdett arra, hogy ő mégiscsak egy rendes alkoholista, akinek inni kell, mert ez a világ rendje. Estére már jól felöntött a garatra. Elfogadta azt is, hogy ő tényleg csodatévő, sőt kezdett arra is emlékezni, hogy kifogta az aranyhalat, amitől bármit kívánhat. Felvettem vele az ünneplő öltönyét, vártuk, hogy megérkezzenek a híradósok.

Most éppen arra várok, hogy a fiam, Petike, beállítsa az internetet az élő közvetítéshez. A Facebookra kiírtuk, hogy ma folytatódik a *Sanyi csodái* programsorozat, amit élőben is közvetítünk. Persze, aki végig szeretné nézni a műsort, annak fizetnie kell egy kisebb összeget a képernyőn szereplő számlaszámra. Nem, nem csalunk mi adót, sem mást. Nem pénzt kérünk, csak elfogadjuk ajándékba azt, amit a népek Sanyinak szánnak. Minden jól ki van itt találva, kérem, Petikém idén befejezte a könyvelőiskolát, előtte meg két évet járt a jogi egyetemre. Csak azért nem fejezte be, mert túl okos volt a többiekhez képest, amit a tanárok már a legelején észrevettek, s mivel irigyek voltak a parasztgyerekre, kibuktatták. De így is tud mindent, ami nekünk kell. Mindent megold okosban.

A vendégházban megszálló drága emberek is nézhetik az uramat, ahogy kíván, persze tőlük is elfogadjuk azt is kis anyagi hozzájárulást, amiről a műsor előtt Petikém tájékoztatja őket. Már szépen gyülekeznek az udvaron, ahol felállítottunk egy asztalt, szép hímzett terítővel letakarva, ezzel is utalunk a magyaros vendégszeretetre. Az asztalon van egy akvárium, benne a befestett keszeg, remélem, nem ázik le róla az összes festék, mire elkezdődik a produkció. A szemfestéken az állt, hogy vízálló, én is ebben bízok erősen. A műsort kidolgoztuk, vannak beépített embereink, akik Sanyi mellett kívánnak majd a meditáló keszeg-

től, s természetesen a kívánságuk teljesülni is fog. Az uramnak meg csak hozni kell a reggeli palacsintakívánós formáját, és akkor nem lesz baj.

Közben már zúgolódnak a drága vendégek, az interneten is érkeznek a kommentek, kezdjük már el a show-t. Csendre intek mindenkit, elmondom, Sanyi csak így képes kívánni. Arról is beszélek, hogy ugyan az uram kíván, s így következik be a csoda, de az aranyhal valamiféle közvetítő közte és a túlvilág között, így felerősödik a varázslat. Figyelmeztetem a hitetleneket, hagyják el az udvart, mert gyengítik a produkció sikerét. Sanyi láthatóan koncentrál, majd az akvárium felé fordul, és azt mondja, kovászos uborkát kívánok. Esküszöm, ha elég erősen bámulom a keszeget, olyan, mintha megmozdult volna a hal uszonya. Miután Sanyi kimondta a kívánságát, a nézők közül előlép egy asszony, azt állítja, két perce még nem volt a kosarában kovászos uborka, most meg itt van egy egész üveggel. Mindenki tapsol. Ezt követően az uram krémest kíván, aztán meg hurkát. Csodálatos módon ezek a finomságok is előkerülnek a népek táskájából.

Sanyi épp készül beleharapni a hurkába, amikor rátör a hányinger. Látványosan öklendezik. A szomszéd odarohan, tölt neki egy deci pálinkát, de ő azt mondja, újabban nem iszik alkoholt, nem kívánja. A híradós riporter gyanúsán ficereg a széken, majd feláll, és azt állítja, minket itt jól átverték, Sanyi egyáltalán nem csodatevő, hanem terhes, minden jel erre mutat! Ezt a világraszóló szenzációt viszont el akarták titkolni, ugye? Miközben a riporternő a mikrofonjával üldözi Sanyit, és egyre többen csatlakoznak az élő közvetítéshez, arra gondolok, mi lenne jobb, ha az uram pár hónap múlva elvetélne, vagy ha inkább megszülné? Időnk van, addig titokban rendelhetünk egy gyereket a neten.

DÖME BARBARA (1973. február 7., Debrecen)
Irodalmi Jelen-prózadíjas író, a Magyar Kultúra folyóirat főszerkesztő-helyettese.

Szabó Fanni

Hagymahéjölélés

„ez a gyümölcs
ez a halál”

(Déry Tibor: *Önarckép*)

*A varjak kötömbökként ültek fölöttem,
a szél megállás nélkül lökött eléd, kutyánk,
házunk, alattónk van egy betonhalmaz tetején,
valamikor táncoltak itt, hagymahéjölélésben
összeértek a nádtetők, az égetett agyag, a föld, alattam
mind mélyebbre ért, ez itt most csak én vagyok, ez itt
most csak térdhajlatú ég, aranyásók körme alatt a sár,
ezek csak szentképek összeragasztva izzadt homlokokkal,
szegecses glóriák világítanak rejtett szemhéjodon át.
Ez a gyümölcs, ez a halál, ez valaminek a vége,
a kerteké, a dióillatú hajaké, amik tenyeremből nőnek
körém, vonalaim görbék, meghajolok magam
előtt a tükörben, szentjeim arca visszanéz.*

SZABÓ FANNI (1999. április 19., Dombóvár) Irodalmi Jelen-debütdíjas költő.

Szilágyi Zsófia Emma

A kút

A felhők lassan gomolyogtak az égbolton, sorra lebbentve fel az éjszaka sötét fátylának selyemszövetét. A hold sugarai beszűrődtek a zöld levelek között, és egy vánszorgó fiatal lány alakját világították meg. A lány tágra nyílt szemmel kémlelte a ragyogó foltokkal tarkított feketeséget, miközben görnyedten haladt az ösvényen, félretolva maga elől az ágakat. Egy-egy növényi hajtás úgy fonta körbe lilára színeződött karját, mintha az erdő könnyű prédára lelt volna benne. Fülét olykor megütötte valamilyen bizonytalan hang, ismeretlen nesz. Minél inkább távolodott a fától, gépies haladása annál inkább lelassult. Hálóruháját tövisek szaggatták, meztelen lábát véresre törte a durva talaj; a fájdalom olykor görcsös grimaszba rántotta arcát.

Halk motozást hallott a közelből, majd váratlanul, nagy ágrecegés közepette előugrott egy nyúl a bozótosból. A lány először megdermedt, aztán kétségbeesetten futásnak eredt. Kezét arca elé kapta, hogy felfogja a nekicsapódó ágak kíméletlen ütését; nem gondolt közben semmire, vakon tört előre. Halántékát csaknem megrepesztette hevesen lüktető vére.

Ekkor a lába megakadt egy kiálló gyökérben, és egész lendületével elvágódott a nedves talajon. Meg sem moccant egy darabig, behunyt szemmel levegőért kapkodott. Amikor légzése egyenletessé vált, fülelni kezdett. Tisztán hallotta az avarban lépkedő, faágakon matató állatok zaját.

Sáros arcát kiemelte a fűből, és körülnézett: kietlen mező tárult a szeme elé, ahol csak egy kornyadozó fűzfa és egy ormótlan kút állt. A fa lándzsaszerű füzerei fenyegetően himbálództak a szélben, a kút félelmetes bástyaként állt a tisztás közepén.

A lány feltápáskodott, és odavánszorgott a kávéhoz. Szemügyre vette a kút köveit; ujjáival végigsimította a nyirkos párkányt, majd felült rá. Alig hallhatóan bölcsődalokat kezdett dú-

dolni, miközben halovány sziluettjét vizsgálta a kút fodrozódó vizében. Szemét könnyek futották el, kezét finoman hasára helyezte. Bágyadtan figyelte, ahogy a víz körökben kitágul, majd hullámozó tükre lassan tisztul, körvonalai elsimulnak. Felkapott egy követ, és bedobta a vízbe. A kő sebesen, a kút falán ide-oda pattanva csapódott a fodrozódásba. A csillagok képe összefolyt a tér mélyén, a Hold kerek tányérja apró, szikrázó szilánkokra tört, bevilágítva a kút fenekét.

Amikor a hullámok elpihentek, a lány megmerevedett; a kút mélyéről visszanező ismeretlen tükörkép láttán végigfutott rajta a hideg. Addig úgy tudta, pontos képe van önmagáról, de most valami teljesen mást fedezett fel. A víz ismét fodrozódni kezdett. A lány megkapaszkodott a párkányon, és közelebb hajolt. Hirtenlen sárga szempár villant, és egyenesen a lány arcába nézett. A lány megrettent és megborzongott az örömtől: soha nem látott még ilyen különös lényt. Az árny egészen kiemelte homályos arcát a vízből. Nedves homlokán, kiálló arccsontján ezüstösen csilant meg a holdfény, és lassan elmosolyodott.

– Káprázat – suttogta a lány.

Megbabonázva nézte az aranylón izzó, varázslatos szempárt, majd lassan előredőlt, szája elnyílt, kezét a sápadt alak felé nyújtotta.

Vakító világosság derengett, és a lány minden tisztasága össze-sűrűsödött a kút vizével.

A csend lassan szétterült a fák között. Már nem mozdult semmi. Csupán az avaron hagyott vérfoltok megszáradt kérge jelezte, hogy járt itt valaki. Súlyos árnyék vetült a kútra. Az egyetlen, amit az erdő feketesége meghagyott, a holdfény volt.

A víz áttetsző tükre gyászlepelként fedte be a kút mélyét, ahol ketten aludták álmukat.

SZILÁGYI ZSÓFIA EMMA (1995. június 1., Debrecen) író.

Tarpai Zsófia

A templomkapuk nyitva vannak

*Elszórt kavicsokból, gerendákból és
felfutó borostyánokból épültek a templomok.
Belül a csonkig égett gyertyák és álmos terítők,
fodrokba rándult képsarkok támasztják.
A templomkapuk nyitva vannak, s előttük
egy kapzsi, egy öreg és egy szúnyog vár:
nézik a belső tereket, a szőnyegen a sok láb,
az asztalnál felelgető papok és a gyerekek.
Mint egy háló, amivel könyvekbe merítkeztünk,*

*mi és az oszlopok, az oszlopokkal süllyedünk.
Nyikorog a küszöb, és belép egy kalap, aztán
egy levél és egy göndörödő alak, a nyikorgás
mindig az énekhez érkezik, felépiül benne, és
azzal létezik. A füvek között kiszőkültek a lepkék.
Csönd van. Most csönd. A várak és határok messze
vannak, itt a házak és házakból hazát kotló
tyúkók tapossák a papok visszhangját. Nyár van.
Most nyár. Elnevetik magukat a papírhajók,*

*ahogy lopakodnak az életkék kutakon.
A sírokat elföldelik, a télre felkészülnek,
mert minden meg van írva,
beleszótték a felhőkbe, hogy fehérek legyenek, és ha a
templomudvarról nézzük őket, hasonlítanak valakire:
Sellő az.
Most sellő,
most anyám.
Most Isten.*

Törteli Réka

Ingatag

*A tengeri kagylókat elzártuk egy üvegbe
a hálószoba polcán. Órizték a nyílt vizet, amikor
az iszapos folyóparton ragadtunk, és a mezítelen
talpunkat felsértette egy ottfelejtett horog.
Az üvegen keresztül nézték, hogy hánykolódik
két test zuhanásra készen, ahol az ágy széle
ingatag hajópalló.*

*Lebegtek egymás körül, mérgezetten, mint
óceánból előugró szemétszigetek.
Működött a biodiverzitás, felemésztették
a másikat, azóta csak keringenek:
a nagy hal gyomrában a kicsi, aki sós
vizet öklendezve szabadulna.*

TÖRTELI RÉKA (2000. november 2., Zenta) költő,
képzőművész.

Lázár Kinga

Sós vizű tavakról

*mielőtt megszülettem
anyám elképzelte hogy
a méh falára jeleket rajzolok
s te biztos voltál benne*

*hogy ott még emlékezhetek
az istenek nyelvére*

*sós vizű tavakról suttogtál
ha anyám hasához értél
hogy belülről kitapogassam
s felismerjem a tenyered
amikor világra jövök*

*mielőtt megszülettem
nem gondoltál arra
hogy a sós vizű tavak
az istenek könnyei
összegyűjtik a lankák
mint viaszosvászon
a kiömlött levest*

*azóta ha tengerparton járok
azt képzelem hogy
megvigasztalhatom az isteneket*

LÁZÁR KINGA (2001. július 1., Barót) költő.

A SÓS VIZŰ TAVAK AZ ISTENEK KÖNNYEI

„Ezek Isten várai. Gömbölyű falaikon
megtörik az alkonyat sikoltó sugárzása,
pufók bástyáikról árnyak lobogóznak az
elsötétülő hágók és völgyek felé,
utoljára is rózsaszín tornyaikon még ott
a remény, hogy legalább lelkünk le nem megy,
e könnyű és szabad pára meg nem adja magát
naponta semmi sötétnek.”

(Lászlóffy Aladár: *Isten várai*)

Szegedi Melinda

Nesze nektek nesz!

De most tényleg! Ha valaki azzal jön, hogy a titkosszolgálat chipet rakott az agyába, én biztosan nem hiszek neki. Aszondom, hogy öreg, menjél orvoshoz vagy legalább agyturkászhoz, mert ilyen, amit mondasz: nincs. A Harry Potterben, hogyha az ember hangokat hall, az a varázslóvilágban is rosszat jelent. Miközben nem jelent rosszat sárkányt látni, pókkal beszélgetni vagy griffogájon repülni. A legtöbb brutális gyilkos is ezzel védekezik: „A hangok parancsolták, hogy tegyem meg.” Hát, nekem is parancsoltak ezt-azt, de nem tettem meg. Nem vagyok hülye! És ha azt parancsolják, hogy ugorjak a kútba, akkor beleugrom? Nem. Nekem ne parancsolgassanak, nagy vagyok én már ahhoz. Az csak valakinek a véleménye (az enyémmel szemben), hogy mit kellene csinálnom. Rohadtul nem érdekel.

A titkosszolgálatok amúgy nem tesznek rutinból chipet az ember agyába, ez inkább egy új trend. Azok nagy része, aki ilyet állít, tényleg zakkant. Ezért is volt zseniális húzás részükről (amennyiben feltételezünk egy évtizedek óta tartó dezinformációs kampányt), mert ezt most már senki sem veszi be. Sem a dilidoki, sem a többiek, akiknek szintén beültették. Ugyanilyen kísérlet lehetett az '50-es években az amcsik és az oroszok UFO-fejlesztése: ha berepülnek vele az ellenséges terület fölé, és meglátja valaki, mehet a vigyorgóba. Egy ideje másképp nézek azokra, akiket az UFO-k visznek el egy körre, cserébe ők is megértőek az én problémámmal kapcsolatban. Ők látnak bizonyos dolgokat, és éreznek is bizonyos dolgokat (a proktológusok szerint). Az én chipem (azaz a mi chipünk) csak a hallókéreggel áll kapcsolatban, de az is elég.

A kommunikáció elég egyoldalú. Ők mondják a frankót, én meg akkor sem tudok visszaszólni, ha lenne mit visszaszólnom (mivel legtöbbször oroszul tolják, amit pedig nem értek). Voltál már úgy,

hogy telefonálsz, hallod a másikat, de ő nem hall téged? Elég kellemetlen, így leteszed. De ezt nem teszed le, mert nem lehet letenni. Az a pár másodperc bosszúság így órákig, napokig is eltarthat. Nem kívánom az ellenségemnek sem. Illetve, ha úgy veszem, hogy az ellenségeim azok, akik beszélnek, akkor igen, kívánom, tudják meg, hogy milyen az! Az elején az idegtől sokat hánytam, majd a fejemet pár óráig a WC-deszkához ütögettem, de nem lett jobb. Amikor a kutyámat vittem állatorvoshoz megchipelni, megkértem a dokit, hogy olvassa le: 007, a szerencseszámom.

Néha gerjed, az olyan, mint a fülcsengés. Nem jó, de meg lehet szokni. Amikor viszont dumálnak, akkor az ember akaratlanul is odafigyel, mint az ótvar reklámokra a plakátokon. Lehet egyszerre kétfelé figyelni, csak az agyunk a kettőből összegeyúr valamit, a kritikai érzékünk kikapcsol, és akkor a színházban azt hallod, hogy: „Tybalt, patkányfogó te, indulunk hát? Tekerd az övedet az előtted ülő nyakára, és szorítsad a kardozós jelenet végéig! Mit akarsz tőlem? Semmit, jó macskakirály, pusztán kilenc életed közül az egyiket.” Ne má', hogy mindig gyilkosság! Tök uncsi! Miért nem az, hogy mosogassak el, vagy fedezzem fel a rák ellenszerét?

Pár hónapig maga volt a gyötrelem. Valamelyik balfék elejtette a mikrofont, az begurulhatott az ágy vagy a szőnyeg alá, tehát nem süketeltek tovább, de én hallottam a zajokat. Léptek, krárogás, bútortologatás és még valami, talán apró patkánytálpak neszezése. Mennyivel jobb volt, amikor magamban nemet tudtam mondani a parancsoknak, de erre mondjál nemet! Egy ajtónyikorgás az éjszaka sötétjében, és máris kitör a frász. Ez az időszak úgy ért véget, hogy végre valaki belefújt a mikrofonba, és azt mondta, hogy na!

Hogy juttatunk be egy chipet egy agyba, anélkül, hogy felnyitnánk? Fel lehetne adni biológiaversenyen. Egyrészt ugye nem tudom, mert nem mondták meg. Másrészt konyítok azért némileg a témához, tehát megállapíthatjuk, hogy nem egy vénás injekcióval, mivel a chip, ha el is jutna az agyi erekbe, ottrekedne, ott viszont nincs gondolat, csak a vér rohan tova. Ha áttöri az érfalat, csak úgy huszárosan, az kész agyvérzés. Ha én csinálnám,

betenném egy galandféreglárvába: az olyan ügyesen jut át a keringésből a velőbe, hogy befoltozza a maga mögött hagyott úrt, és ott megállapodván csinos kis ciszta növesztésébe kezd. Ember legyen a talpán, aki onnét kikapja.

A segítség nem várt irányból érkezett. A járványügyi helyzetre, a helyzet komolyságára és a komoly szervezési hibákra való tekintettel két különböző védőoltást kaptam. Az egyik COVID-19, a másik egy híján húsz. De félretéve a számmisztikát: egy amerikai és egy orosz. Namármost ezekben is van chip: az egyikbe a Gates tette bele, a másikba a régi barátaim. A kínaiak alpból beleteszik mindenbe, ezt a több ezer éves ásatások is igazolják. Egy ideig mindháromból hallottam valamit (*Meg kell ölnöd John Lennont!* meg valami countryzene), aztán, ahogy megtalálták a helyüket, csend. Tudjuk, hogy nem fér meg három chip egy chárdában, ezek leárnyékolják egymást. Ez persze az ő bajuk, én a haszonélvező vagyok. Hogy egymást hallják-e, azt nem tudom, remélem, nem, mert akkor lebukom, és küldenek szerelőt. Azt meg az ellenségemnek sem kívánom. Illetve de.

SZEGEDI MELINDA (2001. augusztus 26., Budapest) író, az Irodalmi Jelen *A költészet trendi* című, középiskolásoknak meghirdetett pályázatának megosztott első díjas alkotója.

Papp Für János

szkafander

séta nagymamáig egy lyukas orrú kiscipőben, szemetel az eső, békákat, csigákat kerülgetek, már köti hálóját az este, a lámpabúrák pókfonálon lógnak,

egy ködlepte sarokra érek, ahonnan redőnyös szemekkel kifordulnak a házak, a sötétben megbújva lesem apa kocsmapultnak támaszkodó sziluettjét. olyan, akár az a nagy, dőlni készülő betonkereszt a temető sarkánál. gyomromból nem múlik az örökös görcs, és hányásíz ül a számban. épp most tanulok meg hazudni bárkinek és akár saját magamnak is. már olvasok és nézek híradót, elhiszem, hogy vannak valódi rémtörténetek, igazi gyilkosok, igazi rablók, és igazi rácsokat őriznek valódi börtönőrök. és elhiszem, hogy kihalnak a bálnák és az orrszarvúk összeroskadnak a fájdalomtól, fűtenek velük, vagy nyakláncot csinálnak belőlük, és büszkén viselik az ütőerek körül. elhiszem, hogy az űrben hideg és sötét van, és nincs levegő, és mindezt csak űrruhában lehet elviselni. de én most is szkafander nélkül, egy lyukas orrú kiscipőben sétálgatok egy bolygó sötétebb felén. épp keringek valahol anya és nagymama vonzásában, halványan pislákoló jeleket keresek megtalálni azt a pályát, ahol nem ázik át bokáig a cipőm, nem lesz órákig ráncos a talpam, ahol nem marnak meg kóbor, vad kutyák, ha véletlenül egy zsákcucába tévedek. este, ha hazaérek, újra megdörzsölöm a lázmérőben a higanyt, s ha 38-at mutat, nem kell másnap iskolába mennem, a kiscipőm nem szárad meg egyetlen éjszaka alatt, most pedig az ablakból elsápadva nézem a Holdat, hogy akár űrhajós is lehettem volna.

PAPP-FÜR JÁNOS (1976. június 26., Hajdúdorog)
Bella István-díjas költő, szerkesztő, a Kertész László
Hajdúsági Irodalmi Kör elnöke.

Dobai Bálint

Csigaház

*Ezer karakter itt a tér,
miben megmozdul egy csiga,
spirálgalaxis, új ige
kúszik tovább egy mondatér?*

*Alanyra nyálaz selymesen,
ragaszt magára tárgyakat,*

*magjába zárva fennakad
a fény, a hang, a végtelen.*

*Csillagteremtő dörrenés
tör át a tér határain,
száraz, szavatlan ajkaim
közül csigám hogy körbenéz.*

*Nyújtózik, mászik, megriad,
behúzza, tolja két szemét,
az értelemtől messze még
kinéz: „Ki lesz, ki enni ad?”*

*Előtte fénylő ősleves,
fogalmatlan gondolat,
nyalint belőle kortyokat,
csigához képest túl heves.*

*Házából inda indul el,
miközben szól a Népmesék,
fölénk feszül a kékes ég,
alatta óceán ölel.*

*Reszel tovább a radula,
forgácsolódnak új szavak,
szárazföld, tó, folyószalag,
egy kert kerubos kapuja.*

*A kertben letűnt állatok
között járkal az Értelem,
keresztülnéz az életen,
utolsó tiszta állapot.*

*Szól: „Legyen homo sapiens!”
Arcáról könny és vér csorog,
míg önteremtő verssorok
kérdik: „Mi lesz, ha megpihensz?”*

*A hasláb téridőt aláz,
a nyálkaút barlangba megy,
sírkő gördül, és abban egy
régen megkövült csigaház.*

DOBAI BÁLINT (1983. augusztus 28., Zilah) Méhes György-debüt díjas költő.

Bánki Éva

Mit tegyél, ha találsz egy gyereket?

Kerekes Karcsi mindig K-ként szignózta a leveleit.

Mért is ne? Nincs is ennél határozottabb aláírás. K, mint Karesz.

Láthatja mindenki, hogy az ő szava mit ér, hogy vele nem lehet a bolondját jártni. Határozott, céltudatos ember. K, mint Küzdelem. K, mint Kitartás. K, mint Király. Hívd Kareszt, és meglátod, minden rendben lesz!

Ami nem jelenti, hogy az ő szíve soha nem sajdul meg.

Pontosan ez történt a Vörösvári úton, a 17-es villamos végállomásán. Már minden utas lekászálódott, csak a leghátsó ülésen gubbaszkodó kiskrapek nem moccant. Talán itt felejtették? A szülők megfélelkeztek róla? Karesz nem tudhatta. A kisleány olyan közönyösen, olyan megadóan bámulta a villamosvezetékeket, mintha reggel óta üldögélne az ablak mellett.

Karesz megállt fölötte.

– Na, mi van, kishaver? Nincs hova hazamenned?

A fiú visszanezett rá kicsit csodálkozva. Mintha nem hallana jól, vagy nem egészen értene magyarul.

– Lelépett az anyukád? Vagy csak nem fogadtál szót? Kiraktak otthonról?

A gyerek értetlenkedve bámult. K erre gyengéden oldalba bökte. Aztán megcsiklandozta. És miután a gyerek meg sem rezzen, könnyedén megcsavarta az orrát.

Kerekes Karcsi segítőkész ember volt. Tavaly adott egy koldusnak ezerkétszáz forintot. A szomszédjainak, különösen a szegényebb, öreg mamuskáknak ingyen is segített. És ha meglátott az utcán egy vizeletében, hányásában fetregő hajléktalant, azonnal mentőt hívott hozzá.

Ezt a szegény kis majmot hagyja most magára?

Talán nincs még öt éves. A szülei, meglehet, agyba-főbe verték, vagy valami más borzalmat követtek el ellene, és most nem mer szegény megszólalni sem.

Felemelte a gyereket, és gyengéden magához húzta:

– Aztán nehogy a karomba szarj, kisfiam!

Kerekes Karcsiék Óbudán, az egyik tizedik emeleti panelban laktak.

A koronavírus tönkretette Kerekesné üzletét, aki jelmezeket varrt a gyerekeknek, de vállalt emellé még igazítást, cipzárvarrást is. Ám

ki a fene akar járvány idején jelmezbálba menni? Szuperhősnek, hercegnőnek beöltözni? Az emberek már a születésnap partikat sem tartják meg. A megélhetés terhei így bizony mind Kareszra hátráltak, akit már a járvány első hetében elküldtek a munkahelyéről. Ám egy háromgyerekes apa soha nem adja fel! Hiszen a K azt jelenti, hogy Király. A K azt jelenti, hogy Kitartás és Küzdelem.

Karesz különféle elmés víz- és levegőtisztító berendezéseket barkácsolt, amit a sok hülye boldogan megrendelt az interneten. Az ő masinái kiszűrték, majd legyilkolták a vírusokat – erről számos orvosi szakvélemény készült (ezeket mind a munka nélkül maradt jelmezvarrónő, Kerekesné gyártotta.) A levegőszűrő masinák honlapjait pedig a lányok csinálták. A legnagyobb még egy kis animációt is alkotott a *Star Wars* zenéjére. Lézermeghajtású robotok üldözik vírusokat, végül széttapossák őket.

Beleváló gyerekek, az már biztos. Okosak, segítőkészek. Úgy-
hogyan K nem panaszkodhatott.

A tizedik emeleten laktak, a sok lúzer pedig alattuk.

Napi három levegőtisztító gép, napi harmincötezer forint.

Nem rossz. Aztán majd újra ruhákat varratnak az emberek, a gyerekek megint beöltöznek boszorkányoknak vagy hercegeknek, őt, Kareszt visszaveszik a szerszámjavítóba, és minden visszaáll a régi kerékvágásba. De addig talán egy használt kocsira valót is sikerül összekaparni.

Karjában a kisfiúval felliftezett a tizedikre, és nagy fújtatva leültette a gyereket a konyhában.

– Ne légy hülye, szolgálj ki magad – morogta, és sietett a csodamasinái közé, hátra, a legkisebb szobába.

Karesz felesége igazán meglepődött, mikor egy kisfiút talált a konyhaasztalnál.

Igen, ők már befogadtak ide egy kóbor macskát, egy szopor-nyicás kiskutyát, de egy gyerek az mégiscsak túlzás! Nincs anyja ennek a gyereknek? Nincs apja, nincs valakije? Honnan szalajtották? Megkérdezhetette volna a férjét, kinek a fia-borja ez a gyerek, de reggel összevesztek, és ő nem akarta megalázni magát holmi kérdezősködéssel.

– Csoki? – kérdezte a kisiút – Van itt joghurt, Danone. Vaníliás, epres, csokis is. A spájzban találsz banánt.

De a gyerek meg sem nyikkant. Mint valami hercegecske, rezzenéstelenül üldögélt a helyén tovább. Talán gyengeelméjű? Ilyen nagy gyerek, és nem tud beszélni?

Vagy elvárja, hogy kiszolgálják?

Ezt K-né nem tűrhette.

– Melyik kurvád szóta ránk ezt az idióta gyereket? – kiabált harsányan, hogy a lányok és K is jól hallják.

– Ugyan! Fogd már be! – kiáltott vissza Karesz. És valami pörgős, eleven zenét keresett a számítógépén.

Kareszéknél aztán volt élet. Jártak hozzájuk a lányok barátai, K-né barátnői, K üzletfelei. Karesz nem a fantasztikus, levegőtisztító masináiban vagy a lézermeghajtású csodagépekben hitt, hanem a saját különleges vérében, amely olyan *kiváló minőségű*, hogy azt semmilyen denevér vagy kínai csúszómászó nem ronthatja meg.

És a szíve! Milyen pompás is az ő szíve!

Szegény kisiút alaposan megfürdette, utána megetette bolognai makarónival, végül megcsiklandozta a hasát, és feldobálta a levegőbe. A gyerek nem visongott, nem sírt, különösebben hálásnak vagy rémültnek sem tűnt, úgyhogy Karesz biztos volt benne, igaza van a feleségének, ez egy kis gyengeelméjű. Dehát nem baj, legalább nem csinál nagy koszt és felfordulást.

Vagy külföldi a szerencsétlen? Ki tudhatná? Karesz óvatosan megpróbálkozott egy kis *haudujuduv*al. Semmi. De legalább nem sír, nem nyávog, és ügyesen használja a vécét – ezt mindenképp a javára kell írni. Kevesebb gondjuk lesz vele, mint egy befogadott kuttyával vagy macskával.

Előbb-utóbb véget ér a járvány, és a hatóságok majd megkeresik a kiskrapek szüleit. Kinyomozzák, ki volt az a jótét lélek, aki a járvány idején befogadta és jól tartotta a gyereket. Kijön az RTL Klub, és az egész családot kitüntetik.

A legkellemesebb gondolatok között ágyazott meg a gyereknek a nappaliban.

De másnap elfelejtette a kiskölyköt megetetni. Ahogy elfelejtett neki egy saját kiságyat összeeszkábálni. De nem baj, pár hétig megalszik a kanapén, ha pedig éhes, kér a lányoktól enni. Csoki, chips, szalámi, banán, kóla, náluk van minden. Ha az asszony nem ér rá vásárolni, akkor rendelnek.

Mennie kell az üzletnek, nem ér rá minden aprósággal maga foglalkozni.

Harmadik nap megkérdezte tőle a lánya, nem kéne-e ezt a kisfiút a parkban megsétáltatni. Mert kéne valami mozgás, felüdülés, gimnasztika, lazulás, hisz a végén még elsovadnak az izmai. Hát persze! Karez a homlokára csapott. Az izmok! Hogy eddig ő erre nem is gondolt! Nem egészséges, hogy ez a szegény kiskrapek egész nap csak a kanapén ücsörög, nem sír, nem nevet, nem beszél, csak egész nap bámul maga elé. Lehet, hogy gyengeelméjű, lehet, hogy nem tud beszélni, de vannak izmai.

És izgatottan tanácsokat osztogatott, hogy a lánya hol, merre futtassa a gyereket.

Úgyhogy Kitti levonult a parkba kutyástól-gyerekestül.

– Tíz perc, csak járunk egyet – kiáltott oda az anyjának.

De a kapu előtt találkozott Barbival, a legjobb barátnőjével, Barbi pedig rácsörgött Valentinára, egy közös barátnőjükre. Valentina gyorsan leszaladt a hetedikről, és hozta a barátját, Valentina barátja pedig a kishúgát. Mint a régi szép időkben! Végre! Hiszen nekik is jár valami társas élet! Úgyhogy lökdösődve, nevetgélve megindultak a játszótér felé.

Hogy, hogy nem, a gyerekekről egészen megfeledkeztek.

Szegény kisfiú elveszett a kutyafuttató mellett.

Kareznek csak másnap reggel jutott eszébe, ugyan mi lehet a gyerekekkel.

Nem találta a kisfiút sem a vécén, sem a kanapén, sem a konyhaasztalnál.

Hát így bízson valaki egy ütődött kamasz lányban! A saját fejét is elhagyná! De nem különb a felesége sem. Ő, Karez lót-fut, pénzt keres, a belét is kirohangálja, ezek az ütődöttek meg kép-

telenek vigyázni egy kis árvára. Hát csoda, hogy tombolnak a vírusok? Hogy egyetlen denevér megbetegít népeket!

Az asszonnyal üvöltözött egy sort, Kitti fejét bevverte a fürdőszobatükörbe. Elmondta, hogy a hideg vizet sem érdemli, az lenne mindenkinek a legjobb, ha soha nem szülne gyereket. A végén még otffelejtene a manikűrösnél a saját porontyát is.

Kitti érzékeny, de önérzetes lány volt, ezt nem tűrhette. Csontos öklével belevágott az apja hasába.

– Megbolondultatok? – ordított Erika, Karesz felesége. – Ekko-ra cirkuszt csapni egy kis fogyatékos miatt! Mégis, mit gondoltok, mi lett vele? Megtalálta a rendőrség, kikutatta a szüleit, és szépen hazavitte. Mit hisztiztek? Ennél jobb nem is történhetett vele.

Karesz ebben kételkedett. Hisz a kiskrapek nem tudta megmondani, honnan jött, kik a szülei. És ha valaki elrabolta szegény gyereket? Ha alkonyatkor pittbullok támadtak rá? Ha azóta már százan széttépték és megerőszakolták?

Újra a lányához fordult:

– Hogy lehet egy ember ilyen felelőtlen, állatias, barbár, mi? Nem szégyelled a popád?

Kitti a szeme közé nevetett, és az anyja támogatását a hátában érezve kirohant a lakásból.

Még pár óra, és az apja lecsillapodik.

Csak addig kell kibírni.

Ám Kareszt nem hagyta nyugodni a lelkiismeret.

Lesétált a kutya-futtatóhoz, és egy cetlit tűzött a kerítésre.

Ha találtál egy négy-öt éves, fogyatékos gyereket (szőke haj, barna szem) hívd K. Kareszt.

Hiszen mindenki tudja. K, mint Kitartás.

Ő aztán nem adja fel.

De senki sem telefonált.

BÁNKI ÉVA (1966. szeptember 17., Nagykanizsa) költő, író, esszéista, irodalomtörténész, egyetemi oktató, az ÚjNautilus szerkesztője.

Szűcs László

Már csak a zug homálya jut

*Álmomban elég híres futballista voltam Norvégiában.
Ontottam a gólokat, ráadásul semmi
norvég látnivaló nem volt rajtam. Vittem
a koromat, a túlsúlyomat, őszülő szakállamat,
a sorbanállás undorát, vittem a nőim emlékét,
vittem a fájást a lábaimban.
S mégis, el-elhúztam a széleken, beíveltem,
ollóztam, cseleztem, bólítottam.
Ismeretlen norvég nevémet
zengi a tömeg az üres stadionban.*

*Bolyongva életed peremvidékén,
tűnődgetek itt a magam kilétén.
Szavak ellen is oltva, tompán érzek
végtelennek hitt egyidejűséget.*

*Mint kibe rossz íz költözött be újra,
szívem helyén mi ver, üres tortaforma.
Indulunk tovább, megszokás szerint,
Transylvanian living & szlipping.*

SZŰCS LÁSZLÓ (1965. május 4., Nagyvárad) költő, publicista, az Újvárad főszerkesztője.

Petőcz András

A dán királyfi

1. Hamlet mondja Oféliának

*erdőben lépdelsz furcsa fák között
keresed azt amit már megtaláltál
letört ágból képzelsz fegyvert magadnak
és nem mondja senki csupasz vagy nagyon
nem mondja senki – zavart szavaid
nem érteni és ha mégis
megijed az aki veled találkozik
a szó meg a test a tiéd
de mikor már csak a szellem kísért
akkor már magad sem vagy legfeljebb
emlék méltón temethető –
összeszámolom ujjaid ha ideadod
öt meg öt az tíz meg az arc
a tekintet ahogy zavartan
életbe menekül koporsó helyett*

2. Hamlet József Attilával üzen Oféliának

*nem moshatod a vízben
csak másban az arcodat
megtisztulsz abban ami
társad szeméből fakad
ha látod – ahogy rád néz –
a szokott tekintetet
akkor tán önmagad is
megértheted*

3. Hamlet e-mailt ír Oféliának

*Egyediül vagy, mondd,
egyedül vagyok, mondom,
legfeljebb gyors e-mailek,
ha jönnek, semmi érintés,
nincs semmi simogatás,
ami megnyugtathatna végre,
egy-két szó, csupán, ez is
minek?, magad sem tudod.*

*Apád, Polonius, nem segít
neked, és én sem fogok
segíteni, merthogy nincs
az a hatalom, amely ki-
menthetne téged onnan,
ahova kerültél, egykoron,
valljuk be, nem olyan rossz
mindaz, ami néked adatott.*

Ne panaszkodj!

*Ne akarj többet, mást, mint
ami van, nem úgy neveltek,
könnyelmű nem vagy, felelős
viszont igen, önmagadért, ha
titokban örömet lopsz magadnak,
titkod napvilágra kerül, halálod
nem segít, beárnyékolja mindazt,
ami te, az időknek végezetéig.*

PETŐCZ ANDRÁS (1959. augusztus 27., Buda-
pest) Magyarország Babérkoszorúja-díjas, József
Attila-, Márai Sándor-, valamint UNESCO-díjas
író, költő.

Gódza Csilla

Tetszhalál

Örkény István *A színész halála* című egyperces novellájára

Mellékutca macskakövére zuhant eszmélet:

a képzelet klinika folyosón kopog.

Hörgő haláltusa. A végső jelenet nem színlelés,

a nézőtér mégis dübörög: ez nekem se munka, se dolog.

GÓDZA CSILLA (2000. április 4., Nagyvárad) Móricz Zsigmond-ösztöndíjas költő.

Nagy Koppány Zsolt

A színpadi író

Várady Szabolcs névötletére

Sokáig töprengett Hmdemit Károly azon, hogy mihez kezdhetne az irodalmi életben való előrejutás érdekében: annyi sört fizetett már mindenféle rendű és rangú embereknek, annyit jópofizott velük, és annyi gondterhelt homlokráncolású, önmagá szerint *rendkívül fontos* embernek végighallgatta a bárgyú gondolatait a világ dolgairól hevesen és lelkesen igenelve, hogy már undorodott saját magától. (De csak reggelente.) Pinája nem volt, így az kilőve, a könyvei nem fogytak, a sikerek, díjak nem jöttek.

Volt egy kis háza a XVI. kerületben, na nem a könyveiből vette, nyugodjanak meg, hanem örökölte, nagy, az utcára néző, beüvegezett verandával. Gyűlölt itt reggelizni, vagy csak üldögélni (felesége ezeket imádtá, szívesen járt-kelt bugyiban Károly rosszalló tekintete előtt), mert a járókelők (nem voltak sokan, többnyire a szomszédos utcákból mentek a kisboltig és kiskocsmáig a felebarátai) mindegyre bekandikáltak, és megkívánták a feleséget. (Kissé hervadt asszony volt már, de bugyiban még jól mutatott, és a melle is meglepően peckes maradt.)

Károly sokáig érezte a megfogalmazódó gondolat mocorgását, de ugyancsak hosszú ideig sikerült elfojtania is. Egy különösen rosszul sikerült könyvhét után azonban (midőn egyetlen könyvet dedikáltak vele, azt is az édesanyja) úgy döntött, engedi megszületni.

A gondolat csendben, de már teljesen kidolgozott állapotban érkezett. Károly tehát még aznap be tudta ültetni a gyakorlat jól öntözött dézsájába, ilyen képeket szokott használni, azért is nem fogytak jól a könyvei: az olvasók érezték volna, hogy képzavar, ezért meg sem vették (na... ez meg időzavar).

Károly kirámolta a reggelizőasztalt, a díványt, a tévét, a macskát és a növényeket, majd okos fejét megvakarva biccentett, és a növényeket visszahozta. Bevonszolt egy hatalmas tölgyfa íróasztalt (szintén örökség, különben sem kapni már ilyet), rátette az írógépét, és készen is állt a nagy kalandra.

„Az író dolgozik. Megtekinthető a nap huszonnégy órájában. Ugyanitt könyvei akciós áron kaphatók.”

Nem mondhatni, hogy egyből nagy siker lett, vagy hogy azonnal elment a híre.

A szomszédok ugyan be-benéztek Károlyra, de viszonylag hamar továbbálltak. Ami nem is csoda, tekintve, hogy az üveg mögött Károly nem sokat majomkodott, téképé semmit sem csinált: néha kopogott az írógépen, néha ábrándos vagy komoly arccal elnézett északnyugat felé, néha vakarózott, az orrát piszkálta, majd ismét kopogott az írógépen. (Tadam, tadam, tadam, pritty, pretty, prütyty, ilyeneket írt.)

De azért lassan csak híre ment.

A szintlépés onnan volt látható, hogy egyik este megjelent néhány ember, nyakában művészi módon elrendezett sállal, és sznob fontoskodással leültek az időközben a járdára kipakolt székek egyikére. Hmdemitné kávét hozott nekik, az adózási marhaságok miatt ingyen adta, de volt egy persely, abba lehetett tenni adományt, a kávék ára tehát oda vándorolt. Mikor a vendégek konyakot is kértek, Hmdemitné bekocogott az ablakon, és jelentősegteljesen Károlyra hunyorított.

Károly vette a lapot, hiszen erre vártak régóta: ismerte az összes újonnan megjelent uracsot és hölgyecset, kollégái voltak mind, csak több eladott könyvvel rendelkeztek, és/vagy jobban tudtak haverkodni nála, így díjakkal is. Természetesen nem nézett rájuk, mert azt már az első perctől kezdve ösztönösen érezte, hogy tilos interakcióba keveredni a nézőkkel. Nem majom ő, vagyis de, de annyira mégsem, hogy elvegye a banánt a közönségtől.

Összekapta tehát magát, és egyenes derékkal, hosszú, meszszibe révedő kihagyásokkal legépelte az *Anyám tyúkját*, már persze csak azt, amire emlékezett belőle. Az uracsoknak és hölgyecseknek ez tetszett, elégedetten kommentálták arcán az írógörcs manifesztálódását, az alkotói megtorpanásokat, majd a továbblendülés meggyőző diadalát satöbbi.

Károly felállt, a könyvespolchoz lépett (időközben azt is bevonszolták az asszonnyal, még rögtön a kezdeti nehézségek és üresszoba-fíling után), és megállt előtte. Hosszan keresgélt, közben a tökét vakarászta, mert az nagyon emberi és természetes, amint húházva meg aházva a közönség tagjai megállapították, sőt egyik-másik maga is vakarózni kezdett (a nők csak diszkréten megigazították a tangájukat a farpofácskájuk között).

Amikor Károly kivette Heideggert (mi mást), és hosszan olvassott belőle, az izgalom a tetőfokára hágott.

Néha visszalapozott, egyszer az ujját is bedugta pár oldallal korábbra, amitől néhány gyengébb idegzetű „irodalmár” átmeneti (ad notam „sétáló basszus”: ún. „sétáló”) sokkot kapott.

A végén persze óriási taps, amire bölcs megfontolással nem reagált.

Az üzlet beindult.

A sznob közönség között úgy harapózott el a divat, mint menyét a tyúkólban: mindenki látni akarta. Versenyek is voltak, ki bírja tovább nézni, videóra vették, YouTube-csatorna indult, pedig Károly soha semmit nem csinált az iroid pizsmogáson kívül. Pár hónappal később már le kellett bontani a szembeházat, hogy legyen helye a nézőtérnek. Károly minden könyvét utánnymoták egyszer, aztán még egyszer, végül még a bevásárlólistái is tekintélyes összegért találtak gazdára.

Mikor megunta a majomkodást, Károly kiakasztott egy táblát, hogy „A szerző anyaggyűjtésre ment”, és lezúztak Horvátba, a kurva életbe már egyszer. Ennek a kéthetes időszaknak volt a legnagyobb sikere, a népek megkövülten nézték a táblát és az üres szobát, néha valósággal tapsoltak.

Az epigonokat meglincselték, Károly e-mailben utasította vissza a Líra és a Libri ajánlatát, hogy csinálná ugyanezt a belvárosban, „egy kényelmes, légkondicionált térben”, mondván, hogy ő cinkotai gyerek, nem megy sehova. Következő március tizenötödikén a kerület díszpolgárává avatták, miután megkoszorúzták az üveges veranda sarkát, és egy minisztériumi tisztségviselő elhozta neki a József Attila-díjat. (Károly nem ért rá elmenni a díjátadóra, aznap is írt, és szép számú közönsége volt éppen – igazán nem tehetette meg.)

A díjat a felesége vette át, és azóta ott függ a falon, a könyvespolc mellett. Mindent lehet, csak akarni kell, pupákok.

NAGY KOPPÁNY ZSOLT (1978. október 5., Márosvásárhely) József Attila-díjas író, az Előretolt Helyőrség Íróakadémia szerkesztője, oktatója.

Izer Janka

Találkozásom a Költővel

Mikor megérkeztem, a Költő már ott volt. Az irodalmi folyóirat lapszámbemutatójának díszvendégeként fehér ingben az est házigazdájával beszélgetett.

A Költőt most láttam először. Magasabb volt, mint amire a fényképek után számítottam, vékony, de nem szikár alak. Szürke a szeme, a bőre és rövid haja is. Ám ez nem üres-szürke, hanem titokzatos-szürke volt. Ez a titokzatosság, akár a varázslók köpenye ölelte körül. Minden hajszála külön élt, és mesélte egy huszonegyedik századi szélmalomlovag történeteit. Élő és mozgó szent elefántcsonttorony a Költő, remete, aki örökre csalódott önmagában. A nézőközönség úgy nézett rá, ahogy a megváltóra szokás.

Ő láthatóan neheztelt ezért, mint aki nem érti. Elkeseredetten tekintett körbe, őszintén szomorúnak tűnt.

Arról kérdezték fent a színpadon, hogy mivégre vagyunk, milyen érzés már nem fiatalnak lenni, mit szól a pályakezdőkhöz, kortársaihoz, a szélmalomharchoz, eddigi útjához.

A közönség arcán már előre egyetértő figyelem, mintha minden arc azt üzenné: „Egyedül én értem a Költőt, nekem üzen, én vagyok az utódja, vagy mindenesetre legjobb olvasója.” A Költő arról beszélt, hogy meghalt a társadalom, elpusztult a kultúra. Ott tartunk ma, hogy Don Quijote nemhogy nem nyer csatát, de fel sem tűnik senkinek a harca, hiszen nincsenek már egyetemes értékek, nincs szenvedély, nincs hitvallás, tűz, remény, nincsenek célok. Az úr már nem ismeretlen, nem végtelen, hanem bejárható út. A csillagok nem álmok kísérői, csak különböző kőzetekből álló bolygók. A nap már nem áldást vagy átkot osztó isten, csak egy forró égitest. Ahol háború van, arról nem tudunk, nincs, aki segítsen, nincs felmentő sereg, hogy a jó győzzön.

Az emberek bólogattak, elsírták magukat a versfelolvasások alatt, a Költő nézte őket, és nem hitt őszinteségükben. Azt mond-

ják, ő már járt a pokolban, vissza is tért. De hiába jelölte meg az utat figyelmeztetésekkel az arra tartó birkanyájának, nincs már pásztor, aki másfele terelje őket, ha a fekete kos nyakában megszólal a rézkolomp.

A Költő, akit az utolsó pásztorok hagytak itt őrizni a nyáját, tehetetlen. A versei ezt mondják.

Mikor vége a műsornak, az ismerősök körülsegrik, vállon veregetik, gratulálnak, borral kínálják. Engem is borral kínálnak, valahogy odakeveredem a körbe, a Költő mellé. Be nem mutatnak neki, és én sem mutatkozhatom be, hiszen a Költőt ismeretlenül megszólítani törvényszegésnek látszik. Nézem, ahogy egy nálam alig idősebb fiú gratulál neki. „Mihez?” – kérdi a Költő félig kíváncsian, és lemondóan végigsimít a homlokán, mint aki már megint lemaradt valamiről. Aztán eszébe jut, megköszöni, zavartan körülnéz. Felém is odafordul, eltorzul az arca egy pillanatra, szeme ijedten siklik át rajtam: már megint egy idegen, mit akarhat ő is. És gyorsan visszafordul.

Csendesen, észrevétlenül hátrálok el. Felhajtom a bort, kimelekülök.

IZER JANKA (1996. január 24., Budapest) Magyar Írószövetség-debütdíjas és Irodalmi Jelen-debütdíjas író, kritikus.

FÉNYEK KÖZÖTT

„játszani kell ezt az egész
torz életet, amíg kitelik
az öntudatból...”

(Zudor János: *Az átok foglya*)

Lakinger Tibor

Retus

*Átrajzolom a valóságot.
Leveszem a fekete/fehér
szűrőket.
Telítem a tónust
melegséggel.
Túlhúzom a színeket.
Még több élénkséget!
Átállítom a fókuszt,
új perspektívát keresek.
Az élességet elmosom,
mégsem kellene az erős kontúrok.
Növelem a fényerőt,
a szürke hétköznapiakét.
Kivágok régi emlékeket,
és bemásolom a mostba.
Montázsvilágom részévé teszek.
Beillesztek még egy mosolygó smiley-t is,
és elmentelek a bárányfelhőmbé.*

LAKINGER TIBOR (1973. november 25., Buda-
pest) költő, fotós.

Lennert-Móger Tímea

Koncentrikus (k)örök

Meghág
A halál
Mindennap
Télen
Nyáron
Őszel
Tavaszkor
Tavaszkór
(Nem) hagyni
Magam
Lelki parancs
Amit megtartok
Felél
Amit elengedek
Elér
Kifelé az időből
Keményít
A kemény föld
Rögös
Örök
(N)ő vagyok
Akiben eltört
Több mécses
Férfi
Akitől
Nem (f)élek
Mint bárki más
A hely meghalad
Meghaladja
Önmagát
A falu várossá

*Magasodik
A város
Faluvá száll
Alá
Mennyei
Öregség
Örökség
Rögség
Ember mondja
Ember tagadja
Az igazság hangtalan
Esőillat
(J)óvá teszi a teret
A nap(s)ütés
Mevált(oztat)ja
A körülményeket
Nem találom
Helyemet
Magam ellen
Látszom
Láthatatlan a
Legszebb pillanat
Amikor aludni
Térnek a madarak
Hangjuk az éber
Élet
Csendben
(F)éled
Fel-
Él*

*Matató
Farok-karok
Kimerevített
Pókhasú*

*Csillagok
Tartanak
És tartanak
Hogy beleszédülsz
Élmény nélküli
Stabilitás
(F)áradt hold
Mindegy
Hogy vagyok
Vagy nem vagyok
Az ember tetszhalott
Disznó
(F)elszabadultan
Fekszem
Hagyom
Hogy taposson
Rajtam
Múlik
Bennem
Múlik*

*Az éjszaka csendjét
Zajként hallani*

*Nőnek
Lenni
Mindig
Valakihez
Tartozni
Valakinek
(Nincs)
(I)gazság
Vagány magány
Hintáztatok
Hintáztat*

*A hinta hevül
Szoknya és test
Merevül
Kizárólagos
Testem
Nem törekszik arra
Hogy valaki(t)
Teljes lelkével
Szeressen*

*Meghág
A halál
Mindennap
Télen
Nyáron
Ősszel
Tavaszkor
Amit megtartok
És elenged
Akkor*

LENNERT-MÓGER TÍMEA (1981. május 20., Zombor) költő, újságíró, szerkesztő, művelődés-szervező.

Berka Attila

A búcsú „az búcsú, az búcsú, az búcsú” és így tovább

(neukrológ)

*„...vagy válogatunk a régiből, ismétlünk, imitálunk,
vagy jön a semmi, vagy pedig bízunk a jövőben,
hogy jön valami kiszámíthatatlan...”*
(Szentkuthy Miklós)

Kedves gyászolók, itt és a képernyők előtt stb., ti mind!

Temetni jöttem, nem dicsérni, mondhatnám Marcus Antoniuszal, pontosabban William Shakespeare-rel, illetve Vörösmarty Mihállyal! Csakhogy (nem mondom, mert) igenis dicsérni jöttem. Én úgy temetek, hogy dicsérek, máshogy nem megy.

Elfogult vagyok, és kész.

Persze ez az elfogultság el is van várva, fel is van tételezve – legalább ennyi kell, különben miért én állnék itt, nem igaz?

Sok másnak inkább kijárna, és ők még emelnék is a szertartás fényét, ugyebár.

Viszont hiába lett volna gyerekjáték nálam méltóbbat találni, alkalmasabbat aligha. Nekem ugyanis egómentes megtiszteltetés és kötelesség jelen lenni, beszélni a gyászban.

Egyébként talán van, aki emlékszik, tavaly sem vállalta senki rajtam kívül. Páran bevallották, el sem jönnek, nem érdeklí őket, rég elfogadták a helyzetüket, sőt tudatosan el is felejtették, milyen volt azelőtt.

Könnyen lehet, hogy igazuk van. A könyvraktárak kiürítési határidejét ugyan eltolták, tehát még három hónapig hurcolgathatjuk haza a könyveket, viszont az elmúlt három napban valóban senkitől sem zavartatva, egyedül bóklásztam a raklapok között... De csitt...

Hah, midőn ezt írtam!

Komorán, fogcsikorgatva összpontosítottam, hogy az őszinte gyásztól távolabb lakozók, az őszinte gyászig messzebből eljutók számára is megidézzek és érzékeltessék, hogy felmutathassam a mérhetetlen veszteséget, ami szerte és szana kivétel nélkül mindünket ért.

Három egész napon át faragtam a beszédemet. Támaszkodtam az előzőre, sőt építkeztem is belőle, hiszen az összefüggés nyilvánvaló, de azért ügyeltem, hogy ne bonyolódjam túl sok önismétlésbe.

Amikor visszaolvastam, amit írtam, megvilágosodtam: ez nemcsak lehetetlen, hanem értelmetlen vállalkozás is. Úgyhogy kezdtem előlről. Aztán megint, és megint, és megint.

Végül, ha jól számoltam, harminchárom változat készült. Most tehát a harmincharmadik, egyben utolsó, végső változatot olvasom fel, illetve mondom el. Vagy olvasom el, és mondom fel... Bocsánat.

Mielőtt azonban elkezdem, megkérlek benneteket, kedves barátaim, hogy a maszkimikit kapcsoljátok ki. Köszönöm. Hm.

Csak állok, és nézek. Csak állok itt, és nézek ki a fejemből. Csak állok itt, csak állok, nézek, és nem tudom elhinni, amit látok, ami van. Őszintén bevallom, legszívesebben csak ezt ismételném, mert úgy érzem, hiába próbálandok az elkövetkezőkben a lehető legpontosabban fogalmazni, mellébeszélés lesz belőle. Jó szándékú blabla.

Tehát csak állok itt bambán, hitetlenkedve, miközben emitt, ebben a testben, bennem, magamban gomolyog a szemrehányás, hogy bizony számítani lehetett erre, de legalábbis számítani kellett volna rá. Ugyanis minden jel ide mutatott már jó ideje.

De mi süketen, vakon és a többi, vagyis érzéketlenül jártunk-keltünk a világban. Menthetetlenül.

Ám innen, erről a helyről és ebből az állapotból remek már a ki-látás, szabad szemmel is mikroszkópi részletességgel tárul elénk a látvány: szörnyű bűnünk nekünk ez az érzéketlenség. Pedig lehet, hogy alapvetően ártatlanok voltunk. Na jó, ártatlanok és buták.

Bocsánat, azt hiszem, szerencsésebb, ha ettől fogva egyes számban beszélek, mivel furcsán érzem magam attól, hogy az egyéni felelősségemet a nagyobb hatás kedvéért másokra is kiterjesszem.

Akkor hát szörnyű bűnöm nekem ez az érzéketlenség. Pedig lehet, hogy alapvetően ártatlan voltam. Na jó, ártatlan és buta. Nem értettem a saját szövegeimet. Nemcsak azt nem értettem, amit írtam, de azt sem, amikor és ahogyan és amiért írtam. Egyszerűbben szólva lövésem sem volt arról, hogy mit csinálok.

Érkezett is a menetrend szerinti pofára esés, pislogtam, mint hal a szatyorban, hogy akkor hol is van a hitem. Egyáltalán van nekem olyanom? Mármint volt korábban, csak elvesztettem, vagy soha nem is volt, és amit hitnek gondoltam, csupán illúzió volt, pusztá formalitás?

Komoly, szomorú dolgok ezek, de, ahogy most hirtelen körbenézek, azt látom, hogy senki nem sír, bár mindenkinek könnyes a szeme az erős szélről. Minden irányból szembe fúj. Remélem, azért tudtok figyelni egy kicsit arra, amit mondok, kedves barátaim. Ígérem, már nincs sok hátra, sőt rövidítek is a kedvetekért.

Tehát a hit, a hitem. A hitem abban, hogy van értelme. Más-hogy nem megy. És amikor egyszer csak, egy reggel – átlagos reggelre gondolatok – nem emlékeztem semmire, kerestem-kutattam az okaimat és a céljaimat... Ott ültem a teraszon, és nem akart működni az agyam... Ez elég kellemetlen érzés, aki átélt ilyet, tudja... tudja, hogy...

Elnézéseket kérem, elkalandoztam beszéd közben. Ahogy mondtam a mondandómat, egyszer csak elkezdett egészen máshol járni az agyam, mintha ébren álmodtam volna. Azt hiszem, azzal a madárral kezdődött. Velem majdnem szemben, a temető mögötti játszótér rakétájának a csúcsára szállt, talán holló, igaz, mifelénk nem annyira jellemző, inkább varjú, de nem, eléggé hollónak néz ki, pokolba a statisztikával! Egyszóval az a madár, a hollóvarjú vagy varjúholló a rakéta csúcsára ereszkedés után alaposan körbenézett, felmérte a terepet, aztán hallgatni kezdett engem... Tudom, igen, elsőre számomra is nevetséges volt a gon-

dolat, de aztán a varjúholló vagy hollóvarjú egyre közelebb és közelebb jött, és jól láthatóan folytatta a fülelést, az engem hallgatást, amitől minden porcikámban bizsergést éreztem, egyre erősödő bizsergést. Most is érzem, mert még mindig itt van, nagyon közel, legfeljebb húsz méterre, annak a szobornak a vállán ül, engem néz és hallgat. Gyorsan arra kell kérnem benneteket, kedves gyászoló barátaim, hogy ne mocorogjatok, ne forgolódjatok, nehogy elzavarjátok. Bizzatok bennem, higgyétek el nekem, hogy ott van, engem néz és hallgat, és ezt is hallja, amit mondok... Mintha bólintott volna, igen, folytatnom kell, ha továbbra is vele foglalkozom, megunja, és elrepül, azt nem szeretném, ráadásul a beszédem is csak nyúlik, sosem érek a végére, ha így folytatom.

Akkor folytatom. Hol is hagytam abba? Eh, nem állok neki megkeresni, az is viszi az időt, az a legjobb, ha elteszem a papírt, és fejből fejezem be.

Kedves barátaim, társaim a gyászban! Közhely, hogy az Olvasással kezdődött. Mármint elkezdődött az Olvasás haldoklása, és mikor tavaly eltemettük, a folyamat nem állt meg. Vagy tán a gondolkodás betegedett meg előbb? Nem tudom, nem emlékszem. De az emlékezés, igen, azzal van a baj!

Az emlékezés fáradt, és az emlékek építménye nélkül a gondolkodás légüres térbe került, ez pedig felemésztette az erejét. Ekkor kezdett el sorvadni az Olvasás, már nem volt értelme olvasni gondolkodás nélkül. Ejnye, bocsánatot kérek, kissé pontatlan és zavaros vagyok, de nem kezdem előlről, inkább továbblépek.

A tényekre szorítkozom: az Írás hamarosan az Olvasás mellé kerül, a föld alá, és számára, számukra sincs feltámadás. Amúgy sincs. (Zárójelben hadd jegyezzem meg, hogy legalább szép a ravatal, méltóságteljesen egyszerű, én sem kívánhatnék magamnak szebbet.)

Mielőtt e marok földdel a végső búcsút az Írástól konkrétan megkezdem, a régi szép idők emlékére el kell mondanom, hogy szívem szerint felhívnám arra a figyelmet, hogy, bármennyire modoros, az Írás és az Olvasás szavak kezdőbetűjét nagyon gondolom, amikor kimondom őket. Tudom, hogy a jelenlegi kö-

rülmények között ez csupán számomra bír jelentőséggel, ti, kedves gyászoló barátaim, itt és főleg a képernyők előtt felesleges különbségnek, esetleg bosszantó rátartiságnak vehetitek.

Ezzel együtt arra kérek benneteket, hogy a rögek kopogása közepette dicsérjük az Írást, ahogy tavaly az Olvasást dicsértük, hogy legyen miből erőt merítenünk, mert sok erőre lesz szükségünk az elkövetkezőkben.

Legvégül ünnepélyesen bejelentem, hogy mind az Olvasás, mind az Írás vonatkozásában a szükséges dokumentumok beadásával az illetékes hatóságnál a boldoggá avatási eljárást kezdeményeztem.

BERKA ATTILA (1976. május 14., Budapest) Irodalmi Jelen-prózadíjas író, költő, a Spanyolnátha szerkesztője.

Filip Tamás

Pont ide vágytam

*Uram, most ugorjon, és nem késik el a nulladik napról.
Leszállni sajnos nem tudunk, vagy ha mégis sikerülne,
a repülőgép belefagyna a hóba és a télbe.
Legyen jó önnek itt Ojmjakonban, hiszen
a hazájából pont ide vágyott.
Nagy Hideghely – így nevezik az itteni indiánok,
pedig voltaképp kicsi, de, mivel nincsenek szomszédjai,
ameddig akar, a hótakaró alatt, addig nyújtózkodik.
Igen, ez tényleg Ojmjakon, ráismerek, Ojmjakon, ahol
csak képzeletben vannak fesztiválok, és mindig
nulladik napot mutat a naptár.*

*Már tart, ami el sem kezdődött, és mindjárt vége van,
köszönöm, ugrom, itt az lesz, akivé
otthon felejtettem magam.*

FILIP TAMÁS (1960. július 13., Budapest) költő,
szerkesztő.

Frideczky Katalin

Muci néni

Muci néni tipikus *tanbanya* volt. Az a fajta, aki még fizet is azért, hogy taníthasson, és majdan lepedőben kell kivinni az iskolából. De ember tervez, Isten végez, és amikor Muci néni betöltötte a 62. életévét, úgy lapátra tették a tanév kellős közepén, hogy csak úgy nyekkent! Hiába érvelt azzal, hogy csupa érettségizője van, nem hagyhatja őket cserben. Nem számít. Senki sem pótolhatatlan. Majd Muci nénit is pótolni fogja valaki. Ahogy ők tévedtek! Muci néni csak egy van. És pótolhatatlan. A növendékek egy emberként írták alá a petíciót Muci néni maradása érdekében. Hasztalan. „Ha sokat ugráltok, mehettek ti is Kolárovcis tanárnő után!” A gyerekek valóban utánamentek, mert Muci néninél jobban senki nem tudta elmagyarázni a matekot. Az órái színesek voltak és érdekesek, tele egyéni ötlettel, játékos példákkal, melyek egy csapásra érthetővé tették a legbonyolultabb képleteket is. Olyanok voltak az órái, mint egy megelevenedett rejtvényűség, vagy túlélőkaland egy lakatlan szigeten. Így hát magánórákra jártak hozzá, korrepetálásra. Muci néni nem tört le attól, hogy nyugdíjazták. Rosszul esett persze, de levonta a szükséges tanulságokat, és szelíden eldünnyögte magában a jól ismert rigmust:

aki engem nem szeret, nyalja ki a ...! Ez a stílus ugyan nem vallott rá, de a helyzet új hangnemet kívánt. A magántanítványok egész szépen hoztak a konyhára. Muci néni élni kezdett. Hangversenyre, színházba járt, operabérletet váltott, és részt vett minden termékbemutatón, amelynek a prospektusát rendre bedobták a postaládájába. Végighallgatta az előadásokat, elfogadta az ebédet, az ajándék bögrét, de esze ágában sem volt vásárolni bármit is. Eleve gyanús volt neki az ügynökök stílusa. Túl gyakran mondták, hogy „higgyenek nekem”, meg hogy „őszintén mondom”. Élvezte a buszos vidékjárást, megismerte az országot keresztül-kasul, és új ismeretségekre tett szert. Az iskola fikarcnyit sem hiányzott neki. Hála jó természetének a sérelmeket a háta mögé dobta, és megpróbálta a dolgok jó oldalát nézni. Most végre mindenre jut idő, amire azelőtt nem. Összeállított egy bakancslistát, és elsőnek befizetett egy nagy törökországi körutazásra. Mindjárt az első napok egyikén, egy tengerparti üdülővárosban elvitték őket egy bőrruházati árubemutatóra. Muci néni nem akart bemenni, inkább sétálni akart. Úgysem vesz semmit, mondta. Az idegenvezető azonban nem szerette, ha az utasok elkóborognak, ezért beterelte őt is. A félhomályos bemutatóteremben hangos zene mellett sorra vonultak föl a szebbnél szebb modellek. Az egyik pehelykönnyű, selyem finomságú bőrdzseki, amely összegöngyölve belefért egy uzsonnástasakba, egyenesen Muci néni ölében landolt, amikor egy teátrális mozdulattal lehajították a kifutóról. Ő tréfásan úgy tett, mintha ajándéknak venné, és egy hangos *merci* kíséretében már nyitotta is a táskáját. Mindenki fölkacagott. A tulajdonos is, aki egyből kipécézte magának Muci nénit. Ajándék ugyan senkinek nem járt, de az eladótérben jutányos áron vásárolni is lehetett. A *jutányos árak* azonban az eget verdesték, nem nyugdíjas magyar pedagógusok pénztárcájához mérték őket. Muci néni otthon is leginkább csak turkálóban, úgynevezett *pedagógusbutikban* vásárolt. Hozzá volt szokva az uraságtól levetett, de még tisztas küllemű, olcsó ruhákhoz. Rendes üzletbe a legritkább esetben ment be, téblábolt egy keveset, és vásárlás nélkül távozott. Az eladók rögtön megéreztek rajta,

hogy nem potenciális vevő, nem is törődtek vele. Itt is csak bók-lászott az állványok között. Az üzletvezető azonban nem tágított mellőle. Hol ezt ajánlgatta, hol azt. Muci néni nem győzte el-hárítani, bár élvezte a feléje áramló kitüntető figyelmet. Mintha galambpár tipegne. Elöl a tojó, utána a hímeckske. Itt álljunk meg egy pillanatra! Téved, aki azt hiszi, hogy Muci néni, a *tanbanya* netán előnytelen külsejű lett volna. Ellenkezőleg! Nagyon is jó-képű nő volt, s egy *tízest* bízvást letagadhatott volna! Arányos, izmos, kisportolt teste volt, s a lenge nyári ruha kiemelte telt keblét, gömbölyű vállait, szép ívű hátát. Muci néninek azért hív-ták, mert mindenkit *mucikámnak* szólított. Kezdő tanár korától hozzá volt szokva, hogy a diákok *nénizik*. Már huszonéves kora óta *néni*. (A magyar nyelvben nincs egy tisztességes megszólítás a tanárnők számára.) Muci néni most megállt egy sor leértékelt áru előtt, és megdobbant a szíve. Otthon érezte magát. Ez az ő világa! Itt lehet turkálni! Megakadt a szeme egy álomszép, hófe-hér, prémgalléros háromnegyedes kabáton. Az igazgató egyből ott termett, és rásegítette. Muci néni elámult. A tükörből egy dáma nézett vissza rá. Egy ünnepest operettprimadonna, egy va-lóságos filmsztár! A bódulat egy pillanatig tartott csupán. Elég volt egy pillantást vetni az árcédulára, és Hamupipőke úgy érez-te, közeleg az éjfél. Levette a kabátot, és a helyére akarta akasz-tani. Az igazgató azonban nem tágított, és már vitte is a kabátot a pénztárhoz. Ön az első vevőnk ma, mondta. Mennyit tud érte adni? Muci néni osztott-szorzott, és egy olyan alacsony összeget mondott, amiről azt gondolta, komolytalan, és végre le tudja ráz-ni ezt az erőszakos fickót. A férfi azonban mosolyogva bólintott, és már blokkolta is a primadonnakabátot. Muci néni száz euró-ért vett egy forintban százezret érő csodát! A többiek körülállták, és amikor meghallották, hogy mennyiért vette, majd' meghaltak a sárga irigységtől. – És még te nem akartál bejönni! – mondták, és kint sorban fényképezkedtek vele. Muci néni mosolyogva bújt a hermelingallér mögé a plusz negyven fokban, és boldogan túrte, hogy bohócot csináljanak belőle. Egész hátralévő török-oroszági útján külön csomagban vitte magával a féltett kincset,

és akasztotta esténként mindig más szállodában szekrénybe, hogy ne gyűrődjön. Viszont a betervezett különprogramok egy részéről le kellett mondania. Így sosem tudta meg, milyen egy igazi török masszázs vagy a Tündérvölgy napfelkeltekor, hőlégballonról nézve, Kappadókiában. A maradék pénze éppen csak arra volt elég, hogy ásványvizet vegyen, ha megszomjazik, meg pár képeslapra. A családnak nem is tudott ajándékot venni. Hazaérve ugyan gavallérosan felajánlotta a lányának a kincset érő bőrkabátot, de az elhárította, mondván, hogy nem az ő stílusa. A kabát sokáig állt a szekrényben, érintetlenül. Muci néni továbbra is orkándzsekiben, ballonkabátban járt ide-oda. Aztán jött a meghívó az ötvenéves általános iskolai találkozóra. – A bőrkabátot fogom fölvenni – határozta el Muci néni. De akkor már elmegyek fodrászhoz is. Egy rendes cipő meg táska is kellene. Milyen ruhát vegyek föl? Egy háromnegyedes kabáthoz nem vehet föl akármit az ember! Muci néni kénytelen volt *beruházni* egy új ruhába. A padlizsánlila, ejtett vállú dzsörzérucha lefelé szűkült, a térdet épp hogy csak eltakarva. A felső részt bőven redőzött kámzsanyak díszítette. Illett hozzá a köldökig leérő, dekoratív bizzu lánc. Muci néni máig nem öszülő, ondolált, gesztenyebarna fürtjei fényes hullámokat vetettek az arca körül. A találkozóra a Pilvax Kávéházban került sor. Szemerkélt az eső. Muci néni taxival érkezett. A vendégeket köszöntő libériás ajtónálló mélyen meghajolt, szélesre tárta az ajtót Muci néni előtt, és azt mondta, *parancsoljon, művésznő!* Muci néni egy pillanatra meghökkent, aztán elmosolyodott, fölvetette a fejét, és pénzt nyomott a londoner markába: – *Tegye el, mucikám!*

FRIDECZKY KATALIN (1950. július 11., Budapest) zongoraművész, tanár, Irodalmi Jelen-prózadíjas író.

Halmosi Sándor

Fények között a bűn

*Fények között a bűn, és a rengeteg
harmadik. Gyalulatlan fogpiszkálók,
ahogy állunk sután, mint amikor még
emberek voltunk. Az én vétkem az én
vétkem is. Mindennapi kenyereinken
a nemespenész.*

HALMOSI SÁNDOR (1971. szeptember 5., Szatmárnémeti) Prima Verba- és Pjeter Bogdani Nemzetközi Írószövetség költészeti-díjas költő, műfordító, matematikus.

Vass Tibor

Leendő vers, öngyilkos költők emlékére is

„Legyen nagyobb erőd a fájdalomnál!”
(Tompá Mihály)

*A Leendő vers majd nem könnyen
beszél egy leendő öngyilkossal.
Olyannal, aki visszavonzzhatatlanul
vonzotta be a halált,
nincs, ami szándékából kitérítse.*

*Pár perce van hátra,
talán öt, a leendő öngyilkosnak,
pár perc,
talán öt múlva a leendő szónak se lesz értelme,
se a beszélőnek, se a leendő öngyilkosnak.
Egyediüli értelemmel
a Leendő vers bírhatna majd,
ha idejekorán megszületne mégis.*

*A leendő leesendő lesz pár perc,
talán öt múlva,
egy hídkorlátton lép át a leendő öngyilkos,
halála azt követően pár perc,
talán öt múlva beáll.*

*A Leendő versből csakhamar okkal
hagyjuk el a leendő szót.
Okkal hagynak el szavak
bennünket utoljára értelmesen, értelmetlenül.
Minden hídkorlát véd, támaszt,*

*feltételeket a halálnak. Minden halál értelmes.
És minden az értelmetlen halál korlátja is egyben.
Az öngyilkosságnak is van értelme,
az öngyilkosság is értelemmel teljes.
Ahogyan pár perc, öt talán.
A méltóság teljessége hatja át a perceket,
adja át utolsóknak őket.*

*A teljesség méltósága elején
lett volna még öt, most már nincs.
Közeleg, visszavonzhatatlanul,
a leendőség vége.*

*Istenem, mondja a beszélő sírva,
pedig nem hisz Istenben, megszólítja sírva mégis,
pár perccel, talán öttel a leendő öngyilkos előtt.
Istennek hirtelen értelme lesz
a nem hívő számára is,
mást ebben a helyzetben nem tud megszólítani.
Se értelmesen, se értelmetlenül.
Az idő korlátot szab. Isten hallgat*

*a szóra. A beszélő kérlelésére
a volt leendő halotthoz fordul,
ad neki pár percet, talán ötöt még,
hogy partra vesse a hídkorlát vonzáskörzetében.*

*Isten egyes esetekben visszavon,
óhatatlanul.
A Leendő vers olyankor nem a korlátot,
hanem a hidat tünteti el az útból,
pár percet tüntet el,
ötöket is talán,
méltósággal úgy, hogy észre se vesszük.
Se most, előtte.
Se közben, se azután.
Végképp nem akkor,
amikor korán, se akkor, amikor késő.*

VASS TIBOR (1968. augusztus 28., Miskolc) József Attila-díjas költő, képzőművész, a Spanyolnátha alapító-főszerkesztője.

Abafáy-Deák Csillag

Bábszínház

Nagyi megharagudott rám. Elajándékoztam a porcelánfejű babámat a barátnőmnek; nem kiabált velem, halk, szomorú hangon vont kérdőre. Nem tudtam mit válaszolni.

A baba régi családi darab, féltve őrizte, nekem. Két-három évesen toporzékoltam, hogy adják a kezembe. Majd ha kicsit nagyobb leszel, eltörök, ha nem vigyázol rá. Hatéves születésnapomon a porcelánfejű babát bontottam ki a csomagból, de amikor játszani kezdtem vele, azonnal rám szóltak, vigyázz, le ne ejtsd. Vigyáztam, de untam csak úgy tartani a kezemben. Gyönyörű volt az arca, és a szemét állandóan lehunyta. Mintha ő is félne attól, hogy ha leejtem, összetörök.

Akkoriban gyakran játszottam bábszínházast. Leginkább a bábok tetszettek, láttam előadást a tévében. Kérdeztem a szüleimet, lehet ilyen bábokat vásárolni? Nem, de minek az neked, van sok szép babád, és most már a porcelánfejű is a tied.

Régi babaruhákból és drótból készítettem egy pár bábút, és meséket találtam ki hozzájuk. Nem hasonlítottak egyik mesefigurára sem, ezért kellett saját mesét kitalálnom. A bábokkal sokat játszottam, a porcelánbabát ilyenkor lefektettem. Bejöttek a szomszédgyerekek, sorba ültem őket, és lejátszottam nekik egy friss mesét. Másnap megint jöttek, hogy játsszunk, én is benne voltam, de hamar felborult a rend, mert ekkor egészen más dolgot mutattam be nekik. Nem tudtam ugyanazt elmondani, igaz, nem is akartam, hülyeségnek tartottam még egyszer ugyanazt lejátszani, de még ha akartam volna, sem tudtam volna ötféle szöveget egyszerre fejben tartani. Ennyi bábom volt, és valamennyit én mozgattam.

A gyerekek sugdolózni kezdtek az előadás közben, és amikor még a bábok neveit is megváltoztattam, akkor azt mondták, ez nem is bábszínház. Erre nagyon feldühödtem, összeszedtem a bábokat, és nem voltam hajlandó tovább játszani.

Egyik távoli rokonunk a bábszínházban kapott munkát. Mikor elvittek a szüleim egy előadásra, megígérte, hogy szerez nekem néhány igazi bábót, és az előadásban szereplő bábokból is kaphatok. Voltak életnagyságú bábok is, de egyelőre csak pár kisebbet adott. Boldogan vittem őket haza, a szomszéd gyerekek is nagyon irigyelték. Odatettem a régi bábjaim mellé, és úgy játszottam velük, csak az volt furcsa, hogy az újak nem akartak játszani, beszélgetni a saját készítésű bábjaimmal. Azt éreztem, hogyha tudnának járni, a sarokba húzódnának. Próbáltam összebékíteni őket, de nem jött össze, és egyetlen érdekes történet sem jutott eszembe. A porcelánbabát felültettem, hogy legyen nézőközönség is, így kénytelen volt nyitva tartani a szemét. Ez sem használt.

Néhány hét múlva még egyszer megnézhettem a bábszínházban ugyanazt az előadást. A *Piroska és a farkas* játszották, de elment a kedvem az egésztől. Sajnáltam, hogy Piroska most sem veszi észre, hogy a farkas be akarja csapni, felöltözött nagymamának, és a korábbi előadáson is meg akarta enni. A végén Piroska mégis legyőzte a farkast, sőt a nagymama is előkerült a hasából, csak az nem volt előttem világos még mindig, hogy Piroska miért nem emlékszik arra, hogy a farkas a múlt előadáson is fel akarta falni, és miért nem tudnak a bábszínészek semmi mást kitalálni, azért kényszerítik szegény kislányt, hogy alakoskodjon. Ha én irányítanám a bábszínházat, nem tudnám ezt szegényen megtenni, és a többi bábbal sem, hogy ugyanazt játszassam, mondassam velük milliószor. Mintha Piroska nem tudná előre, hogy a farkas úgyis megeszi a nagymamáját! Pedig nagyon szereti a nagyit, másképp el sem indult volna egyedül az erdőbe, és a bábosok nyomására mégis kénytelen szóba állni a darab elején a farkassal. Elhatároztam, hogy nem megyek addig bábszínházba, amíg ott ilyen buta bábosok játszanak. Azt sem értettem, hogy Piroska miért nem lázad ellenük.

Amikor hazaértem, a baba eldőlvé feküdt a kanapén. Csak az egyik szeme volt csukva. Mintha kancsallá vált volna, ahogy sokáig nézte a kínládásomat a bábukkal. Ezután ajándékoztam el a szép porcelánbabát a barátnőmnek. Boldogan rohant haza, a kö-

tényébe csomagolta, és folyamatosan beszélt hozzá, a baba pislogott, mintha értené a szót. Nem bántam meg, hogy odaadtam, csak nagymamát sajnáltam. Bejött, állt a szoba közepén, még most is szomorú volt az arca, nézte a bábukat, a kis esetleneket és a szép bábszínháziakat, és azt kérdezte, ezután ezekkel játszol? Nem várta meg a választ, leült, és az én bábuimat vette kézbe, intett, én is vegyek fel egy színházi bábút: Te kezdesz, mondta.

ABAFÁY-DEÁK CSILLAG (1949. február 1., Marosvásárhely) író, kritikus.

Horváth Florencia

Az utolsó

R. S.-nek

*Hogy nem akar engedni a szorítás.
Azóta sem. Hogy a napokat már csak
visszamenőlegesen számolom. Mintha
az adventi naptár minden második
ablakát nyitnám csak ki. Úgy mosódik
össze folyó és part, mint egykor
tenyereink. Most van a változás.*

*Az átmeneti állapot, a tűpontosan
kimért útvonal fele. Úgy tanították,
a legnehezebb túllendülni a holtponton.
Ki kell bírni, utána könnyebb. Talán
ha nem tudnám, ösztönösen is ezt tenném.
Vannak kapcsolódások. Elkezdett imák*

*és soha be nem fejezett mondatok. Ez is
ilyen. Vagy ilyennek tűnik. A látótávolság
egyre nő, korábbi alakjaink zsugorodnak.*

*Hogy most sem értem a hullámverést,
a betűk hangtanát, a megfestett fehér zajt.
Hogy nem engedett le a torkomban lévő
luftballon azóta sem. Megmarad a kapocs.
A röplapdaháló csatlakozása a tornatermi
bordásfalhoz, az elosztóé a konnektorhoz
és mindenhez, ami elektronika.*

*Még mielőtt, ezt el
akartam mondani.*

A szerző a vers megírása idején Móricz Zsigmond-
ösztöndíjban részesült.

HORVÁTH FLORENCIA (2002. január 22., Cell-
dömölk) Móricz Zsigmond-ösztöndíjas költő, új-
ságíró.

Hans-Henning Paetzke

Ripacskomédia

Kinda Gabriella fordítása

Egy nappal John F. Kennedy meggyilkolása után, amiről a láger-rádió híreiből értesültünk, a 3-as barakk előterében bizalmamba avatom Kurtot. A Kennedy-gyilkosság háttéréről folyó találgatások olyan hangulatot teremtenek, amelyben szükségét érzem könnyíteni a lelkiismeretemen. Sötétben tapogatódzunk. Ki áll a merénylet mögött? A világ titkosszolgálatai most biztos felépítenek egy hazugságvárat, hogy félrevezessék a független tömeg-tájékoztatót. Zavart vagyok. Fejemben vadul kergetik egymást a spekulációk. Eltöprengek a felelősségről mások életéért és haláláért, saját felelősségemről az éppen megszületett életért.

Kurt biztosít, hogy nagyon is megért. Mégis, azt hiszem, valójában elborzasztja, hogy mutatott vallásosságom mérhetetlen könnyelműséget takar. Kurt azt állítja, ő is átvészelt már néhány kalandot. Nem túl meggyőző pajzánkodásának története a parókia íróasztalán a lelkész leányával, akinek apja később püspök lett, és megpróbálta elérni az ítélet megsemmisítését. Néha azt hiszem, csak kitalálta, hogy felvágjon vele, vagy a beszélgetés komikus fordulatával enyhítse kínzó büntudatomat.

Miután könnyítettem lelkiismeretemen, témaváltással próbálok kikecmeregni az önvádaskodó gyónás szövevényéből, amikor felfedezem az ablak előtt különleges barátunk, „Ablakrém” főtörzsőrmester kíváncsi tekintetét. Azért hívjuk így, mert megvan az a képessége, hogy mindig éppen olyankor bukkan fel az ablaknál, amikor a barakkban a tábori szabályzatba ütköző dolog folyik. Félni nem félünk tőle, noha más barakkban tartózkodni a legszigorúbban tilos.

Erős a gyanúnk, hogy szeretné elnyerni a rábízott foglyok barátságát, vagy legalábbis kivívni a börtönarisztokrácia elismerését,

amelyhez szerinte a politikaiak tartoznak. A tábori szabályzattal kapcsolatos hanyagságot ostorozó tirádájának szemrehányásai annak hangsúlyozásában csúcsosodnak ki, hogy engem, a 724-est a 3-asból semmi másért, csakis a beszédtehetségemért irigyel. És különben nemcsak ő, a nevelő elvtárs, hanem felesége is a pedagógia tanulmányozásának szenteli magát. Feltűnő, hogy a „pedagógia” szó utolsó szótagját hangsúlyozza. Mintha azt a benyomást akarná ezzel kelteni, hogy jártas a görög nyelvben.

A jó és kellemes társaság, amelyben itt lehetek, mégsem képes feledtetni, hogy be vagyok zárva; nem képes feledtetni a vérebe- ket a biztonsági sávban a két kerítés között, melyek egyikében állítólag áram van; nem képes feledtetni az őrtornyokat, ahol éjjel-nappal géppisztolyosok vigyáznak; nem képes feledtetni a sorakozó idején vállra vetett géppisztollyal, pórázra fogott kutyával az elítéltek mögött álló öröket, akik a rend katonás betartását biztosítják; nem képes feledtetni a sok kisebb-nagyobb kellemetlenséget az ellenséges köztörvényesek részéről, akikkel az asztalon és az emeletes ágyon osztozom; nem képes feledtetni, hogy megpróbálnak bennünket, ha csekély eredménnyel is, agymosásnak alávetni.

Amikor egy rosszul felkészült és dadogó előadó arra vetemedik, hogy az étkezőben marxizmus-leninizmusra oktassa az elítélteket, felháborodva és utálkozva hagyom el a termet. Egyedülként. Az előadó abbahagyja a dadogást, rémülten mered a helyiségbe, fél, hogy más elítéltek is felállnak helyükről, és meg merik tenni azt a szörnyűséget, hogy követik példámat. A fogolytársak bennsejünkben ujjonganak, hogy egyikük mindannyiuk nevében mintegy szimbolikusan megteszi azt, amit valamennyien szívesen megtennének.

Odakinn az egyik nevelő, aki bölcs előrelátással a terem bejárata előtt örködik, megkérdezi, miért távoztam idő előtt a hittanóráról, és hajlandó vagyok-e visszatérni. Nem vagyok. Lázongó természetem miatt, melyért már anyám is gyakran megrótt, a lágerben a retenthetetlen hírében állok. Szokatlan kérvényem, hogy holmijaim közül adják ki a latinkönyvet és a Bibliát, valamint az alkotmányos

vallásszabadságnak megfelelően tegyék lehetővé számomra a vasárnapi istentisztelet látogatását, kiváltja a fogolytársak elismerését, még ha alkalomadtán halvány mosoly kíséretében is.

A lágervezetés hallgatásba burkolózik.

Egy alkalommal, amikor brigádunkat hét végén szigorú őrizetel termésbetakarításra viszik a közeli földekre, nálam van egy levél, melyben atyai barátomnak, a löknitzi lelkésznek részletesen leírom a lágeréletet. Egyik pillanatban, amikor úgy érzem, nem figyelnek rám, egy jóindulatúnak tűnő traktoros kezébe nyomom a levelet. Becsületes tekintete mintha azt sugallná, hogy a mindkét oldalán sűrűn teleírt papírlap el fog jutni címzettjéhez. Beszélni egymással nem tudunk, az tilos.

Nemsokára karácsony. A napok hidegebbek, az NDK-ban nincs elég szén, a Schwarze Pumpe szénbányáiban pótműszakokat iktatnak be, hogy enyhítsenek a hiányon. Vasárnapra az én brigádomat is beosztják egy pótműszakba.

Az örök idegesnek tűnnek, bennünket, három foglyot a lágerkapuhoz rendelnek, ahol egy hadnagy, akiről később azt halljuk, hogy higgadtnak és megfontoltnak ismerik, utasít, hogy csatlakozzunk a munkások menetoszlopához. Arra az esetre, ha továbbra is vonakodnánk, zárkával és más büntetésekkel fenyeget. Fogolytársaim, egy Jehova tanúja és egy szökési kísérlet miatt lecsukott fiatal, rokonszenves potsdami pincér, akiknek éppoly kevés kedvük van a pótműszakhoz, mint nekem, engednek a nyomásnak. Nem tudom, mi üt belém, de én továbbra sem adom be a derekamat. Miért? Bizonyosan nem azért, mintha olyan borzasztóan bátor volnék. Ellenkezőleg: a félelemtől elszorul a torkom. Cselekedetem energiája az anyagtömeg tehetetlenségére emlékeztet. Ha egyszer lendületbe jön, nem lehet megállítani.

A megfontolt nevelő és hadnagy magánkívül van a dühtől. Habzik a szája. Előrohanó társainak azt ordítja, hogy engedjék szabadon és uszítsák rám a kuttyákat. A fegyveres hadnagy torokon ragad engem, a védtelen foglyot, és a lágerkapuhoz szorít, hogy nyomatékot adjon pedagógiai mondanivalójának. Már képtelen vagyok gondolkodni.

Magával ragad az ellenállás heve. Eszemben sincs meghunyászkodni. Mintha kitörölték volna agyamból a gondolkodás és az észszerű cselekvés lehetőségét. Közben a rémülettől kiveri a víz a homlokomat. Valami defektusom lehet: amikor úgy hiszem, igazam van, képtelen vagyok változtatni, ragaszkodom az első döntésemhez. Rosszindulatú külső szemlélő könnyen kezelendő kényszerneurózist látna ebben, és pszichiáterhez utasítana.

Arcomban a súlyosan ziháló hadnagy kellemetlen, forró lehetével, torkomon a kezével, hátamban a kapuval, nem utolsósorban a kutyáktól való félelmemben szégyentelenül kihasználom a helyzetet: fejemet a kapuba verem, mintha támadóm tette volna, és a földre rogyok. A foglyok később azt beszélik a lágerben, hogy brutálisan összeverték.

Megéreztem az egyedüli esélyt, hogy hatásos fellépéssel megmeneküljek a fenyegető veszélytől. A földön fekvé gondolkodom, mit kell tennem. Nem jut eszembe jobb, mint sírógörcsökben rángani. Mit sem használ az időközben egyik pánikból a másikba eső hadnagy bátorítása, aki az elősiető lágervezetőknek hiábavalóan bizonygatja, hogy nem bántalmazta a 724-es elítéltet a 3-asból. Hordágyon visznek a kórházbarakkba, de sírógörcseim ott sem csillapodnak. Úgy érzem, mintha az elmúlt évek minden feszültsége e könnytengerben oldódna fel. Nem tudom, mi van körülöttem, szemem behunyva, csak a szám, amelyből éles hangok törnek elő, tágra nyitva. A valóság és a ripacskomédia határvonala elmosódik. Már magam sem tudom, nem érzem-e tényleg mindazt a fájdalmat, amelyeket a hangok kifejeznek, nem löktek-e tényleg a földre. Arra is gondolnom kell, hogy láthatóvá és hallhatóvá tett fájdalomam intenzitása semmi esetre sem csökkenhet, különben még hatáság elleni erőszakot varrnak nyakamba a smaszerek.

HANS-HENNING PAETZKE (1943. szeptember 1., Lipcse) Füst Milán-, Déry Tibor- és Janus Pannonius műfordító-díjas fordító, író.

Debreczeni György

a tanárnő

*a tanárnőt egy vegyülettel
boldoggá lehetne tenni
de én valami másra gondolnék
olyan szépen feszül a blúza*

*bedugnám orrom a köldökébe
és azt mondanám
hogy én vagyok az a vegyület
tanárnő tessék boldognak lenni*

DEBRECZENI GYÖRGY (1958. február 2., Budapest) Bánkúti Miklós-díjas költő, író.

Benyhe István

Élet a képben

(az idő mérték)

*Éled a kép meg a múlt az előhívó folyadékban,
vérszínű lánggal fénylő vegykonyhában a múltunk
titkai úsznak, s feltámad sok elfeledett kép.
Ott a fonákja mutatja a dermedt múlt idejéből
fixírben merevült képét sok egykori arcnak.
Múlt hagyatéka fölött elméláz most a jelenkor,
s bölcsnek tűnik a most. Az elődök, hajdani tettek
értelmét kutatóban összegződik a múltja*

*képbe fagyott, barnásan mattra fakult nagyapáknak,
s orgonabokrok közt kacagó lányok sziluettje,
hangja az évszázad mélyéről is lágy örömet kelt?
Ebből a szép idilli világból nőtt ki sötéten
vasmarkú jelene irgalmatlanná váló,
csak a jövőre tekintő önző démonainknak?
Meköt a múlt, de mégis, a kép tovább öregedhet,
mint a halott körme, kiterítve is egyre növekszik,
míg ravatala után a sír végleg befogadja.
Múltat idéző kép politúrja sánca mögül néz,
s látszik, ahogy a sok arc megöregszik, ott a papíron.
Kedvesed is kibomló copfjában kikericcsel;
szép lányos mosolya miért vet vénasszonyi ráncot?
Csalfa a kép, vagy a szív is méri időnk rohanását,
bármit is mond a papír, a múlt csak múltat idézhet.
Nincs két óra, amely együtt járhatna időnkkel,
csillagidőhöz hogy rendelhetnénk mutatókat?
Fény s árnyék közt futva biztos időt ki kereshet?
Múltunk rögzítetten is áttör a kép szorításán:
régvolt ifjú szemünk néz ránk ma agg sugarakkal.
Nem tudom én, de biztosan érzem, tükre hamissá
válik annak, kit a papír konzerválhat csak,
míg a futó emlék fiatalnak őrzi a vént is.
Egyre mohóbban sóvárog ma az emberi az éhség
életre s mindarra, mit élet adhat e földön.
Életéhséget nem csillapíthat a lélek,
nincs annak patikája, elvonszolna pokolra,
hogyha nincs szeretet, mi lelkünket melegítné.
Képe sem mozdul, tükre nem él, mégis fiatalság
pírja lobog rajta hevülő tiszta szerelemből,
ifjúság tüze mit feledés sem tud letörölni,
mert ott más világot mér az idő s mértéke
szívben, csontban, vérben van, s nem szürke papíron.
Átsegít az anyag sok emlékünknél szakadéknál,
kínálva egy esélyt, hogy a tetteket újra ítéljük*

*szembesítésben azzal, mi vezette a sorsunk.
Semmilyen fixír nem rögzítheti azt, ami bennünk
múlni akar, vagy kín emléke meg nem erősít.
Csak az öröklét ős tüze éghet örökkön-örökké,
mert az ég igazát nem cáfolhatja idő.*

BENYHE ISTVÁN (1954, Budapest) tanár, közgaz-
dász, író, geopolitikai szakértő.

Kabdebó Lóránt

Kedves Barátom, Zoltán!

Van egy rossz olvasási szokásom. Nem újonnan szedtem össze, hanem a kezdetektől, amikor egy unalmas nyaralás idején rászoktattak jó szüleim az olvasásra. Megnézem a könyv elejét, ez még természetes szokása lehetne az olvasásnak. Majd a végét is kinyitom: lássam, hová vezet a történet. Mit kapok cserébe azért, hogy szüleimet hagyom, hogy ebéd után az üdülőbe visszaérve délutáni álmukat fogyaszthassák. Hagyjam nyugodni őket. Én meg nem azon izgulok eközben, hogy a véletlenül kezembe adott könyv milyen eseménnyel zárul majd le, hanem nyugodtan törődhetek azzal, hogy miért ekképpen zárul az adott történet. Persze az évek során szakmai érdeklődésem kialakulását követve időt és izgalmi lehetőséget nyerek majd fokozatosan arra, hogy azon tűnődjek olvasás közben: miért is ez vagy ezek történnek ugyanezekkel az emberekkel, majd pedig: mire jött rá a történet megálmódója meseszövése során, miért éppen ehhez az eredményhez vezet a külön ítélet során hőseit, sőt még azon is elgondolkozhatom: miért egy

ilyen végeredményhez, miért éppen ezeket az embereket választja ki a maga számára. Még bonyolultabban: miért éppen ezt a történetet játszatja el éppen ezekkel a szereplőkkel.

Na mármost, ugye emlékszel, amikor legújabb (na ehhez a szóhoz majd még visszatérek!) könyved megjelenése pillanatában e-mailben is elküldted, mit válaszoltam? Jó könyvnek gondolom, mert a végével felkeltetted érdeklődésemet. Bölcs voltál, nem kérdeztél rá: mivel? Hál' istennek. Úgysem tudtam volna lényegileg válaszolni. Valami olyasmit felelhettem volna: van egy regény, amelyről azt szoktam mondani – az ötletet Illyéstől loptam –, hogy az általam ismert öt legjobb magyar könyv között tartom számon. Azt együltő helyemben olvastam el: mert érdekelt, hogyan lehet az, hogy amivel kezdődik, a végén ugyanazokkal a mondatokkal fejeződik is be. Pedig közben eltelt legalább ennyi év! Otthonról ide érkezett, és most indul vissza, itthonról haza a saját történetét elbeszélő egyetemista lány. És most, mármint amikor veled beszéltem erről, akkor ez az együltő helyben való olvasás elképzelhetetlen lehetett volna, mert éppen két szemműtét előtt álltam, és még azt sem tudtam, hogy egy sokhullámos vírusvilágjárvány szakad ránk a maga állandó világra kérdésével, ami nemcsak a műtétemet halogatja, de a világ létére való rákérdésemet is jó néhányszor megfogatja. Mostanáig kellett várnom, hogy azt hihessem, ma már talán tudok válaszolni fel nem tett kérdésemre. Legalábbis addig, amíg ki tudja, milyen újabb fejleményekkel kell majd még szembenéznünk.

Most tehát éppen jókor hívtál fel, méghozzá igen trükkösen. Szerkesztés alatt álló könyvem szerkesztőségéből, a kiadó jó angyalának telefonján. És megint nem kérdeztél. Továbbra is nagy bölcsen. Csakhogy most már tudtam volna megfelelni, legalábbis könyvedet illetően. Ugyanis az általad szerkesztett folyóirat egyik szerkesztőjének pár napja már elköteleztem magam. Jeles évfordulóra készül lapotok. Neki talányosan azt feleltem: épp jókor hívtál, már tudom is, mivel tudok eleget tenni kéréseteknek. Neki nem mondtam, mi lesz ez. Neked továbbra is titokzatosan válaszoltam: Eszternek már megmondtam, hogy írok valamit nektek.

Írok egy levelet neked, a könyvedről. Pontosabban: a világ dolga-iról. Megpróbálok arra válaszolni, amire mindeddig senki sem tudott végérvényes választ adni. De mielőtt elindítanám gondolataimat, amelyek bennem kavartak szöveged olvasása idején, hadd idézzem azt a bizonyos egyszerre kezdő- és záró mondatot, ami között ez a sok százoldalas szöveged ott lebeg, izgatva a világ megidézett legnagyobb filozófusait és legparányibb embereit, mindnyájunk mindennap újra és újra feltámadó kétségeit. Azt a mindig megismételhető kérdést: mi dolgunk a világban.

A kezdet: „*És miért nem akarsz lemosni a kocsimat? – rántja meg a vállát ingerülten a harminchat éves, madárcsontú nő. Téglavörösre festett haja alatt megvillan fehér homloka. Kimért, hűvös pillantást vet az előtte álló fiatalemberre.*

Reszkető ujjáival felpattintja retikülje kapcsát, kihalássza pénztárcáját, és meglóbalja a fiú orra előtt.

– Egy ötvenesért megteszed? – kérdezi, és jobb keze megáll a levegőben.”

És a vég: „*Az évkezdést az előírt könyvek beszerzésével töltöték, csak szeptember második felében tűnt fel nekik, hogy Melanie még mindig nem jött kocsit mosatni, pedig Fredy egyik délelőtt be is mutatta, hogyan buherálja majd meg az autóját. Közben részletesen ismertette a fázisokat, egy vajszerű Toyota hibrid RAV4-es gördült be a kocsimosóba.*

Farmerbe öltözött, madárcsontú nő szállt ki a dzsipből. Kalászszőkére festett haja alatt megvillant sápadt homloka. Fekete napszemüvege mögül nem látszott, hogy kimért, hűvös pillantást vet Fredyre. Reszkető ujjáival felpattintotta a retikülje kapcsát, kihalászta a pénztárcáját, és meglóbalta a fiú orra előtt.

– Egy ötvenesért megteszed? – kérdezte, és jobb keze megállt a levegőben.”

Ezzel zárul a könyv. A kezdet így bontakozott. Kibomlott a könyv. Két történet egymásba mosódott:

„Átfut az agyán az elmúlt napok kálváriája. Maga előtt látja Richard nyugodt, ördögi tekintetét, a szája szélén bujkáló fagyos mosolyt. Túlzott magabiztosságát, ahogyan a magasból fölényesen tekint le rá. Pillantásában közöny, nyers megvetés tükröződik. Úgy érzi, elhagyja minden ereje, és a következő pillanatban süllyedni kezd alatta a föld. Elnyeli a rideg mélység, ahonnan nincs remény feljutnia a napfényes térre.

Melanie reggel arra ébred, hogy valaki motoszkál a szobában. Dünnyögésfélét hall, titokzatos, puha neszezést. Nem nyitja ki a szemét, de feszülten figyel minden apró zöreijre. Valaki járkál a szobában – gondolja –, de a mozgás elhaló hangja türelemre inti. Megfeszült idegszálaait idegen, megmagyarázhatatlan nyugalom csendesíti, és ahelyett, hogy felugrana az ágyból, megadóan visszaejti fejét a párnára. Talán Richard kelt fel, és szokásához híven kajtat valami után, amit tegnap biztosan oda tett, de ma nem találja. Mit sem törődik azzal, hogy ő még itt van a meleg, selymes paplan alatt, még szundikálna, mert ma nincs miért korán felkelnie.

Elalvás előtt mindketten megígérték, nem zavarják fel egymást, akkor ébrednek, amikor jólesik. Mielőtt Melanie-hoz bújt volna, Richard suttogva meg is ismételte felesége kívánságát, ha a reggeli kábulatban megfeledkezne erről.

Éjjel kettőig szeretkeztek.

Az időpontra világosan emlékszik. Mielőtt lehunyta volna a szemét, az ágygal szemben függő órára tévedt a tekintete. Egy ideig kitartóan bámulta a másodpercmutató feltartóztathatatlan mozgását. Arra várt, hogy érzékei megnyugodjanak, gondolatai a távolba vesszenek. Enyhüljön a mellében vibráló feszültség, emlékezetében melankóliával keveredjen a megismételhetetlennek tűnő szeretkezés élménye, a lüktetés. Mintha a testébe most vissza-visszatérő pulzálás őrszeme lenne mindannak, ami kettőjük között az éjszaka történt. Nem akarja elfelejteni az élményt, azt kívánja, hogy még sokáig lüktessen benne.

Melanie kéjesen kinyújtózik a paplan alatt. Bal oldalára fordul, és átveti jobb lábát az ágy másik felére, ahol a lepedő hűvö-

sébe téved. Ahelyett, hogy a hirtelen változás felfrissítené, csendes szenderegésre készíti. Az álom és az ébrenlét keskeny mezsgyéjén időzik. Gondolatai lassú, sekély mederben kúsznak tova a valóság meredélyei és az elnehezedő tűnődés halmjai között. Az ernyedésben képek villannak fel, újra érzi Richard borotvált ölének izgató, lágy simaságát, a tenyerében megránduló heréket, ahogy a felhevült türelmetlenség izgága mozgásra készíti a férfit. Ő nyelvére veszi őket, és halk, apró cuppanásokkal igyekszik időtlen időkig ajkában tartani, hogy ez a pillanat, a tapintás ópiuma és a bőr íze, ez a természetfeletti érzés az örökkévalóságig tartson, és talán tovább.

– Hová tetted a kocsikulcsot? – hasít az álommal terhes levegőbe Richard éles hangja.

Melanie körül hirtelen összetörik a csend üvegfala, fülsértő csőrömpöléssel hull a szoba padlójára. Ájult mozdulat követi a hangokat. Lassan, napfelkeltéhez hasonlóan világosodik meg benne, hogy hozzá szólnak.

– Mit akarsz a kocsimmal? – mered a szoba sötét homályába, és megpróbálja eltüntetni az emlékének hálójába akadt mozdulatot, amint szájából kiengedi a bársonyos bőrbe vont heréket.

– Ki akarom venni a dolgaimat. Este az ülésen felejtettem őket – koppannak a férfi szavai.

– Az előszobában keresd, a kisasztalon! Megtaláltad?

– Még nem!

Egy ideig Richard papucsának csoszogása visszhangzik. Hosszú másodpercek telnek el, míg megérkezik a válasz.

– Igen!

Melanie felemelkedik az ágyból, elválk a testével felmelegített lepedőtől, szertelen mozdulattal kinyújtja jobb kezét.

– Kérlek, gyere vissza hozzám! – sóhajtja lágyan, és ernyedten zuhan a párnára.

Ajkai némán mozognak, mintha azt kérdezné, miért kell őt kora reggel ilyen ostoba semmiségért kizökkenteni a szenderegésből, kirángatni abból a világból, ahol pillanatokkal ezelőtt még olyan jól érezte magát.

Lassú mozdulattal bal oldalára fordul, és felhúzza a térdét az álláig.

Aztán nem emlékezik semmire.

A fiatalember átveszi az ötvenest. Mélyen Melanie szemébe néz. – Elkerülsz – sziszegi a nő fülébe. A másodperc töredéke alatt, míg feléje hajol, megérzi a gyöngyvirágra emlékeztető parfüm illatát, mélyen magába szívja bódító erejét. Pillantása a fehér nyakon szendergő szörpíhékre esik. Nem kell hozzáérnie, a pusztá látvány is felajzza.

– Felém se néztél – ismétli meg, mint aki csak magának mondja, nem is vár rá választ. Pedig hallani akarja Melanie hangját, szavát szomjazza, szelíd tekintetét keresi, kamaszos ragaszkodással, csapongó gondolataival, egész lényével őt akarja, az előtte álló nőt.

– Már mondtam, hogy felejts el, Kenny White! Mostanában kevés a szabadidőm – néz rá a nő fagyosan, és megbántottságról árulkodnak arcvonásai. De ahogy kimondja a felejts el, maga sem érti, miért, közel lép a fiúhoz, és az arcába lehelve megismétli: – Nem arra kértelek, hogy kopj le rólam? Ígértem, ha kedvem lesz, felhívlak – áll vissza a vizes járdaszegélyre, és tettetett szórakozottsággal üres szék után kutat. De nem lát semmit, amire leülhetne.

A szerelőműhely melletti kis parkban talál egy üres padot. Megigazítja napszemüvegét, és nagyot szippant a zsenge tavasz virágillatából. Körülötte a város monoton morájába felgyorsuló motorok, hirtelen fékező gépkocsik zaja vegyül.

Testében vibrál ez a zaj.

Április vége van.

A valószínűtlenül kék égen egyetlen felhő sem időzik.

Hirtelen valaki átöleli. Kenny szinte abban a pillanatban el is engedi, és hangosan felnevet.

– Bocsi – szabadkozik, miközben vigyorog. – Nem akartam. Itt a kocsi kulcsod.

– Köszönöm – mondja a nő, de fel sem néz Kennyre, és hogy korábbi ingerültségét valamivel eloszlassa, megszorítja a fiú kezét.

– *De te ne hívj! – mondja erélyesen, és beül a volán mögé.*

Kenny keserű mosolyra húzza a száját, és nagyot bólintva becsapja a kocsiját. Valami csúnyát gondol. Forgatja a nyelvén a szavakat, de végül nem mond semmit. Rosszkedvűen lépi át a bejárat küszöbét, és bár nagyon szeretett volna még egy pillantást vetni a távozó nő után, mégsem teszi, inkább Fredyre kiált:

– Hé kás, nehogy késsél ma este! Még az éjjel át kell törniünk a tűzfalat!”

Közben 372 oldal lefut. Világok változtak, kavarogtak, alakultak. Igen? Nem? Mintha semmi sem változna! Pedig minden megváltozott? Valóban?

Egy nő érzékenysége mondja ki a legpontosabb jellemzést egy könyvbemutatón: „Itt egy helyen megtalálni valamennyi emberi szerepkör képviselőjét: gyilkost, áldozatot, szeretőt, csalfát és megcsaltat, hitványt és önfeláldozót. Egyetlenegy közös van bennük: mindannyian súlyos terheket cipelnek a vállukon, és valamennyien vívódó emberek. Mintha az író célul tűzte volna ki, hogy az élet valamennyi területét megéneкли. Kapcsolatokat leltároz, közben pedig a legváratlanabb pillanatokban tör filozófiai magasságokba. [...] A kötet nagy erőssége a látszólag formális beszélgetések, találkozások, közömbös mondanivaló mögött rejlő játszmák leleplezése. Briliáns a leírása például annak, ahogyan egy átlagos munkahelyi beszélgetésen a lány legszívesebben szájon csókolná a főnökét, míg az a mellét stíröli, de szavaik nem árulnak el semmit. Az egykedvű, hivatalos tárgyalás látszata fennmarad, csak a felszín alatt forr a láva. Az író nem elégszik meg azzal, hogy tetteiken keresztül mutassa be szereplőit. Ízekre szedi őket, belekukkant a fejükbe még azoknak is, akik éppen hogy csak átsuhannak a porondon. Minden gondolatot kiveséz, minden személyiséget árnyal. Könyörtelenül megmutatja figurái visszasságait, hibáit. Itt kielégülhet a mindenkiben ott rejlő vágy a kukkolásra.” (Nagy Zsófia: *Az író árnyal, az olvasó kukkol* – elhangzott a Nyíregyházi Főiskolán 2009. szeptember 29-én)

Ha a régmúltban világokat összeomlasztó járvány a rend természetes része volt, most a regény megjelenése és annak hatása között egy világiárvány képes lett felfejteni a meglévő bizonytalanságokat a világ elrendezettségében. Nem magyarázni, csak felmutatni. A hívót hitében megerősíteni, a hitetlent ateizmusa igazolására csábítani. A szülőhelyéhez hűségesen kapcsolódó, magyarságát küldetésszerűen vállaló erdélyiből világvándort alakít. Mindenütt otthonos világpolgárrá teszi. Kritikusaid éppen azzal érvelnek, hogy Torontót éppúgy ismered, mint Aradot vagy Budapestet. Melanie és férje történetében állandóan érzed a válságot, akkor is, amikor ők beletörődtek a maguk összetartozónak tartott otthonosságába. Hogyan indul ez a regényed is? Egy kalanddal, amely már születése pillanatában az egymás megalázásának eseményességét variálja. Minden kaland, amely évtizedekig fedésben marad, egyszerre bármilyen pillanatnyi szikrától mélységes válságig robbanhat, hogy aztán pillanatok alatt a közöny álbékéjében elaludjon. A Nagy Zsófia észrevette „kukkolás” nem az érzelmek kitárulkozásában hordozza a maga tűzhányóját. Hanem éppen a hétköznapi közöny ellen lázadó érzelmesség jelentkezése lesz. Nem az érzelmi lázadás, hanem éppen a mindennapok szürkeségében észrevétlenül életre kelő igényesség követelő érzését hozza ki az emberekből. A magát rossz és sikertelen írónak tartó szereplő tudatában képes vagy megláttatni a sikeresség valóságát. A posztmodern legsúlyosabb álintellektuális újdonságában észrevenni az az események érdektelen egymásra kacsintását. Ugyanakkor a legköznapiabb diákkori emlékre megfelelő diákbosszúban a legkegyetlenebb visszaütést.

Zoltán! Eddig a narrációt tartotta a szakma az élet színezésére alakuló szöttesnek. Te pedig, most, a pandémiát megelőzően a pandémia írójaként jelensz meg, a legmindennapibb bezártság és önmagát kicsinyítő ember életében felvillanó eseményesség megjelentetőjeként.

A legmindennapibb élet leélésében felfedezed az emberre váró feladatok fontosságát. A legbensőbb rezdüléseket felfogni, ezáltal érzéklni a harmóniát rontó vagy javító eseményeket. És

viszont: egy-egy lázadásban benne látod a megbékélés esélyét. Minden napban valami szokatlan eseményességet keresel, hogy felmutasd: benne fészkel a legsúlyosabb káosz. Mint valaha egy expresszionista költő, mondjuk, Kassák: „Kihajolt a gyönyör az idő ablakán.” Talán eladható lenne, mint az egyik legsikerültebb Kassák-sor. Mert benne látható az ő költészetének utólagos előérzete. És mit teszel te? Odaültetsz Richarddal szembe egy kollégát, aki magát sikertelen írónak tartja, és elmagyarázza a békés házasság titkát:

„– Azt hiszed, Éva nem csalt meg engem soha? Nagyon tévedsz, drága barátom. Csak én nem kérdezősködöm, nem kutakodom utána, hagyom, hogy jól érezze magát. Ő sem leskelődik utánam. A házasság csak akkor működik igazán jól, ha mindkét fél megadja a másiknak a szabad mozgásteret. Ha annak a valaminek meg kell történnie, úgyis megtörténik.”

És amikor Melanie férje íróbarátjának jelzi a robbanást, te mit csinálsz? Megfogalmazod a mai író ars poeticáját:

*„– Goethe valahol azt írta – folytatja Thomas, de nem néz a barátjára –, elégedett vagyok, de közben nem érzem jól magam. Én ezt úgy fogalmazom át magamra vonatkoztatva: elégedetlen vagyok, de közben jól érzem magam.
Hősies derű pihen az arcán.”*

Majd a műved végén kiderül, egy véletlenül az íróval összekeverülő nyomozó felesége olvasási sugalma következtében: valójában sikeres író. Csak megelőzte a korát. Nem tudom, te milyen író leszel a jövő szemében, de az én szememben, a pandémia előtti pillanatban te vagy a pandémia írója. És még példát is találsz író hősöd megdicsőítésére. Most nem tudom, miként mérik Stendhált, de amikor én olvastam, és Gérard Philipe játszotta filmen a hőseit, akkor a világ legnagyobb írója volt. És Dosztojevskijt csapkodtam a földhöz – az már jónak számított, ha el

bírtam olvasni legalább harminc oldalt valamely könyvből. Te magyarázatot találsz erre is:

„Stendhal arról panaszkodott, hogy Vörös és fekete című regényéből alig kétszáz példány fogyott el annak idején. Húsz év múlva ő lett a modern regényírás atyja. És tudod, mi a fura ebben? Hogy nincs semmi furcsa benne!”

Na, éppen ezt a káoszt látteletezed. Az élet minden esetében. Két ember beszélget egy asztal mellett. Ebből lehet világháború. Ezt a világháborús létet érzed minden békés beszélgetésben. Íme, a főhős, Melanie, munka közben, amint saját sorsába kezd bonyolódni:

„A lány melleire esik a pillantása. A vékony testhez a kelleténél nagyobbnak találja őket.

Szóval, itt ül előttem Richard szeretője. Tényleg csinos. Női szemmel is – gondolja, és az ablakszem oldalán lecsüngő rojton felejté tekintetét.

– Paul Harding professzor úr ajánlotta, hogy önhöz forduljak a panaszommal – néz égszínkéék szemével a pszichológusnőre.

– Honnan ismeri Harding urat?

– Az egyetemen a filozófiatanárom.

– Ja, igen, gondolhattam volna – ejti golyóstollát az előtte lévő füzetlapra Melanie, majd átvillan az agyán, hogy a férje szeretőjét fogadja, akit Paul, az ő szeretője tanít. De nem észlel semmi feszültséget vagy indulatot ebben a fura érzelmi térben. Sőt, derű és nyugalom szállja meg.

– Rendben. Akkor mondja el, kedves Susan: miért keresett meg? – kérdezi leplezetlen kíváncsisággal. – Volt-e már másnál is a panaszával?”

Minden szeretkezésben várod a rendkívülit, és a feszültséggel telített találkozásokban érzed meg a jellegtelenséget. A rendre vágyó Marxban éppen a statisztikai csalásai miatt fedezed fel

a világháborító viharmadarat. Az erőszakban meglátod a szeretkezés elnyugtató kielégülését. A szabálytalanságban a szabályosra vágyódást. És viszont. A 21. századot éled mosolyos kiszámítottsággal minden keserű feszültségben. Kanadában Magyarországot, és Magyarországon a nyugodt otthonra találást. Veessenmayerben, a tömeggyilkosban a békés szabadpiac menedzserét. Ráfigyeltetsz békés életünkben a békétlen idegizgalmakra. És egyszerre csak kibukik a lényeg, az íróval mondatod ki:

„A siker sikertelenségéről kéne könyvet írnia. Vagy a boldogság boldogtalanságáról.”

És ha erre gondolok, megjelenik regényed fő pillanata. Egy betét. Suzi története. Amiért az egésznek meg kellett íródnia. Ami visszaveszi Szonja feloldozottságát és Karamazov Iván tragikus feszültségét. Suzi, aki mindenkivel, minden szereplővel kapcsolatban lesz. Van. Valamikor. Egyszerre és mégis elrendezhetetlenül. Önmagával sincs kapcsolatban. Paullal, a professzorával minden szavukat értik, mégsem tud (akar?) a régi módon azonosulni. A vallásokat, a filozófiákat érti – az ismeret szintjén, azonosulás helyett merev, ellenálló mondatokkal utasítja el. A szexuális életben benne van, mint minden egyetemi intellektuel, benne él, feleslegesen. És ekkor megtörténik a nagyjelenet. Ha akarom, mélypont, ha úgy gondolom, az igazi megoldás. De semmihez nem kapcsolható, ködös emlékképei maradnak, szégyennel és gyönyörrel. Maga sem tudja, miként kapcsolódjon hozzá. A hagyományos kötődésre Melanie, a pszichiáter ébreszti rá. Suzi fürdeni akar azóta, amit átélni kényszerült. Tehát az élet rendjén kívül értelmezhetőnek tartja, ami történt. Ez a fürdés a felfedezésed. Mert a félelmet valami betegségtől, a gyönyört, az erkölcsi elutasítást már ismerjük az előzmény-irodalomból. Ez a fürdés kényszer az öntudatlanságban valami új. Erre keresi az értelmezhetőséget. Amikor rájön, hogy ez az új az, ami mindenkiben benne van, akkor ő lesz az új Szonja. Milyen lesz? Ezt keresi. És ezt keresed te is. Suziban az új Szonját. Dante unalmas pokla? Tisztálkodása? A Purgatorio. De akkor miért akar szabadulni tőle? A hivatkozott spa-

nyol írólődöd, Roberto Bolaño 2666 című könyve. Egy új Orwell, vagy Határ Győző *Golghelóghija*? *Heliánéja*? Leírom. Mint tünetet. Közzéteszed, mint egy orvosi szaklap megoldandó rejtélyét? Az életben nem tudsz mit kezdeni vele, tehát beleviszed az irodalomba. Ha lesznek megfejtői, csak itt találhatják. Holnap vagy évezredek múlva. Vagy talán sohanapján? Íme, amiért ez a sok minden összebonyolódott. Mert úgy érzem: ezt akarod megérteni. Hát közzéteszem. Nem kukkolásból, hanem a te kíváncsi akaratodat követve.

„Meghitt és családi hangulatot árasztott a környék. Átmentem az úttesten, és a park sétányán lépkedve – talán reflexből is, mert zajt nem hallottam – visszaneéztem. Láttam, hogy három fiatal szegődött a nyomomba. Egy pillanatra megálltam, azt latolgattam, merre vegyem az utam. De ők már néhány méterre voltak tőlem. Egyszerűen lefagytam. És akkor... és akkor...

– Mi történt? – kérdi Melanie, és megvárja, amíg a lány újra egyenletesen lélegzik.

– Nem, nem, képtelen vagyok folytatni – mondja Suzi, és könnyes lesz az arca.

– Gondolja, hogy egy könnyű hipnózis alatt jobban kitárulkozik? A múltkor beszélünk erről. És ön beleegyezett.

– Most? Az milyen? – néz aggódva a lány Melanie-ra.

– Elengedi magát, puha nyugalomban lesz, becsukja a szemét, és lassan álomba merül.

– Történik velem valami?

– Nem, dehogy – mosolyodik el a pszichológusnő –, semmi rossz nem történik. Csak beszélgetünk.

– Álmomban?

– Igen. Én kérdezek, ön válaszol. Várjon, igazítsam meg a feje alatt a kispárnát.

– Emlékezni fogok valamire?

– Esete válogatja. Van, aki igen, de sokan vannak, akik nem emlékeznek, mi történik velük hipnózis alatt. Nekem viszont segít feltárnom a panaszai, gyötrelmei okát. Úgy is mondhatnám, utat nyit önmagához, hogy megtudjam, mi történt.

- *Ezentúl megszűnnek a rémálmaim?*
- *Talán nem mindjárt. Attól függ, a válaszai mire utalnak, milyen következtetéseket vonhatok le belőlük. Ez a gyógyulási folyamat része. Meg kell állapítanunk, majd megszüntetnünk a panasza okát.*
- *Szükségem lesz többszöri hipnózisos kezelésre?*
- *Talán. Lássuk, mit eredményez az első.*
- *De előfordulhat az is, hogy egy-két kezelés után megszűnnek a szimptomák?*
- *Bízom benne, hogy igen. Fel kell tárnom, mi okozza a belső konfliktust, mennyire mély ez. Nyugodjon meg, mindent megteszek a mihamarabbi gyógyulásáért.*
- *Rendben – bólint Suzi, és elhelyezi a párnán a fejét.*
- *Kényelmesen fekszik? Nyugodt? Vegyen néhányszor mély levegőt, és lassan engedje ki a tüdejéből. Most nyugodtnak érzi magát?*
- *Igen.*
- *Akkor csukja be a szemét.*
- *Becsukom.*
- *Most nagyon nyugodt. Mélyen, lassan lélegzik... Sűrű erdőben jár, mohás törzsű fák között... A napfényt megszűrik az ágak... Hallja a madáracsicsergést... Lassan, ráérősen lépked. Egybeolvad az erdővel... Jól érzi magát?*
- *Igen.*
- *Most kiér az erdőből... A park sétányán találja magát... Éjjel van... Látja magát a parkban?*
- *Látom.*
- *Egyedül van?*
- *Igen. A két barátnőm a diszkóban maradt.*
- *Mit lát még?*
- *Három fiatal férfit... Követnek... Újból visszanezdek, látom, már nagyon közel vannak...*
- *Milyen ruha van rajtuk?*
- *Az egyikén póló, a másik kettőn rövid ujjú ing. Mindegyik kék farmernadrágot visel... Már utolértek... Szaladni kezdek, de a pólós elkapja a karomat... Kérdezem, mit akarnak... Azt mondja, nem akarnak semmit... legyek velük... beszéljessünk...*

De nem szólnak hozzám... csak húznak befele... a pázsitot szégyelmező bokrok alá visznek... és letepernek a fűre. A fű kicsit hideg, nedves... ki akarom magam szabadítani a szorításukból... megpróbálok harapni, de összeszorítják az állkapcsomat... teljes erőmből kapálózom... Hiába rugdalózom, kiabálok, hagyjanak békén, erősen leszorítják a karomat, letépik a bugyimat... érzem, hogy az egyik belém hatol, olyan erősen, hogy hatalmasat kiáltok... befogják a szám, a karomra térdepel valamelyik, és a farkát a torkomig nyomja... szopjál, szopjál le, sziszegi... hatalmasat rúgok a levegőbe... kicsúszik belőlem, de azonnal visszadugja, már nem fáj... különös érzés vesz erőt rajtam... hagyom, hogy mozogjon bennem, közben a másikat erősen megmarkolom, erőteljesen szopogatom, kesernyés-édes, szúrós illatú sperma folyik le a torkomon, de nem eresztém, ajkam rátapad... a melleim csókolgatják, hatalmas orgazmusom van... szereted, ugye, ugye, hogy szereted, sziszegi egy másik, és a farkát a számba erőlteti... én meg csak halkán nyögök... öröm önti el testemet... amikor az ondó lefolyik a torkomon... újabb orgazmusom van...

Nem látok semmit, szemem behunyva...

Ketten simogatják a kezem a farkukkal... mindkettőt a számba veszem, vadul szopogatom őket, újabb orgazmusom van... forróság önt el, csókolják a melleimet, ágyékomba nyúlnak, a fenekembe, és én csak szopok és nyelek, és élvezek...

És aztán csend lesz körülöttem.

Ott fekszem a pázsiton szétvetett lábakkal, csupasz mellel, a szoknyám, mint rongydarab, tőlem karnyújtásnyira hever.

Sírok.

Sírok.

Csak sírok.

– Miért sír?

– Olcsó szajhának érzem magam.

– De hát letámadták, megerősakolták. Harcolt velük, védekezett. Rúgott, harapott!

– Nem, nem! Egyiket sem tettem, hamar megadtam magam... csak az elején ijedtem meg... akkor védekeztem... később már jó

volt, kívántam őket, örömet szereztek nekem. Akartam, hogy még egyszer és újra bennem legyenek... kívántam őket, a farkukat, az ondójukat, a testüket... soha ne hagyják abba.

– Mi történt a fiúkkal?

– Csak árnyakat látok, senki sincs körülöttem. Az egyik lámpaoszlop sárga fénye a szemembe világít... Elfordítom a fejem. Mintha megváltozott volna körülöttem a világ... Könnyűnek érzem magam és tehetetlennek.

– Sikerül felállnia?

– Összeszedem magam, felveszem a szoknyámat... A blúzom egy helyen beszakadt, az ujját zöldre festette a fű... Hazavánszorogok a szállóba... Elsurranok a bóbiskoló recepciós mellett... bezárom a szobám ajtaját, és a fürdőbe szaladok, hogy kimossam... kimossam magamból a sok szennyet... a rettenetes szégyent... A sok szennyet...

A rettenetes szégyent...

Melanie vár, amíg Suzi arca kisimul. – Most az erdőből kilép a tisztásra... Ragyogó napsütés fogadja... A fák lombjaiban szél neszez... Néhány apró báránnyfelhő a tündöklő kék égen... Jól érzi magát. Nyugodt. Ott van a tisztáson?

– Igen.

– Ébredjen! – csettint ujjáival Melanie.

Suzi kinyitja a szemét. Körülnéz, mint aki nem tudja, hol van.

– Maradjon csak fekve. Pihenjen!

Mindketten hallgatnak. Suzi a mennyezetre szegezi a tekintetét.

– Sokáig voltam úgy? – kérdi kisvártatva.

– Néhány perc erejéig.

– Elmondtam mindent?

– Csak amire emlékezett.

– Beteges hajlamú vagyok? Ugye az vagyok?

– Nem, egyáltalán nem. Az erőszakra különbözőképpen reagálunk. A támadás okozta trauma a feszültség tetőfokán, hirtelen, minden magyarázat nélkül megsemmisülhet, a tudatalatti átveheti a testre és lélekre egyaránt ható, mélyen eltemetett, természetes válaszkódokat.

– Barátnőim úgy vélték, elment az eszem.

– Megbeszélte velük?

– Igen. Másnap reggel. Elmondtam nekik mindent. Azt is, hogy az a három fiú milyen nagy örömet szerzett nekem. Úgy néztek rám, mint aki megzavarodott. Azt tanácsolták, azonnal menjünk a rendőrségre, és jelentsük az esetet.

– Jelentette?

– Nem. Nem. Még hátra volt a vakációból három és fél napunk. Irtózom a cirkusztól, a kihallgatásoktól, a jegyzőkönyvektől. Inkább attól félek, hogy valami borzalmas vírussal fertőztek meg, beteggé tettek. Egy hétre rá, hogy visszarepültünk Torontóba, elmentem a nőgyógyászhoz. Megvizsgált. Azt mondta, minden rendben. Nem talált lacerációt vagy egyéb sérülést. Vérvizsgálatra küldött. Gonorrhoea-, szifilisz-, HIV-, hepatitis C-, herpes simplex-szűrést végeztek.

– A HIV inkubációs ideje öttől harminc napig terjed, de a lapangása öt-tíz év is lehet.

– Idén februárban újra elvégeztem a tesztet. Negatív volt, mint az előző.

– Hála istennek, ezt akkor sebesülés és fertőzések nélkül megszu-
szta, Suzi. Torontóban is annyi erőszakot követnek el a nők ellen. Nem is tudunk védekezni. Az ember nem állhat állandó riadókészültségben, arra számítva, hogy a város bármelyik pontján, legyen az éjjel vagy nappal, megtámadhatják. Pedig ez már megtörtént itt, a metropolisz szívében is, délelőtt, mindenki szeme láttára. De folytassuk. Mi okozza a belső nyugtalanságát, a rémálmaid? A támadás, az erőszak megismétlődésének lehetősége?

Suzi lehunyja a szemét, könnyes lesz az arca.

– Nem a támadástól, a fizikai erőszaktól rettegek, hanem attól, hogy szerettem, kívántam azt, amit a fiúk tettek velem.

– Értem. A rémálmai is ebből erednek?

– Igen. Igen!

– Suzi, ezt egyáltalán nem tartom rendellenesnek. Mindez a belső konfliktus eredménye. Morálisan megveti, hogy az erőszakkal elkövetett szexuális aktus önnek örömet szerez. Volt már egyszerre több szexpartnere?

- *Az igazat megvallva, soha nem adódott erre alkalom.*
- *Képződött erről? Kívánta valaha is, hogy két-három férfival egyszerre szeretkezzen?*
- *Így nem tudatosult bennem.*
- *Gondolkozzon. Az a tény, hogy ez nem tudatosult önben, nem jelenti azt, hogy a tudatalattijában nem létezik. Sok mindent rejtgetünk magunkban, amiről sejtésünk sincs.*
- *A lányokkal néhány alkalommal megnéztünk különböző pornófilmeket, amelyekben többen is szeretkeztek, nők a nőkkel és férfiakkal egyszerre, de kimondottan nem vágytam erre. Nem ébresztett bennem erős indítást, hogy partnereket és alkalmakat keressek, velük orgiázzam.*
- *A tudatalattink ismeretlen terület. Ki kell bányásznunk onnan az elrejtett információkat.”*

Suzi megéli. De Melanie-ra vár a feladat: feldolgozni. „*Melanie a munkába menekült a kiábrándultság és az elkeseredés elől.*”

Csakhogy Melanie is csak egy kísérleti alany. Az ő munkájáról szól a regényed. Neked, magadnak kell szembenézni mindezzel. Mennyit bírsz el! Te és a te jövőd tudja csak.

Ui. Olyan kiszámítottnak látszik, ahogy megindokoltam, miért írok a könyvedről. Pedig csak egy jó szó kellett, hogy elhangozzék rólad. Nem az író, az embert igazoló szavak. „Oly sok emberen segített, olyan jó ember” – mondja egy közös ismerősünk. Akinek hinni szeretnék, mert eddig mindent pontosan megtett, amit ígért. Hidd el, amíg a káoszt megfigyelő apostolnak a leírását pötyögtetem, rólad írva, ott munkál ez a két mondat minden kétségbeesett szavam mögött. Mert kitüntetéseiteid részeként a jó szándékú menedzser munkája is megjelenik. Aki ismeri, nagyon jól, a káosz romboló erejét, és azért válik íróvá, mert ezt a káoszt szeretné minden jellegzetességével feltárni, hogy ne tudjon kárt tenni miközöttünk. Nem véletlenül kerültünk egymás mellé egy sorsdöntő pillanatban, egymás melletti székre ültetve. Én ezt érzem benned, megfigyelé-

seidből kisugárzódni. Hidd el, a jó szándék, a kétezer éves új parancs szövetségge nemesedik a káosz ellenében. De kár, hogy ezt a mondatot annak a pillanatnak a harmadik résztvevője már nem tudja ismételni! A járvány áldozata lett, elkapta, mert hazament, Kolozsvárra. Talán éppen vigasztalni akart valakit, mint valaha a rákos, haldokló Sziverit Erdély szellemével. Miként te is erdélyi magyar vagy. Dehogya vagy erdélyi. Arad éppúgy nem Erdély, miként a Mezőség sem az. Szamosújvár sem az, ahová kisebbik fiammal hazavittük nagybátyámat, Barcsay Jenőt, hűgát látogatni, és a határon a kezdetben kekeckedő vámos fanariótát megijesztette: Párizsban együtt voltam fiatal az önök nagy szobrászával, Brâncuși-sal. Pontosabban románul ejtve a nevét: „Brankus”. Persze te is tudod, hogy Bartók, Barcsay, Brâncuși egy kategória. Nem fanarióták, hanem éppen hogy világklasszisok. És tudod, kit olvastam a lapodban, akiben soha nem csalódtam? Mindig jó írások voltak azok! Szöcs Gézáat. Nem írtam róla? Mondtam, amíg politikai nagyság is, nem írok róla. Majd ha csak író lesz megint. Ezt nem adta meg neki a sorsa. Talán azért, mert politikus lett? Ennél már csak Csukás Pistával jártam rosszabbul. Távol voltunk egymástól, csodálkozott is, hogy elmentem a PIM-be köszönteni. Évfolyamtársak voltunk. Megírtam róla terjedelmes tanulmányomat a Turczi Pista lapjába. A köszöntőszám csúszott, Pista szidta, lustának nevezte. Könyvembe bekerült, de akkor jött a járvány. És a gyász hír. Pedig szép számmal írt marandó verset.

A pandémia az orvosokat emelte a piederstálra. Én pedig a jó szándékú emberséget olvasom az új ars poetica részévé. Az író feladata: felismerni a rettenetességet minden mozdulatban, hogy legyőzhetővé tudja tenni. Nehogy a pokol kapui legyőzzék a jó szándékú emberséget.

Milyen csodás. Amikor a költők megelőzik az embert a pusztulásban. Előbb megírtad a járványregényt – benne egy szóval sem a vírusról. És a vírus a maga pusztító káoszával csakis utána jött. Tudod, a hajó süllyedése meg a rengés előtt a menekülő állatok már jelzik a veszélyt. Figyelmeztetnek a veszélyre. Nekem palackpostaként érkezett a *Darabokra tépve*.

Mi vár ránk a vírus utáni időben? Mi is ez a Föld? És rajta az emberek? Milyen jegyzőkönyvek várnak még ránk? *Et ne nos inducas in tentationem sed libera nos a malo.* Máté 6:13, az Úr imádsága, mint ezt te is nagyon jól tudod.

De mi a *tentatio*, és mi a *malus, mala, malum*?

Mennyiben lehetne erre is rámondani: *Et vidit Deus quod esset bonum*? Pontosabban: hol helyezkedik el mindez a teremtett világban? Mert benne van, csak meg kell keresni a helyét.

Te többször idézed Szent Ágostont. Hadd idézzek most én neked egy fiatal, negyedszázadot éppen megérő költőt, aki ekként formálta a szöveget, amely elhelyezi létünket a Teremtésben:

„Nagy vagy, Uram, és nagy a te dicséreted; és nem tudom, mi néven hívjalak, mikor magamba hívlak. S hová jöhetne belém az isten, aki az eget és földet teremtette? Hová hívjalak magamba, mikor benned vagyok? Hová mehetnék, elhagyva eget és földet, hogy kívülről jöjjön belém az isten, aki így szólt: betöltöm az eget és földet?

De befogad téged a föld s az ég, mert te betöltöd őket? Vagy betöltöd, és túlcsoordulsz rajtuk, mert nem bírnak befogadni? S hova ömlik ami megmarad belőled, ha már túlcsoordult veled az ég s a föld? Vagy nincs szükséged semmire, hogy összetartson, te, aki mindent összetartasz, mert mindent, amit te töltesz meg, összetartva töltesz meg? Nem az edény, lelkeddel súlyosult sok edény, építi föl roppant vázaidat, mert széttörik a váza, törik az edény s te nem ömölsz ki belőle. S mert téged, Egész, semmi se bír befogadni egészen, részben fogad be minden, s minden ugyanabban a részben? Vagy egyik az egyiket, a nagyobb a nagyobbat s kisebbet a kisebb? Van részed, amelyik nagyobb, kisebb is van az egészben? Vagy mindenütt egész vagy és semmi se fogad be egészen?

Mi hát az én uram, istenem? Mi lenne, kérdem, ha nem az Úristen? Mert ki úr az Úron kívül, és ki isten az Istenen kívül? Csúcs vagy uram, a jóság orma vagy, kint- s bent- ható, mindenható, irgalom, hatalom, rendithetetlen rebbenő, torony, tető, legszebb és legszentebb erő, alakban szilárd és megfoghatatlan,

mindennek változása, sose új, sohasé régi, mindennek ujulása; elsorvasztod a kevélyeket, és nem tudják; mindig munkás, mindig pihenő, gyűjtő és nem szűkölködő; szerelem vagy, vihartalan, féltékeny, és zavartalan, megbánás, fájdalomtalan, haragszol és te vagy a csönd. Túlfizetnek, hogy adós légy, s kinek van kincse, mi nem a tiéd. És visszafizetsz, senki adósa; mindent elengedsz és semmit se veszítesz. Mert csúcs vagy, uram, a jóság orma vagy, s vereség a szó annak, aki rólad beszél, s mégis: jaj azoknak, akik hallgatnak rólad ott, ahol a beszélők már elnémultak.”

Úgy látszik, ez a világ mindig újrakezdheti az elhelyezkedését egy-egy katasztrófa után a Teremtésben. Keresed te is. Kerested a vírus előérzetében. Megnyugtatlak, keresni fogod ezután is. Ezért küldöm ezt a rejtett, valamikori fordítást, egy magyar költő Szent Ágostont formáló szövegét. Valamikor, a Nagy Háború után. Amikorról te azt a szép, kassákos sort szövegedbe építtetted. Valaha, születésem előtti évtizedből származtatott kérdező figyelemmel. Legyen ez a feladatunk. Magunkat becsüljük, ha helyünket keressük.

Újabb kérdéseidre várja az újabb alkalmat magyar-örmény barátod, Lóránt.

KABDEBÓ LÓRÁNT (1936. augusztus 9., Budapest) József Attila-díjas irodalomtörténész, kritikus, egyetemi oktató.

Piroska Katalin

Az aradi sajtóban publikált szépirodalom nyomában

Irodalmi lapok, újságok a 19–20. században

A sajtó – szemben a könyvvel –, mint tudjuk, a mindenkori „itt és most” fóruma, a jelennek, nem a jövőnek szól. Abban a korban van szerepe és fontossága, amelyben „él”. Ezért valahogy nincs is helye a halhatatlanná nyilvánított irodalmi alkotások fényes tárházában.

És mégis mekkora értéke van. Egy adott kor egészen sajátos lenyomata, visszautazás az időben csak általa lehetséges. Ez vonatkozik a napilapokban, folyóiratokban közölt szépirodalomra is, és izgalmas dolog számba venni – a háttérnek egy kicsit utána keresgélve –, hogy mi számít megőrzendő értéknek ma ezekből nem az irodalomtudomány, hanem napjaink embere számára.

Aradi újságokról, folyóiratokról szólva Puskel Péter 10 évvel ezelőtt megjelent sajtótörténeti könyvének fülszövegéből idéznék: *„Manapság arról beszélnek, hogy a nyomtatott sajtó optimista becslések szerint sem húzza tovább húsz-harminc esztendőnél. A Gutenberg galaxis napja leáldozóban van. Ilyen megközelítésből is rendkívül fontos és időszerű az aradi magyar napilapok és periodikák kezdeteinek, múltjának és részben jelenének feltérképezése.”* Ez városunk esetében már megvalósult, Puskel Péter a napilapok, periodikák, Ujj János az irodalmi lapok történetét dolgozta fel, az általuk felrajzolt képet városunk sajtójáról csak árnyalni lehet, vagy esetleg imitt-amott részlegesen kiigazítani az újonnan előkerült adatok tükrében.¹

Ez a két könyv segített a tájékozódásban, hogy teljesen el ne keveredjem az újságok, cikkek, szerzők világának útvesztőiben, ahova jutottam, miközben aradi újságok, irodalmi lapok vagy a róluk szóló ismertetőik tömegében keresgéltem – természetesen

a saját szempontjaim szerint, mert minden megítélés szubjektív a legjobb szándék ellenére is.

Az első magyar nyelvű lapok az országban

Méltán büszkélkedhetünk azzal, hogy magyar nyelvterületen – Európában szinte páratlan módon – a lakosság és az olvasóközönség létszámához képest aránytalanul sok színvonalas irodalmi folyóirat jelent és jelenik meg egymás mellett – írja napjainkban egyik tanulmányában Margócsy István irodalomtörténész, az ELTE professzora.

Az irodalmi lapok szerepéről Batsányi János, a magyar felvilágosodás jeles költője a 18. század végén így fogalmaz: *„Tudva vagyon, mennyit használnak más Nemzeteknél a Tudományoknak s Hazai Nyelvnek előmozdítására az a végett hetenként, vagy holnaponként közrebocsáttatni szokott Írások. Az afféle Gyűjtemények, ha különféle válogatott jó darabokból állanak, mind a Nemzetnek kedvet adnak az olvasásra, mind pedig az Íróknak alkalmatosságot szolgáltatnak megjelentetni holmi jeles munkácskáikat, melyek különben talán esméretlenül maradtak volna.”* E sorok – természetesen nem így, hanem a korabeli helyesírással – jelentek meg a *Magyar Museum*ban, melyet Batsányi együtt szerkesztett Kazinczy Ferencsel és Baróti Szabó Dáviddal; ezt a kiadványt tartják az első magyar nyelvű irodalmi újságnak. A lap első száma, amelyet Kassán szerkesztettek, de Pesten került nyomdába 233 éve, 1788 júliusában került az olvasók kezébe, majd 1792-ig jelent meg negyedévenként.²

Harminc év múlva, 1830-ban már 10 magyar nyelvű sajtóterméket vehetett kézbe az olvasó, közülük igen jelentős a *Tudományos Gyűjtemény* (1817–1841), amely kizárólag eredeti magyar nyelven írott munkákat közölt a tudomány és a művészet területéről, beleértve az irodalomtudományt és a nyelvészetet is. Ennek szépirodalmi melléklete a havonta megjelenő *Szépliteratúrai Ajándék* (1821–1827), illetve folytatása, a *Koszorú Szépirodalmi*

Ajándék (1828–1841). Külön érdekesség, hogy 1826-tól már volt egy „esztétikai ízlést nevelő”, kritikákat közlő lap is, az *Élet és Literatura* Kölcsey és Szemere szerkesztésében, de voltak szerb, horvát, román nyelven megjelenő folyóiratok is.

Szinnyei eddig is idézett repertóriumára szerint az 1802 és 1829 között megjelenő, de megszűnt folyóiratok száma tizenhat.

Az időszaki kiadványok szempontjából a 19. század első felének fénykora a 40-es évek, amikor három irodalmi lap verseng a magyar olvasó kegyeiért, az arisztokratikus „ízlésű”, külföldieskedő *Honderű*, a köznépeknek szóló *Pesti Divatlap*, illetve az egyszerűen vadul romantikus és kérlelhetetlenül népies, újító *Életképek*, ez utóbbi került aztán Jókai és Petőfi irányítása alá.

A forradalom és szabadságharc idején az időszaki kiadványok gomba módra szaporodtak főként vidéken, ebben az időben 152(!) sajtótermék kerülhetett az olvasók kezébe, s közülük 74 volt magyar nyelvű.

1849 után a publikálási lehetőségek jelentősen beszűkültek, Szinnyei szerint az 1850-es évek elején „10 magyar lap forgott a közönség kezén”. Közülük a leghosszabb életű az 1854-ben induló képes-ismeretterjesztő hetilap, a *Vasárnapi Újság*, amelynek a „célja a nemzeti szellem ápolása, a magyar nyelvvelés, és mindenféle közhasznú ismeretek közreadása”. Ebben megjelentek szépirodalmi alkotások is a kor legkiválóbb tollforgatóitól, a szerkesztők között egy ideig Jókai Mór is szerepelt. A „néplap”, ahogy akkor nevezték, igen hosszú életű volt, 1921-ig létezett.

De szépirodalmi alkotások vagy irodalommal, művészettel, színjátszással foglalkozó írások megjelentek például a *Regélőben*, a *Hölgyfutárban*, a *Honművészen*, a *Fővárosi Lapokban* is.

Hogy mindezekből a sajtótermékekből mi jutott el Aradra, arról nincs nyilvántartás, de biztos, hogy többen voltak, akik olvastak fővárosi lapokat, mert igényük volt a magyar kultúrára. Csak példaképpen itt van az igen sokoldalú megyei esküdt, majd szolgabíró, Perecsényi Nagy László (1771–1827), aki, miközben élete java részét Arad megye egyik eldugott falvában, Almáson, majd Borosjenőn töltötte, már 1798-tól küldött írásokat a *Magyar*

Kurírba, s indulásától buzgó munkatársa a *Tudományos Gyűjteménynek*, amelyben többek között 1817-ben az aradi várakról, majd később a halmokról ír. Valószínű ezen kutatásai alapján készült az *Öthalmi tor Orodon* című színdarabja, amelyet Kilényiek játszottak el 1818-ban az aradi színházban. De ír a víziszony gyógyításáról, a „cselédek és alattvalók” neveléséről és oktatásáról, az időjárás előrejelzéséről, a magyarok eredetéről is. Írásokat küld 1825-ben a felső-magyarországi *Minerva* nevű lapnak is.

Már indulásától, 1806-tól aradi tudósítója Kultsár István lapjának, a *Hazai s Külföldi Tudósításoknak*, ő számol be a Hirschl-féle színházban, 1818 júniusában tartott első magyar előadásról is. A költő, műfordító, helynévkutató, történész művei több mint 30 kötetet tesznek ki. Ha Perecsényinek a megyében nincsen „köre”, nincsenek társai, nem valószínű, hogy életműve ilyen gazdag lett volna.

Ugyancsak a 19. század első felében többek között Fábíán Gábor (1795–1877) író, költő, műfordító, országgyűlési képviselő küldött írásokat Aradról a *Tudományos Gyűjteménybe*, majd Kossuth lapjába is.

Az aradi színházi és egyéb kulturális eseményekről az 1830-as években a *Honművészen* jelennek meg tájékoztatások, és ilyen jellegű tudósításokat közölt Aradról, aradi szerzők tollából az 1853-tól induló *Hölgyfutár* is.

Az első helyi irodalmilap-kísérletek

A vegyes lakosságú város már a 19. század tízes éveitől elkezdett „magyarosodni”, Vörösmarty 1845-ben a *Jó bor* című versében így ír Aradról:

„Végig fut rajt’ a jövevény Maros [...] / De büszke fejfel termő partinál / Egy ifju város tündérképe áll. [...]. Magyar szellem! lobog e városon: / Magas reménnyel néz felé a hon.”

A „magyar nyelv szelleme” a helyi sajtóban azonban viszonylag későn jelentkezett, az első társadalmi, politikai hetilap ma-

gyar nyelven *Magyar Hirdető* néven 1840 júliusától 1853-ig jelent meg kisebb nagyobb megszakításokkal, 1848 nyarától az év végéig pedig Bangó Péter jelentetett meg *Arad* néven újságot.

A szépirodalom rendszeresen a sajtóban – aradi viszonylatban – először irodalmi tárca formájában az 1861-ben induló *Alföld* nevű közéletű napilapban jelentkezett, mely Puskel szerint lényegében „az első tekintélyes, folyamatosan megjelenő vidéki lap” magyar nyelven, s egyúttal igen bátor kiállású is. Talán nem annyira ismert, hogy a magyar sajtó vonatkozásában az *Alföld*ben jelent meg az első szókimondó, merész hangú kiállítás az aradi vértanúk mellett, az újság 1861. október 6-án publikálja Szabados János *Arad, október 6-án, 1849* című költeményét. Érdeemes idézni belőle, a vers tartalmilag, formailag akár ma is elfogadható, szavalható. (Kár, hogy elfeledkeztek róla az októberi ünnepek alkalmával.)

„Hol a sereg? Hol a szabad nép, / Kik a dicsőséget megoszták?
/ Kihalt a harci zaj a földről? // Kihalt a város és az ország? [...]
Eddig minálunk felkötötték / Az útonállót és a gyilkost, / Most meggyaláznak szent szabadság! / Im, hőköd jut bitóra itt most [...].
Kilenc függ, négynek keble vérzik, / S a nép bámul, hallgat, de érez.”

A szerző, Szabados János (1839–1891) költő, műfordító, lapszerkesztő, később szegedi polgármester ebben az időben Pesten élt, de az Arad megyei Sikulán született, és iskolái egy részét Aradon végezte.

Az *Alföld* irodalmi tárcarovatának anyaga igen színes, változatos volt, helyi és nem helyi származású írások egyaránt szerepeltek benne. Az aradi vagy magukat aradinak valló hírességek között volt az Arad megyei Pankota szülőtte, Csiky Gergely, akinek *Janus* című tragédiájából 1877-ben közöl az *Alföld* „mutatványt”, feltehetően „reklám” céljából, mert a Tudományos Akadémia díjazta, a 11. század magyar történelmét idéző drámát ebben az időben, 1877. december 26-án tűzte műsorra az aradi színház, a bemutaton jelen volt a szerző is.

Reviczky Gyulától (1855–1889) szám szerint 8 vers jelent meg az *Alföld*ben. A modern szimbolista költészet előfutárának szá-

mító, hányatott életű költő 1883–1887 között volt munkatársa az *Aradi Közlönynek*. Itt inkább tárcákat, műfordításokat közölt, de több verse is itt keletkezett, illetve itt dolgozott az *Apai örökség* című regényén.

Folytatásokban közölte a lap 1888-ban Iványi Ödön (1854–1893) *A püspök atyafisága* című regényét. A neves író, lapszerkesztő 1884-től 1890-ig újságíróskodott Aradon, először az *Arad és Vidéke*, majd az *Alföld* munkatársa. Ez a vidéki parazita, dzsentrí világot ábrázoló alkotás Iványi főműve, melyet Hegedűs Géza így jellemez: „Bár A püspök atyafisága *nem hibátlan* [...], *olyan ez a regény, mint valami merőben újnak a kezdete, [...] itt kezdődik a magyar realista regény.*”

Az *Alföldben* elsősorban versekkel jelen volt a maga korában igen népszerű Pósa Lajos is, meg az Ábrányiak, pontosabban ifj. Ábrányi Kornél író, drámaíró, akinek a maga korában igen népszerű *Olga* című színművét játszották Aradon is az 1880-as években, illetve a testvére, Ábrányi Emil költő. Mindketten írtak verseket a vértanúk emlékére, ezeket a színházban szavalták a díszelőadások során, s ezeket az *Alföld* is közölte.

A külföldiek között Dickens, Turgenyev, Edgar Poe, Lermontov, Dumas művei szerepelnek, a román irodalomból Bolintineanu, Vasile Alecsandri, Roman Miron püspök-író, Ion Slavici alkotásai.

Az irodalmi tárcarovatban emellett a tudomány, a művészet, a hazai és külföldi irodalom nagyjait is bemutatták, ismertetőket jelent meg a színházban bemutatott darabokról vagy azok szerzőiről.

Irodalmi lapok a század elején

Az első aradi irodalmi lapnak mondható kiadvány a *Szövetség*, amely alcíme szerint szépirodalmi, művészeti és társadalmi hetilap. Ennek első száma 1899. november 5-én jelent meg Hatos Tivadar és Farkas Ferenc szerkesztésében. Ez utóbbi a helyi szellemi élet egyik kiválósága, Arad legnépszerűbb színikritikusa, így a lapnak főként a színházzal kapcsolatos írásai színvonalasak, jelentős emellett a lap

néhány irodalmi, művészeti tárgyú eszmefuttatása, könyvrecenziója, főként a helyi szerzők frissen megjelent alkotásairól. A kiadvány nyomon követi a város határain túli kulturális eseményeket is. Igen figyelemre méltó, hogy bemutatja többek között Bródy Sándor nagy visszhangot kiváltó, rendkívüli folyóirat-vállalkozását, a *Fehér Könyvet*, amelyet Bródy egyedül ír tele, regényt, novellát, cikket, kritikát, mindent a maga erejéből teremtve elő.

A lap a szépirodalom terén nem törekedett arra, hogy saját meghatározott arcélet alakítson ki. Oldalain egymás társaságában szerepeltek többek között a népnemzeti irány képviselői, köztük a temesvári Szabolcska Mihály vagy Pósa Lajos, meg a modernkedők, köztük Cholnoky Viktor (1868–1912), a kor egyik nagy stílusművésze, a különös, valóságtól elvágyódó irodalmi figurák, egzotikus tájak és groteszk helyzetek megalkotója, a kiábrándult, utat nem találó modern polgár lelkivilágának ábrázolója. A *Szövetségben* többek között 1900 márciusában a *Császárság az óceánon* című elbeszélése olvasható.

A szépirodalmi rovatban közölt művek helyi alkotói közül kevés tud felülemelkedni a vidékiesség korlátain. Ezen kevesek egyike a mára eléggé elfelejtett Csécsi Imre (1862–1959), aki 1893-tól nyugdíjazásáig, 1933-ig volt a belvárosi református templom lelkésze, 97 éves korában halt meg, sírja a Felsőtemetőben található. Az egyház mellett életét a magyarság ügyének szentelte, beszédei főként a két világháború között többször kiváltották a hatóságok haragját. Versei a *Szövetségen* kívül más lapokban is megjelentek, de gyűjtemény belőle nem készült. Érdekes a sorsa a feleség, Csécsi Nagy Erzsébet verseskötetének, melyet a halála után a férje jelentetett meg nyomtatásban 1922-ben. A kötet, amiről az utókor semmit sem tudott, a templom toronygömbjének tatarozásakor került elő más dokumentumokkal együtt. (A verseskötet 2005-ben jelent meg újra a Kölcsey Egyesület Fecskes könyvek sorozatában, Pávai Gyula gondozásában).

A *Szövetségben* publikált először a vasmunkásból íróvá avasztált Gallovich Károly (1875–1939), aki *A tűzimádók* című drámája révén vált országosan ismertté. Érdekes személyiségét Ficzay

Dénes az egyik írásában így mutatja be: „*Arad irodalmi múltjának érdekes, groteszk figurája volt Gallovich Károly, aki irodalmi pályafutását 1897-ben, a Bűnbak című drámájával Aradon kezdte. Az autodidakta és nagy fizikai erővel rendelkező író ettől kezdve különös, világmegváltó tanainak prófétájaként próbált betörni az irodalomba. Egy verse a Nyugatban is napvilágot látott.*”

Nem mindennapi alakját Nagy Endre is megörökítette. Ő A *vadember* című regényének különc és puritán hőse, aki „Marosváros” sznobjait, kultúrkalózeit, gyáva polgárait tanítja mőresre – ha kell, ökölrel is.

A drámát Aradon 1909 márciusában mutatta be Szendrey társulata. Farkas Ferenc aradi kritikus az *Arad és Vidékében* így ír róla: „*A dráma Ibsen, még inkább Hauptmann szellemében íródott, tombolnak benne a nyers szenvedélyek. Hősei az erkölcsileg magasabb rendű holnap hírnökei. [...] Nagy siker volt, az előadás után nyíltszíni tapssal köszöntötték a szerzőt és a színészeket.*” (A könyvalakban megjelent drámáról a *Nyugatban* Karinthy ennél sokkal keményebb hangú kritikát írt.)

A Szövetség 43 számot élt meg, megfelelő anyagi támogatottság híján 1900. szeptember 15-én megszűnt. Az olvasóktól búcsúzó cikkben a szerkesztők azt ígérik, hogy nemsokára újból jelentkeznek.

Újabb lapkísérletük az *Új élet*, az 1902 májusában induló irodalmi-művészeti hetilap. Ebben is, akár a Szövetségben, a színházé a főszerep, remek színikritikák, színészportrék olvashatók benne, de bemutatják az Aradon akkor induló új festőiskola tagjait is, például Balla Frigyest. A világirodalmat Tolsztoj és Csehov képviseli, illetve a helyi író, újságíró Károly József néhány Heine-versfordítása. Az akkor 100 éve született bánsági költőről, Nicolaus Lenauról 1902 augusztusában emlékeznek meg. A magyar szépirodalmat elsősorban helyi alkotók képviselik, többek között Gallovich Károly, Mohos Ágoston, Biró Artúr. A lap a 33. szám után szűnt meg, 1903 januárjában.

A két lap megjelenése közötti időben lát napvilágot a majdnem négy évig „élő”, valamivel sikeresebb *Alföld*. Az egykori napilap

nevét felvevő, kéthetente megjelenő „szépirodalmi, művészeti és társadalmi” folyóirat 1901 szeptemberében indult, és 1905 ápriliséig jelent meg rendszeresen Németh Péter, majd Liptófalvi H. István, utána Bajtay Mihály, végül Mohos Ágoston szerkesztésében.

A folyóirat, amellyel, hogy szépirodalmat közölt, széles körű tájékoztatást nyújtott a város kulturális életéről, színházi előadásokról, koncertekről, képzőművészeti tárlatokról közölt elemző tájékoztatást, bemutatott frissen megjelent könyveket. Munkatársai elsősorban az addig is publikáló, közismert személyiségek, Szudy Elemér, Farkas Ferenc, Bajtay Mihály, illetve Faragó Rezső (1878–1959), akinek versei is megjelentek. Ő nem helyi származású, a jogi és közgazdasági egyetem elvégzése után, 1896-ban jött Aradra mint az *Aradi Közlöny* belső munkatársa. Igen tehetséges újságíró, szerkesztő és népszerű író-költő volt, de aztán pályája olyan szokatlan fordulatot vett, ami ritkán esik meg egy poétával: 1912-ben az Aradi Általános Takarékpénztár vezérigazgatója lett, ám továbbra is publikált, jelentős szerepet töltött be a Kölcsey Egyesület működésében is.

A szépirodalmi rovatban rajta és még néhány helyi amatőrön kívül Krúdy Gyula, Nagy Endre, Ábrányi Emil műveivel találkozhatott az olvasó, valamint Gárdonyi Géza nevével is. Az *Egri csillagok* szerzője – bár híres regényét 1901-ben már megírta – ez idő tájt még nem emiatt volt népszerű, elbeszélések, színpadi életképek, vígjátékok, magyar nóták szövegei, még versek is kötődtek a nevéhez. Az aradi publikum körében elsősorban a helyi színházban 1901 áprilisában bemutatott, *A bor* című életképe révén volt népszerű, ez előtt 1893-ban a *Paradicsom* című vígjátékát is játszották itt Barna Izsó zenéjével. Személyesen 1891-ben töltött néhány hónapot a városban, az *Arad és Vidéke* hívta meg munkatársnak, de itt hírlapíróként nem vált be, mikor felmondani készült, nem marasztalták. Valószínűleg emiatt nem fogadta el 1917-ben a Kultúrpalota igazgatói kinevezését, amikor felajánlották neki.

A külföldi írók névsora nem túl hosszú, a máig ismertek közül Anton Csehov, Robert Burns, Maione Vincenzo műveit közölték.

„Az Alföld legutolsó lapszámában a szerkesztők azzal vettek búcsút »a csekélyszámú úri közönségtől, amely a lapot végig támogatta«, hogy elismerik, a vidéki szépirodalmi lapnak nincs létjogosultsága” – írja Ujj János már többször idézett tanulmányában. Ezt követően hat évig nem is történt újabb kísérlet itt irodalmi lap indítására.

A következő esztendőekben „szépirodalom” közlése a napilapok hasábjain, az *Arad és Vidéke*, az *Aradi Közlöny* irodalmi tárcáiban, a színházi lapokban folytatódott a maga békés konzervativizmusában, bár a színházban már sikerrel játszották Oscar Wilde, Bernard Shaw, Henrik Ibsen modern drámáit, vagy magyar vonatkozásban Bródy Sándor, Földes Imre új hangú darbjait.

Az új irányzatok szellemében

Jövő

Mint közismert, az irodalmi élet új áramlatai a *Nyugat* nevű folyóirattal, illetve a Nagyváradon létrejött *Holnappal* törtek be a magyar irodalomba.

„Akik a *Nyugat* folyóiratot 1908-ban elindították, valószínűleg nem gondoltak arra, akkora követ dobnak a magyar irodalom állóvizébe, hogy hullámai száz év után is képesek alakítani az irodalom útvonalait” – fogalmaz nagyon találóan egy napjainkban megjelent tanulmány a folyóiratról, amelynek utolsó száma 1941-ben jelent meg, s melynek hatásairól már egy könyvtárnyi könyvet teleírtak. Ugyancsak 1908-ban Nagyváradon megalakult a *Holnap* nevű irodalmi társaság, s bár nagyjából a *Nyugat* alkotóiból állott, szellemisége egyezett is, meg nem is a *Nyugat*éval, annál valamivel lázadóbb, forradalmibb volt, de erejükből csak két antológia megjelentetésére futotta, meg néhány évi működésre.

Ennek meg a pesti neves folyóiratnak a hatása konkrétan 1909-ben ért el Aradra, mikor november elején a „holnaposok”, az élen Ady Endrével eljönnek egy estére, majd a hónap végén a *Nyu-*

gat néhány írója személyesen látogat ide, ez utóbbiak a Kölcsey Egyesület meghívására. (A látogatások története közismert – a hozzá tartozó anekdotákkal együtt, már sokan megírták.)

Az új szellemiség azonban 1911-re érlelődött odáig Aradon, hogy néhány bátor ember ismét vállalkozzék irodalmi lap indítására. 1911. január 10-én került ki a nyomdából a *Jövő* első száma, alcíme szerint társadalmi, művészeti és szépirodalmi szemle. Szerkesztői kezdetben Mohos Ágost és Irinyi Jenő, majd Franyó Zoltán.

A kéthetente megjelenő, 32 oldalas lap a *Nyugat–Holnap* vonzaskörébe tartozott, munkatársai között tartotta számon Babitsot, Dutka Ákost, Ernőd Tamást, Juhász Gyulát, verseket közölt Adytól vagy a szerb származású, Ady körébe tartozó Manojlovich Teodortól.

A helyiek közül dolgozott a lapnak többek között a nagy tekintélyű Krenner Miklós (Spectator) is, aki ebben az időben az aradi főgimnázium tanára, a Kölcsey Egyesület egyik vezető személyisége. Közölt írásokat az igen népszerű Farkas Ferenc, Vörös László, Zima Tibor, Szöllösi Zsigmond, az akkor már országosan ismert Gallovich Károly, valamint a botrányairól híres, aradi származású Rozsnyai Kálmán (a legnagyobb port körülötte az kavarta, hogy 1905-ben feleségül vette a nála 45 évvel idősebb Prielle Kornéliát). A *Jövő* többek között *A szent courtesane* című elbeszélését adta közre három részben.

Gyakran publikált a lapban a napjainkra már elfelejtett helyi író, Károly József (1886–1960), Károly (Klein) Sándor író bátyja, aki ebben az időben az *Aradi Közlöny* munkatársa volt, de előbb dolgozott nagyváradi és budapesti lapok szerkesztőségében is. Művei elsősorban itt helyben jelentek meg könyvformában: *A nagy fordulat* (regény, Arad, 1927); *A halott* (szatirikus regény, Arad, 1934); *Magyar miniatűrök* (Arad, 1935). 1945-ben kiadta háborús naplójegyzeteit. Sikeres alkotások lehettek, mert 1920 után visszavonult az újságírástól, és könyvei jövedelméből élt.

Az országosan is megbecsült, színvonalas irodalmi újság megfelelő anyagi támogatás hiányában csak hat hónapig tudta magát fenntartani, utolsó lapszáma 1911 júniusában jelent meg. Ezt kö-

vetően több mint egy évtizednek kellett eltelnie, míg a városban újabb sikeres kísérlet történt olyan irodalmi lapok létrehozására, amelyeknek jelentősége túllép a megye határain.

Genius, Új Genius, Periszkop

Ezek azok a folyóiratok, amelyek egy újabb művészi irányzat, az avantgárd jegyében kívánták a magyar művészetek világát megújítani Aradon. A legjelentősebbek az aradi irodalmi lapok sorából, országos hírűk volt (a későbbi *Havi Szemle* mellett), de napjainkra igencsak elfelejtődtek, ezért érdemes bővebben foglalkozni velük.

A „*Geniusok*” létrehozója Franyó Zoltán (1887–1978). A később főként műfordítóként elismertséget szerző, kicsit izgága természetű, nagyon aktív, folyton lázadó, mindig újat akaró íróember az 1910-es években a *Függetlenség* nevű napilap munkatársa volt Aradon, és a *Jövő* utolsó szerkesztője is, de nem sokkal a folyóirat megszűnése után távozott Aradról, majd igen kalandos évek után, 1923-ban tért vissza ide a bécsi emigrációból, ahol többek között a *Tűz* nevű, igen modern hangvétellű lap egyik munkatársa volt.

Életének erről az időszakáról így „mesélt” 1957-ben a romániai *Igaz szó* nevű folyóiratnak: *„Poggyászomban magammal hoztam Aradra a Tűz félbemaradt évfolyamát, ezt a tiszteletre méltó torzót, melyből a jövő irodalomtörténészei egyszer talán kibányászják a maradandó értékeket. Miközben a konflis Arad főutcáján hazafelé gurított, valami indokolatlan konoksággal arra gondoltam, hogy innen, Aradról folytatom azt, amit Bécsben abbahagytunk.”²⁴* (Franyó egyébként sok szállal kötődött Aradhoz, itt járt középiskolába, itt élt az édesanyja, számos aradi újság munkatársa volt fiatalkorában, de később is a város művelődési életének aktív részese volt.)

A nagy terveket szövő Franyó Aradon lelkes társakra talált. Egyikük a battonyai születésű (mára elfelejtett) Nagy Dániel (1886–1944), aki érdekes alakja volt akkoriban az aradi kultu-

rális életnek. 1911 és 1914 között karénekes és segédszínész a színháznál (Károly Sándor önéletrajzi regényében ír erről részletesebben), az első világháború után már nyomdatulajdonos, könyvkiadót alapít, lapot szerkeszt (többek között Franyó Zoltán *Geniusát*), több lapban publikál, színdarabot ír, felnőtteknek szóló (enyhén botrányos tartalmú) egyfelvonásosát, a *Tisztességes kisasszonyt* 1922 novemberében mutatta be az aradi színház.

Híres regénye az 1926-ban megjelent, később világhírűvé vált *Cirkusz*, mely modernségével egyedülálló a kor háborúellenes alkotásainak sorában. Ebben az első világháború szörnyűségeit ábrázolja groteszk, allegorikus formában. A mű fontosságát nemcsak korabeli nagy visszhangja mutatja, de az is, hogy napjainkban is népszerű, a belőle készült táncjátékot *Világcirkusz* címen 2014-ben mutatta be a nagyváradi Szigligeti Színház Juronics Tamás vendégrendezésében.

Franyó másik társa az aradi születésű Zala Béla (1898–1972) lapszerkesztő és színiakadémián képzett, kiváló szavalóművész, aki nemcsak Erdélyben, de Magyarországon, Csehszlovákiában is fellépett saját összeállítású előadóesteken. (1950-től haláláig az Arad Megyei Múzeum igazgatója volt.)

A nagy terv 1924-ben valósult meg, amikor a Kölcsey Egyesület támogatásával a *Genius* első száma megjelent.

Profilja nagyon összetett volt. Többnyelvű alcíme, *Az egyetemes kultúra folyóirata* alapján ablakot akart nyitni a nagyvilágra az egész magyarság számára, emellett volt benne valami a *Nyugat* eszméiből, de az avantgárdból is.

A *Genius* közlése azonban néhány szám után abbamaradt, a közös nagy lelkesedés ellenére a szerkesztők még az első év folyamán összekülönböztek, útjaik szétváltak. Az 1925 januárjában újrainduló lapot most már *Új Genius* címen Franyó egyedül szerkesztette. Ennek programja némileg más volt, több lett benne a „revü jelleg”, különböző érdekességekkel, nagyobb teret kaptak benne a modern irányok, több a képzőművészeti reprodukció.

A két *Genius* nemcsak magyar nyelvű szövegeket tartalmazott, Franyó az egyetemes kultúra jegyében közölt néhány Ady- és Petőfi-verset németül saját fordításában. (Az ilyenféle törek-

vés abban az időben Erdélyben nem volt egyedülálló: ugyancsak 1924-ben indította el Lucián Blaga négy nyelvű — magyar, román, német, francia – folyóiratát *Cultura* címmel.)

A minden lapszámban jelentkező Világszemle rovat az egész földkerekség kulturális megvalósításainak bemutatására törekedett, levelezői révén első kézből kapott friss információkat olyan szerzőktől, mint Upton Sinclair vagy Romain Rolland, elemzéseket közölt a fontosabb európai és tengerentúli városokból, információkat nyújtva a friss irodalmi és kulturális fejleményekről.

Hatalmas mennyiségű a folyóirat-recenzió. A statisztika szerint ezekben öt angol, hét cseh, harminckét francia, hat jugoszláv, huszonegy német, nyolc olasz, egy portugál, húsz román, egy spanyol és tizenhat magyarországi folyóiratot mutatott be.³

Nagyszámú a könyvismertető is. Ezek között Szántó György első könyvét, az 1924-ben megjelent *Sebastianus útja elvégzetett* című, Aradon megjelent regényt Baló György mutatja be.

Ami az igen gazdag szépirodalmi anyagot illeti, ez is igen változatos képet mutat. Az alkotók zöme magyar kortárs, függetlenül a szellemi áramlattól vagy csoportosulástól, ahova tartozik. Például Franyó elutasította ugyan az Erdélyben ekkor nagyon népszerű transzilvanizmust, de az annak táborába tartozó írók java részének műveit nagy számban közölte lapjában. Modern volt, de konzervatív alaptónusú műveket is megjelentetett. A magyar és a világirodalom nagyságainak alkotásai mellé gátlátalanul odaszerkesztett helyi amatőr alkotásokat is, amennyiben az – a szerkesztő szerint – az egyetemesség eszméjét szolgálta.

A magyar költészet mintegy 75 kortárs költője között ott vannak a neves erdélyiek. A sorozatban, melynek Franyó az Erdélyi Helikon nevet adta – akkor még nem létezett a későbbi, ilyen nevű folyóirat –, többek között Bartalis János, Tompa László, Szentimrei Jenő, Berde Mária, illetve a nevesebb aradiak, Olosz Lajos, Fekete Tivadar verseit közölték. És ott voltak a *nyugatosok*, köztük Juhász Gyula, Kosztolányi, Szabó Lőrinc művei.

A világirodalom is igen színes összeállításban szerepel, ezek jórészt Franyó fordításai. Túlsúlyban vannak a modernnek, köztük

Hofmannsthal, Yeats és Verlaine, de az avantgárd Duhamel verse is olvasható benne. Nagy terjedelmű az összeállítás az arab és kínai költők műveiből, és kortárs cseh, valamint román alkotók is szép számmal szerepelnek, köztük Nichifor Crainic és Lucian Blaga, főként expresszionista versekkel.

A próza mintegy 30 szerzővel képviselteti magát, köztük Karinthy, Füst Milán, Ligeti Ernő, illetve a helyi Szántó György és Nagy Dániel. A külföldieket csak Pirandello képviseli. Ebben a folyóiratban publikálja Fábry Zoltán híres, *Emberirodalom* című írását.

Az avantgárdtól való elfordulást mutatja az *Új Genius* utolsó számában Franyó Zoltán cikke *Az izmusok csődjéről*, amelyben indulatosan beszél arról, hogy *„az izmusok folyamatos újratermelődése gyakorlatilag lehetetlenné teszi az értékbeli különbségtételt az egyes irányzatok között, hiszen mire a közönség, a művészek fölesküdnének valamelyik irányzatra, máris feltűnik a következő új hitvallást hirdető apostol. Az egyedüli értékmérő a hangosság, az egymás túllícitálása maradt.”*⁵

A lap értékeit, hibáit – nagyon találóan – Franyó Zoltán a már idézett írásban így foglalja össze: *„Amikor ma, harminckét év után a régi füzetekben lapozgatok, azt kérdelem magamtól: sikerült-e megvalósítanunk azt a nagyszabású tervet, melyet akkor szabtuk magunk elé, amikor vállaltuk, hogy a meddő aradi tala-jon európai színvonalú magyar irodalmi orgániumot teremtünk? Azt hiszem, csak részben sikerült. Folyóiratunk a haladó európai szellem szószólója lett, egy új írónemzedék szabad fóruma, de sajnos csak az intellektuelekhez szólott [...]. Ha a Genius kevésbé exkluzív lett volna, és mind anyagának megválasztásában, mind egész szerkesztési szellemében és adminisztrációs módszerében a széles tömegek szellemi és gazdasági felvevő-képességét tartotta volna szem előtt, most bizonyára jelentősebb eredményekről adhattunk volna számot.”*

Közvetlenül a *Genius* megszűnte után látott napvilágot 1925-ben egy újabb modern hangvételű lap, a – Sóni Pál szerint – „avantgárd sugárzású” **Periszkop**. Szerkesztője, Szántó György nem a „konkurencia” megszűnését akarta kivárni azzal, hogy a

lap első száma csak márciusban jelent meg, de ekkorra teremődtek meg a feltételek. Szántó már 1924-ben arról ír egy levelében, hogy folyóiratot szeretne indítani. A kiadásra társaival már ebben az évben készülődtek pénz- és anyaggyűjtéssel, a lap kiadását a Sonnenfeld cég vállalta. A nyomtatás az első évben Nagyváradon történt, kezdetben olyan technikai kivitelben, amelyet akkoriban az összes magyar avantgárd laptárs megirigyelhetett.

Szántó György, a későbbi sokkötetes író ebben az időben a kényszerű pályaváltás okozta válságból van kilábalóban: a látását vesztett festő most készül megtalálni saját hangját íróként. A folyóirat tartalmában még félúton van a két művészeti ág között, de még a képzőművészet dominál, több a kép- és szoborfoto, illusztráció meg a képzőművészethez kapcsolódó írás, mint a szépirodalom. Ilyen tárgyú Szántó György egyik hosszabb írása, *A művészet rendeltetése*, emellett a kötetben két elbeszéléssel és nagyrészt aláíratlan jegyzetekkel szerepel.

A képanyag összeállítása igazi „szakemberre” vall: szempontja, hogy jelezze, tiszta stílusirányzatok csak elméletben léteznek. Bőséges teret nyújt a modern átmeneteknek, többek között Picasso, Kokoschka, Brâncuși, Chagall művei mellett ott vannak Vincent van Gogh, Gauguin, Renoir, Henri Rousseau képei.

A lap – a berlini művészeti magazin, a *Querschnitt* (Keresztmetzet) mintájára – a művészi folyóirat és az olvasmányos magazin sajátos ötvözete, amely igyekezett átfogni az élet sok területét, a szobrok, festmények, versek, rövidprózák, rövid értekezések mellett voltak minőségi fotók írókról, festőkről, zenészekről, színésznőkről, gépcsodákról, szó volt benne aktuális társadalmi kérdésekről, zenéről, művészetről, sporteseményekről, képzőművészeti kiállításokról, írókról, művészekről, filmszínésznőkről.

„Egyfajta életmód magazinról van szó – írja róla Balázs Imre József már idézett művében –, amelyben a művészet és a gépek, tárgyak szinte archaizálatlan egymásmellettségben jelennek meg [...]. Felhőkarcolók, festmények, versenylovak, nőaktok akár egyazon oldalon is feltűnnek, a korabeli élet teljességét próbálja átfogni ezzel a sajátos megközelítéssel a folyóirat.”

Tette mindezt az avantgárd szellemében, amelynek erdélyi hirdetője volt. A lap köré csoportosult hazai és külföldi író- és képzőművészgárda nagy része ennek jegyében alkotott. Az első lapszám egyik indító alkotása Apollinaire híres, látványos képverse *A törrel leszúrt galamb és a szökőkút*, a különböző számokban a francia költő több verse is szerepel.

Mellette ott vannak az irányzat olyan jellegzetes alakjai, mint például Tristan Tzara vagy Jean Cocteau, magyar vonatkozásban pedig többek között Becski Andor, Kassák Lajos, a csehszlovákiai Földes Sándor vagy Déry Tibor, aki ekkor még ennek az irányzatnak a jegyében alkotott. Érdekes, hogy a kötetben többek között egy német nyelven közölt verssel (*Mama Russland*) szerepel.

De jelen van a katolikus költő, Mécs László is egy költemény-nyel (*Lopott pillanatok parkja*). Illyés Gyulától verseket, műfordításokat közöl, valamint a szürrealizmusról szóló híres tanulmányát. Nagyon érdekes alkotás a grafikus Bortnyik Sándor *Zöld számár* című mechanikus balettjének szövege és makettjei. A helyieket Fekete Tivadar képviseli.

Tanulmányokkal, prózával többek között Fábry Zoltán, Lengyel Menyhért, Móricz Miklós (Zsigmond testvére) és a rendező Németh Antal szerepel a lapban.

A nemzetköziséget nemcsak a francia vagy német nyelven közölt tanulmányok jelzik, hanem az is, hogy a nagy „külföldiek” munkái vannak többségben. A *Periszkop* értékelésekor legtöbbször a jó ízléssel válogatott képi és irodalmi anyagot, illetve a hiánypótló, ismertető jelleget emelik ki.

1925 júniusától a lap szünetel, majd Zala Béla szerkesztésében még megjelenik egy utolsó lapszám 1926 januárjában. Ezzel véget ér az avantgárd vendégszínház Aradon.

A Geniust, az *Új Geniust* és a *Periszkopot* – rövid megjelenési idejük ellenére – igen tisztas hely illeti meg a magyar folyóiratok történetében. Nem voltak előzmény nélküliek magyar nyelvterületen, de ez nem csökkenti jelentőségüket, a modern irodalom általuk tudott meghonosodni Erdélyben.

Jelentőségüket mutatja az a gazdag szakirodalom, amely velük foglalkozik, továbbá az anyagukból összeállított antológiák. A *Genius – Új Genius* című kötet a Kriterion gondozásában 1975-ben jelent meg, a benne közölt repertórium összeállítója Seidner Imre. A *Periszkop 1925–26* antológia 1979-ben látott napvilágot. Ez utóbbit Kovács János szerkesztette, és látta el jegyzetekkel, Kovács – sok más irodalomtörténésszel együtt – számos tanulmányban is foglalkozott a folyóiratokkal. A közelmúlt szakirodalmában Balázs Imre József *Az avantgárd az erdélyi magyar irodalomban* című kötete nyújt sok hasznos információt.

Hagyományos tartalmú kulturális lapok

A modern hangú *Jövő* és a két országos jelentőségű periodika megjelenése közötti időben indult még néhány kulturális folyóirat Aradon.

Rövid életű próbálkozás az 1916-tól kéthetente megjelenő, baloldali szemléletű *Aradi Tükör*, Schulik Kálmán lapja, majd 1918-ban a mindössze fél évig napvilágot látó *Új Szemle*, melyet dr. Essen Béla szerkesztett. 1919-ben indul a két évfolyamot megért *Szezon*, a Kölcsey Egyesület lapja (alcíme szerint tartalma: színház, irodalomművészet, divat). Ebben az egyesület egyfelvonásos színmű-, novella- és verspályázatokat is hirdet, s a nyertes műveket megjelenteti, így kerülnek kiadásra többek között Nagy Dániel, Darvas Lajos, Károly Sándor alkotásai.

A lapok jellegükben nem sokban különböztek egymástól. Egyfelől tájékoztattak a helyi kulturális eseményekről, koncertekről, színházi előadásokról, képzőművészeti kiállításokról, könyveket ismertettek. Másrészt szépirodalmat közöltek, olyan műveket, amelyekre a helyi olvasók körében igény volt.

Jelentőségükben nemigen lépték túl a megye határait, de ez nem is állt szándékukban, a helyiekről a helyieknek szóltak. Ha a huszadik század első felének aradi (nem országos, nem európai) kultúrájáról szeretne valaki képet kapni, ezeket érdemes alaposabban tanulmányozni.

A szépirodalmi rovat – akkor még – amatőr publikálói között ott voltak későbbi hírességek, például Ciffra Géza (1900–1989), a későbbi európai hírű filmszakember, akinek tehetsége korán megmutatkozik. 18 éves, mikor első verseskötete (*Ketten vagyunk csak*) megjelenik Aradon (egyik példányába az általa példaképnek tekintett Ady Endre ír néhány soros verses dedikációt), ezt követi 1920-ban egy elbeszéléskötet (*Júlia első násza*), majd a következő évben egy regény (*Fehér falu*), közben a helyi, de kolozsvári, nagyváradi lapokba is küld prózát vagy verseket.

A tehetséges fiatalember 1921-ben távozik Aradról, először újságíróként, íróként dolgozik, majd elcsábítja a filmipar, Bécsben, Budapesten, Berlinben ér el sikereket. Emlékirataiban, amelyek 1975-ben Münchenben német nyelven jelentek meg, magyar irodalmi kapcsolatait is felidézi.

Az újságok mellett irodalmi lapokban is publikál Fekete Tivadar hivatásos újságíró, akinek a nevéhez egy különleges, műfajilag nehezen meghatározható profilú lap, a felnőtteknek szóló *Fekete Macska* kiadása fűződik. A magát erotikus revünek tituláló újság a kulturális tájékoztatások között az akkori időkben pikánsnak számító rajzokat, fotókat is közöl, meg színvonalas „pajzán” irodalmat. A lap profilját a bevezető cikk így határozza meg: „*Hisszük, hogy irodalom, amit adunk, mert a satíra és az erotika is irodalom. [...] Hiszünk mindenben, ami művészet.*” Írásokat jelentet meg többek között Vicki Baumtól, de Verlaine-től is, magyar vonatkozásban Endre Károly, Salamon László, Gara Ákos ír a lapba, helyi vonatkozásban a szerkesztő, Fekete Tivadar mellett Ciffra Géza, Nagy Dániel, Károly Sándor közöl műveket. Ugyancsak Fekete Tivadar szerkesztésében lát napvilágot az egy éven át megjelenő, 1932-ben induló érdekes, színvonalas, szenvedélyesen fasisztaellenes riportlap, *A Hang*, amelyben megjelenik szépirodalom is.

A folyóiratok közül a leghosszabb életű a *Vasárnap*, amely e néven 1920-tól jelentkezett, ekkor változtatott arcélet és nevet az addigi *Aradi Katolikus Egyházi Tudósító*, amely a *Szezon* helyett a város kulturális szemléje kívánt lenni úgy, hogy közben megőrizze vallásos jellegét is.

A folyóirat elsősorban szemle jellegű, de rangos szépirodalmat is közöl, a helyiek mellett Mécs László, Dsida Jenő, Móra Ferenc, Reményik Sándor, Juhász Gyula, Wass Albert, Szabolcska Mihály, Szemplér Ferenc műveit. Nagy számban jelennek meg a lapban román irodalmi alkotások, többek között Fekete Tivadar, Kara Győző, Kövér Erzsébet fordításában.

Érdekes, hogy az egyik 1940-es lapszámban egy – a lap szellemiségebe nem igazán illő – könyvről, Faludy György Villon-átköltéseiről is olvashatunk ismertetőt Semlyén Gyula tollából, igaz, nem éppen dicsérő hangnemben (Faludí Villon-kötete 1937-ben jelent meg).

A *Vasárnap* több mint 20 évi létezés után, néhány hónappal a bécsi döntést követő lapbetiltásokat is túlélve, 1940 decemberében jelent meg utoljára. Ujj Jánost idézve: „*Megszűnése úrt hagyott maga után, hiszen egész Dél-Erdély magyar kulturális folyóirat nélkül maradt.*” 1943-ban azonban – mintha csoda történt volna – Aradon ismét irodalmi folyóirat indult, ezúttal az egész régió számára: a *Havi Szemle*.

Havi Szemle

Az alcíme szerint szépirodalmi és keresztény közművelődési szemle 1943 júniusában került ki a *Vasárnap* kiadójának elsőrendűen felszerelt nyomdájából.

Hogy miért lett a kiadás helyszíne Arad, és miért ekkor, a háború közepén indult? A válasz nem egyszerű. A témával többen foglalkoztak, legutóbb Filep Tamás Gusztáv magyarországi kisebbségkutató és művelődéstörténész, aki a Kacsó-émlékiratokat tanulmányozta.

Az 1940. augusztusi bécsi döntést követően Romániában maradt egykori magyar területek szórványmagyarsága számára anyanyelvi sajtóterméknek csak az 1941-től Temesváron megjelenő *Déli Hírlap*, illetve a nagyenyedi *Magyar Gazda* maradt. 1943-ban azonban a Magyarország és Románia közötti, bizonyos mértékű együttműködési egyezmény értelmében kölcsönösségi alapon lehetőség teremtődött egy szépirodalmi lap indítására.

Kacsó Sándor erdélyi író, lapszerkesztő emlékirataiból az derül ki, hogy Dél-Erdély magyar politikai erői közt vita volt mind a lap főszerkesztőjének személyét, mind a megjelentetés helyét illetően. Az első elképzelés szerint a kiadás helyszíne Nagyenyed – ez számított ez idő tájt a régió kulturális központjának –, a lap irányítója pedig Vita Zsigmond irodalomtörténész-kritikus, a nagyenyedi kollégium tudós tanára lett volna.

„A folyóirat megjelenési helye végül – részben a két politikai vezér, Gyárfás Elemér és Szász közötti konkurenciaharc következtében, amiből itt Gyárfás jött ki győztesen – Arad lett, gazdája pedig a Kölcsey Egyesület.”⁶

Arad mellett az szólt, hogy Enyeden kívül a két nagyobb lélekszámú városban, Temesváron és Aradon egy-egy kulturális központ kialakításának kísérlete folyt, és Temesváron már ott volt a *Déli Hírlap* (főszerkesztője az utolsó periódusban a jelentős költő, Olosz Lajos), tehát Aradot kellett kulturálisan fontosabbá tenni, emellett itt kiváló felszereltségű nyomda volt.

Ezután Kacsó memoárja szerint a Gyárfás megbízta felelős szerkesztő, Molnár Árpád Enyedre utazott, hogy bemutatkozzék az ottaniaknak, s együttműködésüket kérje. A megegyezés megtörtént: felelős szerkesztő Molnár Árpád aradi minorita paptanár, a szerkesztőbizottság tagjai: Fischer Aladár, az aradi Római Katolikus Főgimnázium igazgatója, a Kölcsey Egyesület elnöke, dr. Olosz Lajos költő, a *Déli Hírlap* főszerkesztője és Vita Zsigmond az összes titulusával Nagyenyedről. Fischer Aladár halála után helyére a szerkesztőbizottságban Fodor József került.

A lap címének megfelelően beszámol a régió nevezetes kulturális eseményeiről, könyvekről, a régmúlt és közelmúlt íróiról, költőiről. Sorozatban mutatja be az itt élő neves személyiségeket, de a hétköznapi kisemberek mindennapjait is. A tanulmányok, hangulatos tárcák mellett nagyon sok az értékes szépirodalom, a szerzők sorában az egész magyar nyelvterület rangos írói, költői felsorakoznak.

A *Havi Szemle* repertóriumában, amely Ujj János könyvének befejező része, cím és név szerint számba vehető a 15 szám gaz-

dag és tartalmas anyaga. Ha beleolvasunk a lapszámokba, a mai embert is megfogja a lapszámok pozitív érzelmi töltése, hangulata, amelyben van valami erőt adó, megnyugtató: lehet rend és béke a kisközösségekben és lélekben világégés közepette, kisebbségi sorsban is, ha van mibe kapaszkodni, s ez a lap szerint kötődés a szülőföldhöz, valamint a tiszta lelkiismeret.

1944 augusztusa után az új politikai viszonyok között a *Havi Szemlét*, az utolsó Aradon megjelenő irodalmi lapot betiltották, szerkesztőit internálták. Ezt követően több mint 50 évig nem jelenthetett meg ilyen jellegű magyar kiadvány Aradon. A város irodalmi lapjainak története majd csak 1990-ben folytatódik az újonnan szervezett Kölcsey Egyesület újabb *Havi Szemléjével*, az aradi magyar nyelvű oktatást támogató Alma Mater alapítvány *Szövétnék* című folyóiratával, valamint a közel háromnegyed százados kényszerszünet után újra az összmagyar olvasóközönseget megszólító *Irodalmi Jelennel*. De ez már egy másik fejezet.

Jegyzetek

- ¹ Puskel Péter: *150 év a Gutenberg-galaxison*. Irodalmi Jelen Könyvek, Arad, 2011; Ujj János: *Aradi Irodalmi lapok*. Arad, 2004.
- ² Id. Szinnyei József: *Hírlapirodalmunk és folyóirat-irodalmunk 1721–1853*. Összeállította és a tanulmányokat sajtó alá rendezte: Gazda István. A szerkesztésben közreműködött: Csízi Katalin és Perjámosi Sándor. Budapest, 2002.
- ³ Belia György: *Genius, Új Genius in Irodalomtörténet*. 10/60, 4. évfolyam.
- ⁴ Franyó Zoltán: *Régi füzetekben lapozva*. Igaz Szó, 1957.
- ⁵ Balázs Imre József: *Az avantgárd az erdélyi magyar irodalomban*. Marosvásárhely, 2006.
- ⁶ Filep Tamás Gusztáv: *Kacsó írásai a Havi Szemle 1943–1944-es évfolyamaiban*. In: *3 Havi Szemle*, 2021. március.

PIROSKA KATALIN (1943. október 16., Arad)
Kölcsey- és Apáczai-díjas nyugalmazott tanár, színháztörténész.

JELENLEGI ÉS VOLT KOLLÉGÁINK VISSZAEMLÉKEZÉSE

IDŐFOLYAM

„Saját bőrén megtapasztalta, mennyi sok időt elnyelnek a gondolatok, a képzelgés. Szerette volna visszakapni az elnyelt időt. Gondolta, ha lenyeli a délibábot, csillámport, ködöt, ökörnyálat, akkor visszakapja az éveket. De csak kannibálnak érezte magát. Vagy egy olyan országnak, amelyet valakik egy hosszabb békét követően megszüntettek.”

(Ferencz Zsuzsanna: *Kik és mik ügyei*)

Bege Magdolna

Hétezer

Pontosabban hétezer-háromszázöt nap. Húsz év.

Hétezernél több nap, számtalan vers, próza, esszé, tudósítás vagy éppen ezek keveréke, számtalan magyar szerző tollából, világszerte. (Vajon összeszámolta-e valaha valaki, hány irodalmi mű látott napvilágot egy év alatt a földgolyón, de bár egy adott nyelvterületen? És az hány leírt betűt jelent... Hány könyv-, hány folyóiratoldalt?)

Húsz év, kétszáznegyven hónap és ugyanannyi lapszám. Havonta egy-egy megjelenés. Nyomtatásban. Közben a net naponta pörög, míg az egyik mű előtérbe, egy másik virtuális könyvespolcra kerül, ahonnan bárki bármikor előcsalogathatja.

Hétezernél több nap, ezernél több szerző, több millió betű több százezer szóvá összeállva, gondolatok, metaforák, történetek, a kreativitás és a fantázia sokszínű, mágikus zenéje, amely az érzelmek teljes skáláján kápráztatja el az olvasót.

Alkotás, munka és játék, remény és kétség, néha kéj, néha gyötrem, s mennyi minden kell még, hogy a mű megszülessen, majd gyermekláncfűmagként szóródjon szerte.

Hétezernél több nap. Kétszáznegyven hónap. Húsz év.

Születésnap.

Ma az *Irodalmi Jelent* ünnepeljük.

Isten éltesse a szerzőket, a szerkesztőket!

Éltesse Isten a mindenkori olvasókat!

BEGE MAGDOLNA (1961. március 24., Gyergyó-szentmiklós) az Irodalmi Jelen főszerkesztő-helyettese.

Hudy Árpád

A mínusz első év

Valószínűtlen találkozás volt, talán még álomszerűbb akkor, mint most, hogy több mint huszonegy év távolából felidézem. Odalenn tavaszi napfényben fürdő mediterrán ékszeres, a yachtokkal zsúfolt Monacói-öböl, a sziklán trónoló Hercegi Palota és a világ leghíresebb játékkaszinója. A kilátást biztosító terasz asztalán konyak, kávé, szivar, egyik finomabb, mint a másik.

Az új évezred küszöbén, több mint tizenhét esztendő után láttuk viszont egymást Zoltánnal. Azután, hogy közös szülővárosunkból, Aradról, s közös munkahelyünkről, az egykori vármegeyháza patinás épületében szerkesztett magyar újságtól előbb őt, majd engem is világgá sodort a sors szele.

Megemberesedtünk, de ugyanazt az olthatatlan tüzet éreztem benne, az időközben befutott emberben, méltán irigyelhető világpolgárban, mint egykor odahaza, amikor ifjúságunk delén mindenfelől kényszerektől szorongatva versekről meg filozófiáról beszélgettünk, netán futballoztunk a kollégákkal vagy éppen barátilag kifestette lakásunkat, amelyet egyébként az ő fülesének hála utalt ki családomnak a lakáshivatal.

Irodalmi lapot akar alapítani – jelentette ki egyszer csak Zoltán ott, monacói lakásuk napfényben fürdő teraszán, 2000 márciusában. Havi mellékletként az aradiak – s később több szomszédos megye – magyar újságjának, amelynek nemrég lett tulajdonosa, megakadályozva a megszűnését. S rám gondolt, hogy hozzam létre, és gondozzam a kiadványt.

Számomra innen datálódik az *Irodalmi Jelen*, noha ekkor még neve sem volt. És nem mondhatnám, hogy azonnal, lelkendezve igent mondtam, s belevágtam. Ellenkezőleg. Hazamentem Münchenbe, ahol családommal éltem, és egy irodalomtól igencsak távoli munkakörben robotoltam, s hosszú hónapokig rágódtam a dolgon. Túl régen elszakadtam akkor már, kényszerűen, az

anyaországi, az erdélyi és általában az irodalmi élettől, hogysem úgy érezhettem volna, megfelelő tudásom, elegendő kapcsolati tőkém van egy ilyen nagyszabású terv megrajzolásához s kivitelezéséhez.

Merthogy Zoltán kezdettől világossá tette, hogy nem regionális mellékletben gondolkodik – ilyen addig is volt Aradon –, hanem összmagyar, minőségi irodalmi kiadványban. Ebben megint csak leküzdhetetlen akadályok sorát láttam: áthidalhatatlan irodalmi és ideológiai árkokat, intézményi és személyi féltékenységek ingoványait, a meglévő parnasszusi erődítmények animozitását, vagy legalábbis közönyét. És hogy nem alaptalanul, arra az *Irodalmi Jelen* húszesztendő s történelme nem kevés bizonyítékot szolgáltatott.

Zoltánt azonban nem olyan fából faragták, hogy ilyen apróságok érdekelték volna. Időnként felhívott, és biztatott. Mit biztatott, nógatott! És monacói találkozásunk után egy évvel belevágtam. Pedig nem akármilyen év volt az, a mostani évezred első esztendeje. Kislányunk születését vártuk feleségemmel, kétszer is költözködtünk Münchenben, s költözni készült Aradon is az újság szerkesztősége épülő új székhelyére, a mai Jelen Házba.

Magyarországi és erdélyi felmérő és szervező körutam tapasztalatai nem sok jóval kecsegtettek. Ugyanakkor vészesen közeledett az indulás ideje: 2001 november. És láss csodát, valahogy mégis összeállt az első szám anyaga. Hátra volt még a névadás. Sok ötletet vitattunk meg, és vetettünk el. Végül hűvös, pragmatikus megoldást javasoltam: mivel a *Nyugati Jelen* irodalmi melléklete, legyen *Irodalmi Jelen*.

Így lettem keresztapja. S az újszülött dajkája is első életében. Majd pár élettrajzi vargabetű után ismét, máig, egyik istápolója.

HUDY ÁRPÁD (1955. augusztus 4., Arad) publicista, író, nyelvész, az *Irodalmi Jelen* olvasószerkesztője, *Irodalmi Jelen*-esszéíjasköltő.

Laik Eszter

Időfolyam

Ha még nem gondoltak utána, érdemes ízlelgetni a *folyóirat* szót, mennyi sokatmondó és szép jelentésárnyalatot hordoz. Előhívja mindenekelőtt a folyókat, a soha meg nem álló, tovahömpölygő víztömegeket, amelyeket valami titkos erő hajt „értől az óceánig”. Aztán a folyóírást, ezt az ívesen kanyargó, senki máséval össze nem téveszthető kézjegyet, amelyhez a tollat egykor a szerzetesek maguk csípték ki a ludak szárnyából, szárították és alakították a megfelelő formára, majd a tintatartóba mártogatták a pennát; később aztán megjelent a töltőtoll, mígnem eljött a golyóstoll ideje; ma pedig már sokaknak el is felejtí a kezük, hogyan érintse a ceruzát, tollat a papírhoz, mert az ujjak csak billentyűzetten és tükörsima képernyőkön szántanak. Felidézi a szó az elfolyó időt, amely úgy szivárog ki a kezünk közül, mint Dalí lecsorgó órái – és senki más nem érzi ezt át jobban, mint aki folyóiratot szerkeszt, ahol egyik hónap rohan el a másik után. S persze ott az irat szó, amelyről szekrények mélyén megbújó dossziéokra, régvolt kéziratokra, haszontalan vagy örök értékű dokumentumokra, a múlt lenyomataira asszociál az ember.

Folyóiratnál dolgozni nem más, mint a múltból a jövőbe ívelő örök-jelen idővonalon sétálni. Hát még ha a folyóirat neve *Irodalmi Jelen...* Aki lapot szerkeszt, óhatatlanul valamiféle történelmet ír – hogy azután a tartalom majd kipereg az évtizedek (-századok?) szűrőjén, vagy fennmarad belőle valami, csak az égiek tudhatják. A folyóiratnak egyszerre kell kínálnia frisset és lehetőleg maradandót – pékségben ilyen árucikkkel nem szolgálhatnak, csak a szellem fórumain. A szerkesztő dolga a jó szimat: érezze már a kézirat illatáról is, érdemes-e arra, hogy az időfolyam gondjaira bízza. Fennköltén hangzik, tudom, talán túlságosan patetikusnak, pedig valahol a leghétköznapiabb szerkesztői feladatok mögött is ez a hajtóerő. Sodródni az örökkévalóság felé.

Jómagam egy vakvéletlennek köszönhetően csöppentem a szerkesztőségbe – úgy tizenkét-tizenhárom évvel ezelőtt üldögéltem egy barátnőmmel a pesti Kőleves vendéglőben, amikor a pince felől különös hangok ütötték meg a fülünket. Mintha verset mondtak volna, de mégis más volt, valami ritmikus kántálásnak hatott – nézzük meg!, javasoltam. Leereszkedtünk a meredek lépcsőn, és egy csapat fiatalot találtunk odalent, akik felváltva adogatták egymásnak a mikrofont és a szót. Úgy hangzott, mint a rap, csak zene nélkül. A végén pontozták egymást, és győztest hirdettek. A szervezőtől megtudtam, hogy ez a Budapest Slam Poetry összejövetele, a műfaj pedig a slamköltészet. Felpezsdített az élmény, és másnap lelkesen meséltem Weiner Sennye Tibornak, aki rábeszélte: írjam meg, és küldjem el neki; a lapnál, ahol dolgozik, szívesen közölnék. Így kezdődött, és így is folytatódott – jöttek egymás után a hasonló írások. Böszörményi Zoltánnal a Vörösmarty téren találkoztam először, s mondhatom, megkapó jelenség volt: miután Tibor bemutatott, Zoltán karon ragadt, és már húzott is a munkatársak asztalához az egyik kávézó teraszán, ahol úgy mutatott be, mint a szerkesztőség új tagját. A folyam magával sodort... Az a régi slam-est szimbóluma lett az idő sebes múlásának: akkor *még* nem tudtunk semmit erről a műfajról, ma *már* kiment a divatból, csak ritkán tartanak ilyen rendezvényeket.

Az évek során persze változtak az *Irodalmi Jelennél* is a szerep körök, egyvalami azonban nem: a közös építkezés öröme. Csak azokat tudom itt megemlíteni a magam elmúlt tizenegynéhány évéből, akikkel volt alkalmam személyesen együtt dolgozni, de mindig hálás leszek, hogy megismerhettem őket. Így a folyóiratot összetartó, elképesztő munkabírású Bege Magdát, a szikrázó műveltségű és fanyar humorú Hudy Árpádot, a szerzőkért élő és velük együtt lélegző Mányoki Endrét, a mindig ötletektől pezsgő és az állóvizeket „meghekkkelő” Weiner Sennye Tibort és Boldog Zoltánt, „a bőség zavarából” jó érzékkel válogató Onagy Zoltánt, a kolozsvári tudósítóból arculatformáló szerkesztővé előlépő Varga Melindát, a finom hallású költőként verseket gondozó Si-

mon Adrit, a derűjét a megpróbáltatások közepette is megőrző Bene Zoltánt, a halk szavú, ám annál megbízhatóbb Kis Petro-nellát – és azt, aki rátalált ezekre az emberekre, mindezt működ-teti, afféle modern Atlaszként a vállán tartja és egyensúlyozza: Böszörményi Zoltánt.

Mások vagyunk, a világ más-más városaiból jelentkezünk a heti Skype-gyűlésekre, más az ízlésünk, a múltunk, a környeze-tünk, de egy az anyanyelvünk és annak a szeretete.

Ottlik Géza ezt írta 1971-ben a *Nyugatról*: „Az irodalom, úgy képzeltem, ott kezdődik, ahol több önmagánál: arkangyalok ösz-szeesküvése a világ feje fölött: ami a *Nyugat* volt. Ezek az óriások rendületlenül, tűzön-vízen át kitartottak egymás mellett, fölébe emelkedve nemcsak mindennek és mindenkinek, hanem az egy-más közötti, civilek által fel sem fogható mértékű ellentéteiknek is.” Eszembe sem jut óriásokhoz hasonlítani magunkat, ellen-kezőleg: a kultúra aprónépe vagyunk, de azt hiszem, nemcsak hogy nem szégyen megpróbálni követni munkamódszerükben a nagyokat, de ebben valahol utánaoznunk is kell őket: a tiszta irodalom és az egymás melletti kitartásban, a nyelv és a szellem iránti elköteleződésben. Mert akkor hömpölyöghet tovább a fo-lyó, ömölhet át a jelen a jövőbe.

LAIK ESZTER (1973. szeptember 9., Budapest)
szerkesztő, fordító, az Irodalmi Jelen esszé- és mű-
fordítás-rovatának szerkesztője, Irodalmi Jelen-
prózaíjas alkotó.

Bene Zoltán

20+1 személyes mondat a 20 esztendő's Irodalmi Jelenről

1. Tizennyolc évvel ezelőtt jelentem meg először az *Irodalmi Jelenben*, egészen pontosan a 2003. november–decemberi számban.

2. Ergo az idei év végén lesz nagykorú a *viszonyunk*, az *IJ*-nek meg nekem.

3. Ma is őrzöm és nagy becsben tartom azt a tizennyolc évvel ezelőtti lapszámot, amelyben kezdő íróként helyet kaptam.

4. (Életem kb. hatodik komolyan vehető publikációja volt.)

5. Két évvel később, egy irodalmon kívüli rendezvény folytán, nagy társaságba veszve ültem az aradi Jelen Házban, hallgattam egy szivarozó ember szavait – Böszörményi Zoltánt.

6. A minap a szemem elé került egy fotó: négyen ülünk egy szabadtéri színpadon, mögöttünk dísnövények, előttünk asztal; balról jobbra: Weiner Sennyey Tibi, Boldog Zoli, jómagam és Böszörményi Zoltán.

7. A kép hat évvel a Jelen Ház-béli esemény után készült: az akkor tízesztendő's *Irodalmi Jelenről* beszélgettünk a szegedi könyvhéten, a Dugonics téren, 2011 nyarán.

8. (Azon a fényképen még most is 2011 nyara van.)

9. 2019 augusztusában kezdtem az *Irodalmi Jelennél*, próza-szerkesztőként.

10. 2020 márciusában érkezett meg hozzánk a pandémia.
11. Bár előtte is online tartottuk a heti szerkesztőségi értekezleteket, s már előtte sem csupán értekezletek voltak, a járvány idején fölértékelődött ez a virtuális együttlét.
12. (Feszültségoldás, problémaátbeszélő délután, támogatás.)
13. Tavaly nyáron, az ideihez hasonló hőségben, a pandémia kurta szünetében Kaposvárra utaztam, hogy az *Irodalmi Jelen*ről mint határon túli lapról (is) beszéljek egy tévéműsorban.
14. A tévések a felvétel kezdete előtt az aradi helyzetről érdeklődtek, és sehogy sem értették, hogy arról én közvetetten tudok csak, ha egyáltalán, lévén hogy Szegeden élek, és az *IJ* is *pusztán* úgy határon túli, hogy egyúttal inneni.
15. Hogy a legfontosabb jellemzője távolról sem a határon túlisága vagy innenisége – jóllehet a mindenféle határok meghatározó szerepét nem tagadom, hogy is tehetném –, sokkal inkább az (esetünkben persze magyar nyelven megszólaló) egyetemlegessége, és hogy nem kizárólag az irodalmi jelent, azaz a kortárs irodalmat érinti, de sokkal-sokkal többet, és... jujjj!
16. (Amikor ezt a mondatot írom, harmadik napja kínoz a he-xensussz.)
17. Ha azt kellene megfogalmaznom, amit születésnapokon néha kérnek, vagyis, hogy mi a legfontosabb számomra az *Irodalmi Jelen*ben, nehéz helyzetben lennék.
18. Mivel azonban önző vagyok én is, mint a legtöbben, hát nem tagadhatom, hogy roppant fontos a közös múlt, a tizen-nyolc éves *viszony*, amely két éve még szorosabbá vált, ugyanakkor fontos a *J/jelen* és persze a jövő – utóbbira az *IJ*-nél

tehetséggondozás formájában is különösen nagy energiák fordítottak.

19. Rendkívül fontos továbbá az a nyitottság, amellyel ez a lap és ez a szerkesztőség viszonyul az élethez és az irodalomhoz.

20. (Néha úgy érzem, az élet sem más – kivált nem több –, mint irodalom...)

20 + 1. Boldog születésnapot, *Irodalmi Jelen!*

BENE ZOLTÁN (1973. április 8., Kecskemét) a Magyar Művészeti Akadémia ösztöndíjasa, Tokaji Író-tábor-díjas publicista, író, a Pannon Tükör szerkesztője, az Irodalmi Jelen prózarovatának szerkesztője, Irodalmi Jelen-prózaíjas.

Varga Melinda

Húszévesen az első irodalmi jelenés

Húszévesen a költő úgy hiszi, a szónak mágikus ereje, különleges hatalma van minden felett. Húszévesen a költő meg szeretné váltani a világot és megmutatni a világnak önmagát. Lázad, forrong, tele van erővel, tűzzel, tenni akarással. Azt gondolja, hogy az ő versei megmozgatják a köveket, és visszafelé folynak a jelzőktől és a metaforáktól a folyók.

Húszévesen a költő még tud és mer álmodni, és ezekből az álmokból, ha elég kitartó, talán egy-kettő meg is valósul. Például, hogy egyszer rangos irodalmi folyóirat szerkesztője lesz...Időköz-

ben persze a költő rájön, hogy az irodalmi élet, amelyről annyi szépet gondolt, kőkemény harctér, sokszor igazságtalan, az erővonalak sem egyformák, a politikai idelógiákról nem is beszélve. De amikor már idáig eljut a költő, késő megbánni, hogy miért nem választott „tisztességes” szakmát, lett volna belőle jól menő könyvelő, gazdag orvos vagy ügyes kezű fodrász, a versírás olyanná válik, mint a kábítószer, nem akarja és nem tudja abbahagyni.

Húszévesen kell megírni azokat a verseket, amelyek az álmokról, a szerelemről szólnak, minden más téma várhat, később is megtaláljuk őket. Merésznnek kell lenni, sőt mi több, inkább pimasznak. A jó folyóiratok szeretik az üde, izgalmas verseket, az új hangokat és a nagyot álmódó, kicsit szemtelen költőket.

A kétezres évek elején én is ilyen álmodozó, a világot sarkaiból kifordító fiatal cinka voltam. Elég sok versem volt már, a Bretter György Irodalmi Körben is megméretettem, ahol kiderült rólam, hogy neomanierista költő vagyok, és valamiért vonzódok a víz témához. Akkoriban a Bretter Kör komoly vízválasztó volt, aki ott elhasalt, a verseiről rossz kritikát kapott, nemigen folytatta az írást, maga volt a szellemi inkvizíció, darabokra szedték a fiatal poéták és prózáírók minden sorát, senkit nem kíméltek. Akit arra biztattak, hogy írjon még, annak már esélye volt az irodalmi pályán megmaradni, és elküldeni a verseit erdélyi folyóiratoknak. A sikeren felbuzdulván gondoltam, lesz, ami lesz, elküldöm a műveket Orbán János Dénesnek, akinek a kolozsvári Bulgakov Kávéházban már bemutattak, és az *Irodalmi Jelen* szerkesztője volt. Azé az *Irodalmi Jelené*, amely a világ legnagyobb példányszámában megjelenő magyar irodalmi havilapja volt. Tényleg az volt! A gyergyói könyvesboltban is árulták, míg más irodalmi lapot nem. Piros betűs fejléce volt, finom újságlapra nyomták, zizegett az ember kezében, isteni volt az illata, közölt benne Faludy György, ő volt a lap egyik főmunkatársa. Manapság, az internet világában egy fiatalnak valószínű nem olyan nagy dolog egy folyóirat. Az én húszéves énemnek a kétezres évek elején ünnep volt, amikor megjelent az új szám, és elolvashattam.

A gimnáziumban a magaviseletemet majdnem levonták Orbán János Dénes versei miatt, mert terjesztettem az osztálytársak között, és tele voltak mindenféle „csúf” szavakkal. Ezek után naná, hogy azt gondoltam, az irodalomnak hatalma van. Én is olyan verseket szerettem volna írni, amelyeknek ilyen hatása van, diákról diákra terjedő, pad alatt olvasandó költő akartam lenni. Szóval ezzel a hévvel küldtem el egy verscsokrot a debütrovatba, melyre gyorsan érkezett is a pozitív válasz. Az okostelefonok előtti kőkorszaki időkben, a kolozsvári Horea úti albérlet melletti internetkávézóban néztem meg OJD levelét, erre is pontosan emlékszem, meg hogy volt benne sok hasznos tanács a publikálással kapcsolatosan, hová érdemes küldeni még verset, milyen folyóiratok nyitottak a pályakezdő költők munkáira.

2004 februárjában, húszévesen első ízben publikáltam irodalmi folyóiratban, a világ legnagyobb példányszámában megjelenő magyar havilapjában.

Mérföldkő az első közlés, meghatározó, hol vannak az irodalmi gyökerei az embernek. Arra is pontosan emlékszem, hogy a tiszteletdíjat egy E-MIL-gálán kaptam kézhez, egy kedves hölgy adta át, lehet, hogy pont Bege Magdi... Nem tudom, nem mutatkoztunk be sajnós egymásnak. A diákzsebemhez mérten hihetetlen nagy összeg volt, nemcsak élelemre, cigire, sörre is futotta jó ideig belőle. Sokan közöltünk a mi nemzedékünkben az *IJ*-ben, Muszka Sándor, Márkus András, Noszlopi Botond, Dobai Bálint, Ármos Lóránd, Pethő Lorand, Varga László Edgár, Varga Borbála, Burus János Botond, Vári Csaba, és most csak azokat soroltam fel, akik korban közel állnak hozzám, s néhány év eltéréssel ugyanakkor lettünk elsőkönyvesek. Az erdélyi irodalmi élet szabad, lázadóbb szellemű fellegvára volt a 2000-es évek derekán az *Irodalmi Jelen*. Meghatározó és megkerülhetetlen irodalmi műhely, jó szerkesztőkkel, fiatalos gondolkodású főszerkesztővel, jelentékeny szerzőkkel, formabontó rovatokkal és művekkel.

Böszörményi Zoltán jóvoltából abban az ínséges időben, amikor nem kaptunk fillérvnyi támogatást sem a magyar, sem a román ál-

lamtól, az erdélyi irodalom krémjének megjelenhetett verseskötete, publikációja, díjakat kaphatott, felolvasható. Itt jelent meg Farkas Wellmann Éva, György Attila, Farkas Wellmann Endre, Karácsonyi Zsolt, Eszteró István, Orbán János Dénes, Szőcs Géza, Kányádi Sándor, Farkas Árpád, Bogdán László és még számos neves író és költő könyve.

Rang volt az *IJ*-ben közölni, ahogy rang most is. Húsz éve a legnagyobb példányszámban megjelenő nyomtatott lap volt, ma a Kárpát-medence legolvasottabb magyar szépirodalmi portálja számos fiatal, friss hanggal, értékes közép- és középkorúkkal és tiszteletet érdemlő idősebb, nagynevű szerzőkkel.

Az első publikációmkor sosem gondoltam volna, hogy ennél a lapnál fogok valaha szerkesztőként dolgozni, hogy 2013-ban Böszörményi Zoltán rábólint arra, hogy indítsuk újra a debütrovatot, és hogy szerkesztői munkámmal segítem a fiatalokat a pályakezdés éveiben, hogy egy-egy pozitív válasszal húszéves, világot megváltani akaró, tűzszemű lányoknak és fiúknak olyan örömet szerzek, amelyet idestova 17 éve átéltem.

VARGA MELINDA (1984. március 20., Gyergyószentmiklós) József Attila-díjas és Térey János-ösztöndíjas költő, az erdélyi Előretolt Helyőrség szerkesztője, az Irodalmi Jelen vers-, debüt- és interjúrovatának szerkesztője, Irodalmi Jelen-versdíjas alkotó.

Kis Petronella

A szerkesztőség legfiatalabb tagjaként a mély vízbe

2019 decemberében Böszörményi Zoltán bizalmat szavazott nekem, hogy az elkövetkezendő időszakban az *Irodalmi Jelen* kritikarovatát szerkeszsem. A megtisztelő lehetőség számos új kihívást tartogatott számomra: bár volt tapasztalatom a szerkesztői munkában, és a megelőző években az én írásaimat is sokféle szerkesztőség tagjai pallérozták – ki gondosan, ki kevésbé –, egy folyóirat népes szerzőgárdáját megismerni, őket koordinálni és mindenkivel egyenként kialakítani a közös munkafolyamatot, azt hiszem, még húszéves tapasztalattal a hátam mögött sem lett volna könnyű vállalkozás.

Biztosan vannak olyan szerkesztők, akik mindenkivel ugyanúgy kommunikálnak, kiosztják a „megrendelt” kötet szerzőjét és címét, amiről várják a recenziót, majd itt-ott beleszerkesztenek, letisztázzák, és kezdődik az egész előlről. Viszont az elmúlt lassan két év egyik legnagyobb tanulsága az volt, hogy én képtelen lennék ezt így csinálni. Mindenki más egyéniség, mások az erősségei, másképp kell vele kommunikálni, máshogy lehet a legjobbat kihozni belőle és az írásaiból. Van, akivel csak azután tudunk rátérni a munkára, hogy húsz percet anekdotázik telefonon, van, aki hetekre, hónapokra eltűnik az éterben, mások a szerkesztések alkalmával egy másfél órás egyetemi előadás anyagát leírják kitérőként, vagy épp annyi helyre írnak, hogy arra sem emlékeznek, mit beszéltünk meg két hónappal korábban. Az első egy-másfél év arról szólt, hogy ezeket kitapasztaljam, kinek-kinek a leginkább hozzáillő olvasmányokat tudjam kijánlani, és szerencsére néhány új szerzőt is sikerült szerezni az *Irodalmi Jelennek*. Egy-egy kritika „sikere” véleményem szerint kb. ötven százalékban

azon múlik, hogy ki ír az adott könyvről. Persze olyan is van, aki szinte mindenről tud jól írni, de ez ritka. Mindenesetre nemcsak új embereket ismertem meg a lapnál, hanem személyes sorsokat is – azt gondolom, nem minden szerkesztőnek adatik meg, hogy a szerzők a magánéletük egy-egy szegletébe is beavassák.

Persze korosztályát tekintve is elég színes a mezőny, a húszéves egyetemi hallgatóktól a húsz éve nyugdíjba vonult professzorokig – ahányan vannak, annyiféle műveltségi területtel, olvasottsági előélettel és berögzült szokással. A munka kezdetekor talán attól tartottam leginkább, vajon az idősebb szerzőkkel hogyan fogok tudni együttműködni, mennyire fogják megfogadni a tanácsaimat, és tudunk-e majd idomulni egymáshoz. Szerencsére azt mondhatom, hogy nem volt ezzel probléma. Jó érzéssel tölt el, amikor olyan visszajelzést kapok egy szerzőtől, hogy még egy szerkesztő sem foglalkozott ennyit a szövegével, vagy amikor egy nálam jóval idősebb azt írja, sokat segítettek neki az észrevételem és a javaslataim gördülékenyebbé tenni az írását.

Hálás vagyok a kollégáimnak is, amiért a szerkesztőség legfiatalabb tagjaként az első perctől kezdve egyenrangú partnerként tekintettek rám. Már most rengeteget tanultam az együtt töltött idő alatt. A másik legfőbb „tanulsága” az elmúlt időszaknak az volt, ne gondoljam minden írásról, hogy alapos szerkesztéssel kihozható belőle közlésre alkalmas szöveg. Amelyiknél egyértelmű, hogy én több időt és energiát fektetek a szerkesztésébe, mint a szerző a megírásába, az már menthetetlen. A továbbiakban is ezen a nyomvonalon szeretnék majd haladni, és csak reménykedem benne, hogy a következő, tartós „vérfrissítés” időszaka a kritikaéletben már ősszel bekövetkezik, amikor a „Kritikus elmék” pályázatunk pályakezdő szerzőinek írásait közölhetem.

KIS PETRONELLA (1992. július 13., Cegléd) Magyar Írószövetség-debütdíjas irodalomkritikus, irodalomtörténész, az Irodalmi Jelen kritikarovatának szerkesztője, Irodalmi Jelen-kritikadíjas alkotó.

Elek Tibor

Egy kritikarovat margójára

Nem emlékszem már, mikor s hol talákoztam először Böszörményi Zoltánnal, valószínűleg a 2000-es évek legelején valamilyik erdélyi írotáborban. Kezdettől nagyra értékeltém az erdélyi, majd az összmagyar irodalom érdekében folytatott mecénási tevékenységét, a partiumi területeket magyar nyelvű hírekkel ellátó *Nyugati Jelen*, majd az annak ingyenes mellékletét is képező *Irodalmi Jelen* létrehozását, működtetését. Jött át a határon is sűrűn, az Aradhoz közeli Békés megyei városokba, Gyulára, Békéscsabára előszeretettel. Később még a gyulai Simonyi Imre kultuszának feltámasztásában is serénykedett. Egy kicsit valószínűleg ő is megismerte az én irodalmi ténykedésemet, irodalomtörténeti, kritikusi, szerkesztői munkámat, a *Bárkát* – ez utóbbit onnan is gondolom, mert gyakran dicsérte, hivatkozott rá, hogy az milyen jó, méltatta a kritikarovatát. Én láttam, hogy egyre nagyobb ambícióval és anyagi ráfordítással szerkeszti és adja ki a 2001-ben létrehozott *Irodalmi Jelent*, hogy fokozatosan erősödik a lap. Értékeltem, hogy különböző nagyszabású irodalmi pályázatokat ír ki, a novellapályázat zsűrizésében részt is vettem. A Zoltánnal való közös beszélgetéseink során forrta ki magát az a gondolat, hogy van már minden rovata a lapnak, még színház-, film- is, s azoknak felkészült szerkesztője, csak az irodalomkritika hiányzik. Korábban esetlegesen jelent meg egy-egy kritikai szöveg, majd Páll Zita szerkesztésében és részben saját maga által írva már rendszeresebben egy-két írás számonként. Én (is) úgy gondoltam, hogy az az orgánus, amely „A világ legnagyobb példányszámban megjelenő magyar irodalmi havilapja”-ként hirdeti magát, megérdemli, hogy legyen egy komolyabb, tudatosabban, következetesebben szerkesztett kritikarovata, s hogy ennek létrehozása és működtetése számomra egy szép feladat, nemes kihívás.

Az is világos volt, hogy ide kicsit más típusú, rövidebb kritikai szövegeket kell rendelnem, szerkesztenem, mint a *Bárkába*, de vonzott az is, hogy ha lehet, még nagyobb nyitottsággal, még szélesebb látókörrel, ugyanakkor az erdélyi irodalomra is nagyobb figyelemmel szerkeszthetem ezt a rovatot. Most, hogy az *IJ* archívumában (<https://irodalmijelen.hu/ij-archivum>) próbálok utánanézni, milyen is volt a rovat, bármelyik számot nyitok meg, egészen megnyugtató, amit látok, olvasok. 2005 januárjától 2008 októberéig szerkesztettem a rovatot, kezdetben számonként négy oldalon 7-8 írást, később egy ötödik oldalt is kiharcoltam, s így egy-egy neves (vagy akár fiatal) kritikus kapott egy kolumnát, hogy valamely könyvtémáról, szerzőről, illetve egyszerre több könyvről is leírhasa véleményét. A tulajdonos-főszerkesztő gyakorlatilag teljes szabadságot adott a szerkesztést illetően, ritkán volt vitánk. Leginkább arra emlékszem, amikor a saját vagy egyik szerkesztőtárs könyvéről akart kritikát íratni, mert nálam alapelv volt, hogy a szerkesztők műveiről nem hozhatunk kritikát. (A *Bárkánál* mindmáig tartjuk ezt a jó szokást.) Azt természetesen nem akadályozhattam meg, hogy a lap más oldalán ez megtörténjen, de Zoltán becsületére váljon, elfogadta, hogy az általam szerkesztett rovatban ezt nem lehet. Az utolsó évben az ötödik oldal Pécsi Györgyi és Tarján Tamás önálló rovatává alakult, *Szubjektív Könyvtár*, illetve *Szemmagasságban* címmel. Kár, hogy sem időm, sem türelmem ahhoz (szerencsére teret sem kaptam annyit), hogy összeírjam, mely szerzők, mely művekről írtak az *IJ*-be ezalatt a négy év alatt, pedig biztosan nagyon imponáló névsorok és címsor állnának össze. Javaslom a kedves Olvasónak, hogy üsse fel bármelyik számot, én nem akarok egyet sem kiemelni, s látni fogja, hogy a kor legjobb Kárpát-medencei kritikusai közül milyen sokan, de (azóta ismertté vált) pályakezdők közül is mennyien írtak a lapba, s mi mindenről.

Azt hiszem, ez az időszak az *IJ* eddigi történetének a fénykorszaka volt, olyan jeles szerkesztőtársak, főmunkatársak munkájának köszönhetően, mint például Gáll Attila, Karácsonyi Zsolt, Kukorelly Endre, Márton László, Szócs Géza, Orbán János Dé-

nes. Igen barátságos hangulatú, de pezsgő szellemi vitákkal is tarkított aradi szerkesztőségi ülésekre emlékszem. Ha akkoriban dicsérték szerzők, kritikusok a kritikarovatot, magamban éltem a gyanúperrel, hogy nem teljesen érdekmentesen teszik, s ha azóta, akár manapság azt mondják, hogy a korszak legjobb kritikarovata volt, akkor, pirulva bár, de inkább elhiszem.

Emlékszem, 2008 nyarán Árkoson, az írótáborban, miután értesültünk Zoltán szándékáról, hogy feladja a nyomtatott formátumot, s áttér az online megjelenésre, s ezzel a fenti szerkesztőtől, munkatársaktól is megválnak, Pécsi Györgyivel és Farkas Wellmann Évával kézzel-lábbal próbáltuk meggyőzni, hogy ne tegye, mert olyan értéket hozott létre, amit nagy kár lenne megszüntetni. Végül természetesen sajnálattal bár, de el kellett fogadnunk a tulajdonos elsősorban üzleti szempontú érvrendszerét. (Azóta más formátumban és koncepcióval, de ismét megjelenik a lap nyomtatásban is.)

Szép emlékeim vannak azokról az évekről, a rovat szerkesztéséről, örülök, hogy részese lehettem a minden ellentmondásossága és esetlegessége ellenére is bizonyára a kétezres évek első évtizede egyik legfontosabb, legérdekesebb irodalmi lapja szerkesztőgárdájának. Köszönet érte.

ELEK TIBOR (1962. augusztus 27., Nyíregyháza)
József Attila-díjas irodalomtörténész, kritikus, író,
a Bárka főszerkesztője, az Irodalmi Jelen egykori
munkatársa, Irodalmi Jelen-kritikadíjas szerző.

Kukorelly Endre

9 mondat, 9 múzsa, 9 walkür

A kortárs irodalom súlyosan hendikepes helyzetben van.

A kortárs művészet hendikepes, az irodalom presztízse esik; talán nem zuhan, de a kelleténél sokkal lejjebb van.

Az oktatásba kortárs irodalom alig kerül bele: az irodalomoktatás kontraproduktív, olyan „anyagot” „adnak le” a „gyerekeknek”, mely inkább elijeszti az olvasástól őket, mint hogy függővé tenné őket.

Csak nézel, alig tehetsz bármit.

Kalliopé, Terpszikhoré, Thaleia, Melpomené, Polühümnia, Euterpé, Erató, Kleió, Uránia, Gerhilde, Ortlinde, Helmwige, Waltraute, Siegrune, Brünhilde, Roßweiße, Grimgerde, Schwertleite.

Strandon, vonaton nem olvasnak; néznek ki a fejükből, inkább a halálba unják magukat, mint hogy belesüppedjenek egy könyvbe.

Emlékszem a vállalati üdülő könyvtárának a szagára, emlékszem arra a nagyon rosszra, mikor a HÉV-en ülve észreveszem, hogy otthon hagytam a könyvemet; tizből hány ember értené, amit írok?

Minden kultúrát fönntartó intézmény életbevágóan fontos, mindenki tudatosságára és, igen, a pénzére is szükség van ahhoz, hogy a kultúra fönntartassék.

Az *Irodalmi Jelen* Böszörményi Zoltán jóvoltából 20 éve tartópillért képez, mely pillért nélkülözhetetlennek vélem ahhoz, hogy a magyar kortárs irodalmi kultúra fönntartassék.

KUKORELLY ENDRE (1951. április 26., Budapest) Magyarország Babérkoszorúja-díjas költő, író, újságíró, kritikus, az *Irodalmi Jelen* egykori munkatársa, *Irodalmi Jelen*-prózaíjas szerző.

Mányoki Endre

Áttűnés

„Így született újjá Mauyori” – zárta le monológiáját az egykor volt redaktor. Hallgatóságra nem volt szükség. Évek óta magával folytatott diskurzust, és volt miről tanakodnia.

Újjászületik minden. A padlást takarítja, és megtalálja a kardot, amelyet kölyökkorában édesanyja hozott le a ligeti padlásról. Amellyel a Gusztit hajkurászta kurjongatva. Marolata gyöngyház, és a pengéje csillogóbb, mint az elporladt emlékeiben.

Szénát gyűjt, viszi a tyúkoknak. És már odakint van a mezőn, egy ugrásnyira – de a patak túlsópartján, a Tusa-réten. Minden csúzlizás, nyilazás, indiánosdi színhelyén. A sülyedő kastély és a gyári tó: a tiltott zónák között, ahová titkon mégis elináltak.

Bárhová nyúlt az exredaktor, rést hasított az idők hártáján. Térdel a szőlőtöke mellett, kacsolja, szólítgatja. És Margitka válaszol, mindenki keresztanyja, a Kőhegy oldalából. „Kapáld meg a szőlőt, légy szíves! Utána felmehetsz a Csillához játszani.” A kislány nyolcéves volt, ő meg már gimnazista...

A kamrában, ládászámra, régi koperták porosodtak. A bélyegek java kivágva, a lapokon kézzel írt levelek ismeretlenektől ismeretleneknek. Üdvözetek, híradások, jókívánások, faggatózás. Lezárult életekbe nyíló ablakok.

Az egyik Új-Zélandról érkezett ötven éve, és ő maga volt a címzett. „Dear Mr. Mauyori Euobe!” – így tudta a maori lány a nevét kiolvasni. Fénykép is volt a borítékban. „Össze akartunk házasodni” – Mauyori a háromrét hajtott papirost szorongatta. „A fél világgal leveleztem, nyelvgyakorlás. És Angliában már volt egy menyasszonyom...”

Öreg szekrény alján a régi Continental, pokrócba csomagolva. Az első cikkei ezen az írógépen születtek, itt, a verandán. Kritikák, recenziók – mind elmerültek ugyanabba az iszapos folyó-

ba, ahová a könyvek is, amelyekről íródtak. Bencus az ablak alatt óbégatva nyúzta a biciglit. „Csöndesebben, apu tanul!” – csitíttatta a dédi, mindhiába.

Aztán már padlás sem kellett, kert sem kellett. Kamra sem, veranda sem. Kapuk tárultak, ablakok nyíltak, rések riantak mindenütt. Síkok tágultak terekké, terek dagadtak tartománnyá. Mauyori azt se tudta, hol van. Nem repült, nem is sodródott. Áttűnt.

„Pihentessél! – óvta Mauyorit a mégis-redaktor –, ezt túlspi-láztad.” Azok a terek nem randalíroztak nyakra-főre. Gomolyogtak, igaz, de a kislíú, a kamasz, a felnőttcske otthon volt mind-egyikben. Odabent, de idekint is. Kívülről látott, belülről érzett mindent.

Ahogy a suhancból apa, a firkászból szerkesztő lett, diákból meg tanár. Több és több, rendre-másra. Egyre gazdagabb könyv-tár, váltig növekvő szókinccs, rafinált érvek, mesteri elemzések – a fegyverként használt öntudat eszköztára. Amely minden bukás-kor szertefoszlott. Gödrök mélyén, sárban és szutyokban kellett újra meg újra összekaparni.

„Rögvest elsirom magam” – incselkedett Mauyori maradék agyában az ön-redaktor. „Magadnak ástad, magadnak gyúrtad és kavartad. Így kreáltál tragikus hőst a csenevész korpuszodból.”

Az „együtt” volt az, ami csaknem és végleg elveszett. Amint a szerepek szétfoszlottak, úgy tűntek el a szereplők is. Nem volt már kinek, nem volt miért és miről. Maga maradt a folytonos diskurzus alanya és tárgya egy személyben.

„Hantázol, vén svindler, javíthatatlan sajna-bajnok” – dör-rent rá valaki mindenhonnan. „Icus? A gyerekek? Az unokák, a szomszédok, a maradék barátok, tanítványok? A kert! Ezt hívod te magánynak, szalonremete?”

Mauyori megroggyant kicsit. Annyira elegáns volt, ahogy föl-építette az összeomlást! Hát már egy árva romhalmazra sem futja? Menjen megint a kertbe panaszkodni, mint évek óta, ha rátört a rágódhatnak? Közeledtére a fák is elfordulnak.

Mindene sajgott a roppant tehertől. Le kellett ülnie. A tuskóra a kamránál, ahol a leveleket találta. „Új-Zéland” – egy villanás

csak, de nem hagyta nyugodni. A maori lány – meg kéne találni!
Írni neki, elmesélni mindent, amíg tőle távol...

„Mauyori” – így fogom aláírni.

MÁNYOKI ENDRE (1954. augusztus 14., Budapest) író, kritikus, esszéíró, szerkesztő, az Irodalmi Jelen egykori munkatársa.

Pécsi Györgyi

Jelen!

Ne menjen el, várjon, egy nagyon különleges ember fog érkezni, ilyennel még nem találkozhatott – marasztalt Sándor bácsi (Kányádi). Kanadai milliomos és nagy mecénás! Nyilván erdélyi, más nem is lehetne, riposztotam, mert Sándor bácsi természetesen mindenkit egyenlően mért, de az erdélyieket (romániaikat) azért „egyenlőbben”. Naná!, aradi születésű, otthon [Romániában] két verseskönyve is megjelent, nem is voltak rosszak, aztán kiment Nyugatra, megcsinálta a szerencsáját, és most, mint az igazi erdélyi peregrinusok, hazahozza a pénzét meg a tapasztalatát, és az itthoniakat segíti, támogatja – magukat [magyarországiakat] is!

A sors kegyelméből nem kevés kiváló emberrel ismerkedhettem meg Sándor bácsinál és révén, a különleges mecénással valamikor a kilencvenes évek végén, a kétezesek elején futhattam össze. Nyurga, kortalan férfi, otthonosan mozgott a Döbrentei utcai lakásban, lefegyverzően közvetlen volt, természetes, mit mondjak: nem látszott sem milliomosnak, sem kanadai emigránsnak.

Sándor bácsi meg mindannyiszor leltárszerűen elősorolta, mi mindent tett már addig is Zoltán az erdélyi (romániai) magyarságért meg a magyar irodalomért (Aradon lap, számítógépek kisiskolásoknak, könyvtámogatás, majd pedig a fő program: az *Irodalmi Jelen*). És mindig ugyanazzal fejezte be: *Zoltán, te ezért a mecénásságodért be fogsz kerülni az irodalomtörténetbe, mert nem kisebb érdem az, amit csinálsz, mint amikor Hatvany báró támogatta Ady Endrét.* Zoltán meg csak nevetgélt, *ugyan, Sándor bácsi...*

Szóval: *Irodalmi Jelen...* „A világ legnagyobb példányszámban megjelenő magyar irodalmi havilapja” nemcsak a legnagyobb példányszámú lap volt, de tényleg jó is. Befogadó: korra, nemre, akármire való tekintet nélkül, s ebben ma sem változott. Úgy emlékszem, az akadémikus/kánonképző közeg(ek) némi gyanakvással figyelgették (nemfigyelgették)... Belecsobbant az álldogáló vízbe, kicsit fölkaparta, valamiféle zavar keletkezett – lehet más, lehet másként...

Jól éreztem magamat a lapnál, menetrendszerűen jelentek meg a kritikáim, nem kellett tekintettel lenni semmire és senkire (szerzői érzékenység, rögzült kánonpontok, egyebek). Jók voltak az összejövetelek, szerkesztőségi vacsorák, jó volt a szerzők, szerkesztők társaságában lenni...

Valahogy így kellene, valahogy így érdemes.

PÉCSI GYÖRGYI (1958. július 23., Zalaszentgrót)
József Attila-díjas irodalomtörténész, kritikus, a
Kortárs szerkesztője, az *Irodalmi Jelen* egykori
munkatársa, *Irodalmi Jelen*-kritikadíjas szerző.

Tartalom

- 3 **Makkai Ádám: XI. (Nézd, szép hazám)**
 5 HÁRSÁK ALATT NÉMA MÁR
 7 **Szabó Palócz Attila:** Mentségeim nyomában
 10 **Lackfi János:** Búzamageső
 11 **Lajtos Nóra:** [Hársak alatt néma már...]
 13 **Ladik Katalin:** Matild álma
 14 **Géczi János:** Egy múmiához
 15 **Fenyvesi Ottó:** Trash Talk
- 21 VÉGTELENÍTETT REPDESÉS
 23 **Mirtse Zsuzsa:** Az összes erdőt egyszerre
 25 **Tallián Mariann:** Végtelenített repdesés
- 31 AZ ELMONDHATATLAN IS ELMONDHATÓ
 33 **Csehy Zoltán:** [D. télen van elemében]
 35 **Szilágyi-Nagy Ildikó:** Húsz évéd, Mária, eltelt
 36 **Vörös István:** Végmondási kísérlet
 38 **Nagy Lea:** A parkon keresztül
 39 **Bék Timur:** Túlesünk mindenen; Tandori
 40 **Fülöp Dorottya:** Történetek a régi házból
- 43 EGY ÜVEGHEGYGERINC TÖVÉBEN
 45 **Ilyés Krisztinka:** Alkotás
 46 **Dimény H. Árpád:** eljőve. újra és újra
- 53 **Méhes György: Tatárok a tengeren**
 57 FÜRDÜNK, CSAK FÜRDÜNK A FEKETE TAVAKBAN
 59 **Bartis Attila:** Encyclopaedia sőt Chronica Rakonczyka – azaz, minden igaz és hasznos történetnek szép rendbe foglalása és világra bocsátása Rakonczy Bere János udvari másodpatikus és polihisztor által ráadásul komoly

- dokumentumokkal kiegészítve a főművel párhuzamos
Appendixben
- 67 **Miklóssi Szabó István:** Avarból kipattant erdő
74 **G. István László:** Túpróba
75 **Farkas Wellmann Éva:** Fordulj ki
76 **Király Farkas:** Árnyékkert
80 **Magyar Eszter Csenge:** A tenger gyermeke
81 **Iancu Laura:** Lélegeztetőgép-szállító repülők
82 **Kertész Dávid:** Ellopott végződések
85 **Acsai Roland:** Még újabb leoninusok
87 **Borcsa Imola:** Hot dog
- 93 ÉGI SZOBÁK SORA NYITVA
95 **Rónai-Balázs Zoltán:** A buszra várva
95 **Döme Barbara:** Sanyi erősen kívánós
101 **Szabó Fanni:** Hagymahéjölélés
102 **Szilágyi Zsófia Emma:** A kút
104 **Tarpai Zsófia:** A templomkapuk nyitva vannak
105 **Törteli Réka:** Inगतag
105 **Lázár Kinga:** Sós vizű tavakról
- 107 A SÓS VIZŰ TAVAK AZ ISTENEK KÖNNYEI
109 **Szegedi Melinda:** Nesze nektek nesz!
111 **Papp Für János:** szkafander
113 **Dobai Bálint:** Csigaház
114 **Bánki Éva:** Mit tegyél, ha találsz egy gyereket?
120 **Szűcs László:** Már csak a zug homálya jut
121 **Petőcz András:** A dán királyfi
123 **Gódza Csilla:** Tetszhalál
123 **Nagy Koppány Zsolt:** A színpadi író
127 **Izer Janka:** Találkozásom a Költővel
- 129 FÉNYEK KÖZÖTT
131 **Lakinger Tibor:** Retus
132 **Lennert-Móger Tímea:** Koncentrikus (k)örök
136 **Berka Attila:** A búcsú „az búcsú, az búcsú, az búcsú”
és így tovább (neukrológ)
140 **Filip Tamás:** Pont ide vágytam
141 **Frideczky Katalin:** Muci néni
145 **Halmosi Sándor:** Fények között a bűn
145 **Vass Tibor:** Leendő vers, öngyilkos költők emlékére is

- 148 **Abafáy-Deák Csillag:** Bábszínház
- 150 **Horváth Florencia:** Az utolsó
- 152 **Hans-Henning Paetzke:** Ripacskomédia –
Kinda Gabriella fordítása
- 156 **Debreczeni György:** a tanárnő
- 156 **Benyhe István:** Élet a képben
- 158 **Kabdebó Lóránt:** Kedves Barátom, Zoltán!
- 178 **Piroska Katalin:** Az aradi sajtóban publikált
szépirodalom nyomában – Irodalmi lapok, újságok
a 19–20. században
- 201 *Jelenlegi és volt kollégáink visszaemlékezése –*
IDŐFOLYAM
- 203 **Bege Magdolna:** Hétezer
- 204 **Hudy Árpád:** A mínusz első év
- 206 **Laik Eszter:** Időfolyam
- 209 **Bene Zoltán:** 20+1 személyes mondat a 20 esztendő
Irodalmi Jelenről
- 211 **Varga Melinda:** Húszévesen az első irodalmi jelenés
- 215 **Kis Petronella:** A szerkesztőség legfiatalabb tagjaként
a mély vízbe
- 217 **Elek Tibor:** Egy kritikarovat margójára
- 220 **Kukorelly Endre:** 9 mondat, 9 múzsa, 9 walkür
- 221 **Mányoki Endre:** Áttűnés
- 223 **Pécsi Györgyi:** Jelen!

XI. évfolyam, 119. szám

2011. szeptember

Irodalmi Jelen

Művészetek Völgye 2011

Böszörményi Zoltán: Majorana
imája

Mányoki Endre: Hármas út

Jónás Tamás versei

Rajzfilmek, jelképek, kultúra egy
életen át – Interjú Jankovics Mar-
cellal

Sziveri János: Zalán T. futása –
Ktadatlan vers
a Sziveri-hagyatékból

Holt költők társasága –
A magyar avantgárd apostolai –
Palasovszky Ödön

Hudy Árpád: A modernitás
remetéje.
Nicolás Gómez Dávila

500 FORINT • 6 LEJ • 1.50 EURÓ

519484291701748 21209

nka

Nemzeti Kulturális Alap